

WATERSCHAP

vechtstromen

Burgerparticipatie rondom een KlimaatActieve Stad

Een onderzoek naar de kennis, ervaringen en belemmeringen op het gebied van burgerparticipatie.

Auteur:	Noah Schot
Praktijkcoach:	Brenda Koopman-Kleinherenbrink & Mirle van Huet
Schoolcoach:	Bauke de Vries
Datum:	09-06-2017
Plaats:	Almelo
Opleiding:	Milieukunde

Colofon

Titel	Burgerparticipatie rondom een KlimaatActieve Stad
Ondertitel	Een onderzoek naar de kennis, ervaringen en belemmeringen op het gebied van burgerparticipatie.
Auteur	Noah Schot
Studentnummer	351549
Onderwijsinstelling	Saxion Hogeschool
Opleiding	Milieukunde
Academie	Bestuur, Recht & Ruimte
Contact	noahschot@hotmail.com 351549@student.saxion.nl +31624941442
Onderwijsinstelling	Saxion Hogeschool Handelskade 75 7417 DH Deventer
Schoolcoach Contact	Bauke de Vries b.j.devries@saxion.nl +31651102749
Opdrachtgever	Waterschap Vechtstromen Kooikersweg 1 7609 PZ Almelo
Praktijkcoach 1 Contact	Brenda Koopman-Kleinherenbrink b.koopman@vechtstromen.nl +31621882316
Praktijkcoach 2 Contact	Mirle van Huet m.van.huet@vechtstromen.nl +31621882318
Datum	09-06-2017
Product	Onderzoeksrapport
Versie	1

Dankwoord

Voor de totstandkoming van dit rapport hebben een aantal mensen een belangrijke bijdrage geleverd. Graag bedank ik alle geïnterviewden van waterschap Vechtstromen en alle andere organisaties voor hun tijd en interesse in het onderzoek. Zij hebben een grote bijdrage geleverd aan de conclusies en aanbevelingen van dit rapport. Mijn stagebegeleiders Brenda Koopman-Kleinherenbrink en Mirle van Huet bedank ik voor alle hulp en de leerzame afstudeerperiode die ik bij waterschap Vechtstromen heb gehad. Als laatste bedank ik Bauke de Vries voor de coaching vanuit het Saxion.

Ik wens u veel leesplezier.

Noah Schot

Deventer, 9 juni 2017

Samenvatting

Waterschap Vechtstromen is in samenwerking met onder andere gemeenten, private partijen, andere waterschappen en bewoners gaan werken aan een leefbare stad waarin slim wordt omgegaan met de grote hoeveelheden water, klimaatverandering en hittestress. Dit wordt gedaan onder het programma met de naam: KlimaatActieve Stad (KAS). Een belangrijk onderdeel binnen KAS is de inbreng van bewoners van de stad, ook wel burgerparticipatie.

Tijdens dit onderzoek is voor waterschap Vechtstromen gekeken hoe het er nu voorstaat op het gebied van burgerparticipatie in de KAS-projecten. Op dit moment is er al veel kennis en ervaring op het gebied van participatie aanwezig, maar er valt ook zeker nog veel te leren en te verbeteren. Daarom is tijdens het onderzoek de volgende doelstelling gesteld:

‘Binnen zes maanden een adviesrapport opleveren voor het waterschap over wat op dit moment de kansen, belemmeringen en ervaringen zijn op het gebied van burgerparticipatie. Aan de hand van de onderzoeksresultaten en toetsingscriteria zullen de belangrijkste leerpunten en succesfactoren opgesteld worden.’

De probleemstelling tijdens dit onderzoek was:

‘Hoe kan het waterschap zijn eigen rol bij projecten met burgerparticipatie op het gebied van KAS verbeteren, zodat er sprake is van meer betrokkenheid en tevredenheid van burgers en het eindresultaat van een hogere kwaliteit wordt?’

Om antwoord te kunnen geven op de doel- en probleemstelling heeft een inhoudelijk onderzoek plaatsgevonden naar vier KAS-projecten van waterschap Vechtstromen en vier andere projecten verspreidt door Nederland. Bij de in totaal acht onderzochte projecten hebben interviews plaatsgevonden. De belangrijkste conclusies die hieruit getrokken konden worden zijn, dat de juiste aanpak van burgerparticipatie is door de bewoners vanaf het begin van het project te betrekken. Verder is het belangrijk om tijdens het project duidelijk en transparant naar elkaar te zijn. Het toepassen van een ambassadeursgroep heeft bij een aantal van de projecten grote meerwaarde gehad. Verder blijkt uit de resultaten dat burgerparticipatie in de projecten waar het wordt toegepast een positieve werking heeft op het eindresultaat. Naast de successen is uit het onderzoek gebleken dat er geen of weinig problemen hebben gespeeld, maar dat er wel leerpunten zijn waar rekening mee gehouden kan worden. Allereerst is het belangrijk om tijdig en duidelijke kaders op te stellen voor bewoners. Uit de interviews bleek dat bewoners graag in gesprek willen over hun gebied en dat bestuurders hier het best met een open blik aan kunnen beginnen. Een aantal bewoners heeft aangegeven dat de vaak gebruikte vaktaal lastig was in een project. Verder is het belangrijk dat negatieve bewoners niet de boventoon krijgen tijdens een project. Als laatste geven één op de drie bewoners aan dat ze meer betrokken willen worden bij projecten van waterschap Vechtstromen.

Uit het onderzoek zijn de volgende aanbevelingen gekomen:

1. Bepaal vooraf of bewoners betrokken gaan worden bij een project en betrek ze direct.
2. Betrek bewoners vaker bij projecten die hen ook aangaan.
3. Geef vooraf nog geen invulling aan het project.
4. Wees transparant, communiceer duidelijk en vermijd vaktaal.
5. Eén of een aantal aanspreekpunten binnen het waterschap.
6. Geef bewonersinitiatieven meer ruimte in de bedrijfsvoering.

Om burgerparticipatie in toekomstige projecten te verbeteren, wordt aangeraden om de aanbevelingen in gedachte te houden en te gebruiken binnen het waterschap.

Inhoudsopgave

Dankwoord	2
Samenvatting.....	3
1. Inleiding	6
1.1 Situatieschets	6
1.2 Doelstelling.....	7
1.3 Probleemstelling.....	7
1.4 Kernbegrippen.....	8
2. Theoretisch kader: KlimaatActieve Stad en burgerparticipatie	9
2.1 Programmadoelen waterschap 2017-2020.....	9
2.2 KlimaatActieve Stad.....	10
2.3 Voorbeeldprojecten	11
2.4 Meetbaar maken van burgerparticipatie	13
2.5 Van het theoretisch kader naar het onderzoek	15
3. Opzet van het onderzoek	16
3.1 Onderzoeksvragen.....	16
3.2 Onderzoeksmethoden.....	17
4. Het analyseren van de projecten.....	20
4.1 Uitleg toetsingscriteria	20
4.2 Tools voor het bepalen van de rol van overheid en bewoners.....	23
4.2.1 Rol bewoners.....	23
4.2.2 Rol overheid	24
4.2.3 Participatiewijzer.....	25
5. KAS-projecten met burgerparticipatie	26
5.1 Onderzoeksmethode KAS-projecten	26
5.2 Vechtpark in Hardenberg	27
5.3 Vechtoevers in Ommen.....	28
5.4 KlimaatActieve dorpsgemeenschap in Bornerbroek.....	29
5.5 Beekherstel Berflobeek in Hengelo.....	30

6. Andere projecten in Nederland met burgerparticipatie	31
6.1 Bierstraatbuurt in Deventer	31
6.2 Uiterwaardengebied in Zwolle	33
6.3 Soesterhof in Amersfoort	34
6.4 Wateroverlast in Nijmegen-Oost.....	35
7. Uitkomsten interviews.....	36
7.1 Onderzoeksmethode interviews	36
7.2 Analyse interviews.....	37
7.3 Verschillen en overeenkomsten tussen wijken en vorm van participatie	42
8. Leerpunten en succesfactoren.....	46
9. Discussie	48
10. Conclusie	50
11. Aanbevelingen.....	51
Bronnenlijst	53
Bijlage 1: 5-puntschaal toetsingscriteria	59
Bijlage 2: Stroomschema voor bepalen van rol burger	60
Bijlage 3: Participatieladder voor bepalen rol overheid.....	61
Bijlage 4: KAS-projecten in Twente met burgerparticipatie	62
Bijlage 5: Toetsing van criteria KAS-projecten.....	63
Bijlage 6: Ideeën van bewoners voor vechtoevers Ommen	67
Bijlage 7: Toetsing van criteria projecten buiten Twente.....	68
Bijlage 8: Vragenlijst voor interviews	70
Bijlage 9: Interview met Jeroen Riekerk	71
Bijlage 10: Interview met Marijn Roze.....	73
Bijlage 11: Interview met Gerdrik Bruins	76
Bijlage 12: Interview met Martin Kosterman	78
Bijlage 13: Interview met Iwan Brinkhuis	81
Bijlage 14: Interview met Lot Zinsmeyer.....	84
Bijlage 15: Interview met Ton Verhoeven.....	87
Bijlage 16: Interview met Renilde Huizenga.....	90

1. Inleiding

1.1 Situatieschets

Het klimaat is steeds verder aan het veranderen. Hevige regenbuien en langere perioden van droogte zullen steeds vaker voor gaan komen. Dit zal leiden tot wateroverlast en hittestress. Veel steden zijn niet voorbereid op deze zware regenval en hierdoor kan het water niet goed afgevoerd worden. Door te hoge druk op het afwateringsnetwerk en de verstening van het stedelijk gebied, zal het regenwater te langzaam worden afgevoerd en op de straten blijven liggen. Dit zorgt voor schade en heeft een impact op de leefbaarheid van de steden. Naast extreme regenval zullen langere droge periodes ervoor zorgen dat het stedelijk groen lastiger te voorzien is van water. Verder zullen de mensen die in de stad leven geen mogelijkheid hebben om de koelte op te zoeken, omdat de warmte tussen gebouwen blijft hangen. Deze effecten zullen in de toekomst een steeds overheersende rol gaan spelen en moeten worden aangepakt om de leefbaarheid van steden te bewaken. Waterschap Vechtstromen (het waterschap) is in samenwerking met onder andere gemeenten, private partijen, andere waterschappen en bewoners gaan werken aan een leefbare stad waarin slim wordt omgegaan met de grote hoeveelheden water, klimaatverandering en hittestress (Vechtstromen, 2016) (KAS whitepaper, 2016).

Dit programma heeft de naam: **KlimaatActieve Stad (KAS)**.

Er zijn een aantal punten die het programma KAS kenmerken:

1. KAS koppelt technologische en sociale innovaties als oplossing voor wateroverlast en watertekorten.
2. KAS verbindt het Europese klimaatprogramma met de nationale klimaatagenda.
3. KAS is een leerproces waarbinnen ontdekt wordt wat wel en wat niet werkt door naar andere initiatieven te kijken en best-practices toe te passen.
4. KAS benut netwerken om te kunnen blijven ontwikkelen en doelstellingen te behalen. Waterschappen werken onder andere samen met gemeenten en bewoners van de stad.
5. KAS experimenteert met nieuwe vormen van samenwerking waarbij iedereen bijdraagt aan het bereiken van de oplossing.
6. KAS ondersteunt lokale initiatieven van bewoners.
7. KAS koppelt lokale initiatieven die oplossingen bieden voor de opspelende klimaatproblematiek (KAS whitepaper, 2016).

Een belangrijk onderdeel binnen KAS is de inbreng van bewoners van de stad, ook wel **burgerparticipatie**. Er zijn verschillende vormen van participatie. Zo kan worden gedacht aan lokale initiatieven waarbij de bewoners een voorstel hebben voor het waterschap, ook wel **overheidsparticipatie**. De ideeën kunnen ook vanuit het waterschap zelf komen, waarbij het waterschap de bewoners om hulp vraagt, hierbij gaat het om burgerparticipatie.

Op dit moment is er al veel kennis en ervaring op het gebied van participatie aanwezig, maar valt ook zeker nog veel te leren en te verbeteren. Het waterschap wil de toepassing van burgerinitiatieven in relatie tot KAS verbeteren, omdat zij gelooft dat burgerparticipatie leidt tot beter doordachte en duurzamere projecten. Hierbij wil zij meer weten over de toepassing van communicatie en participatie in wijken bij bepaalde groepen mensen of binnen projecten. Op dit moment is het voor het waterschap soms nog lastig om betrokkenheid te tonen, contact te leggen met de bewoners en de bewustzijn met betrekking tot het klimaat te verhogen. Tijdens dit onderzoek zal naar de hiervoor genoemde punten onderzoek gedaan worden. Onderzocht zal worden wat op dit moment in het

beheergebied succesfactoren zijn en waar de knelpunten liggen binnen projecten met burgerparticipatie. Vanuit de literatuur zijn al een aantal knelpunten bekend, namelijk: dat bewoners te laat worden betrokken bij het (ontwerp)proces, niet wordt geluisterd naar wat de burgers te zeggen hebben, lage motivatie van bewoners om mee te doen, te weinig financiële middelen en het daadwerkelijk tot stand laten komen van gedragsverandering (Baldewsingh, 2016) (Geene, 2016). Natuurlijk zijn er ook succesfactoren op het gebied van participatie zoals: participatie creëert een beter onderling contact tussen bewoners, kan (probleem)jongeren weer een plek geven in de samenleving, zorgt voor het opknappen van oude en verloederde wijken en daarmee ook voor een fijnere leefomgeving om in te wonen (Sterks, 2014) (Morra & Dammers, 2016). Tijdens dit onderzoek zullen deze inzichten verder uitgediept worden.

Binnen dit onderzoek gaat onderzocht worden wat op dit moment goed gaat op het gebied van burgerparticipatie en welke verbeteringen wenselijk zijn. Dit kan gemeten worden door te kijken naar de betrokkenheid bij het project, imago van het waterschap en klimaatbewustzijn. Actuele kennis over burgerinitiatieven, communicatie en participatie zullen in kaart gebracht worden door naar reeds uitgevoerde (KAS)-projecten te kijken. Uiteindelijk zal gekeken worden welke stappen nog gezet kunnen worden om in de toekomst burgerparticipatie in projecten beter te laten verlopen. Deze resultaten kunnen als leidraad dienen voor komende projecten die werken met burgerparticipatie.

1.2 Doelstelling

Binnen zes maanden een adviesrapport opleveren voor het waterschap over wat op dit moment de kansen, belemmeringen en ervaringen zijn op het gebied van burgerparticipatie. Aan de hand van de onderzoeksresultaten en toetsingscriteria zullen de belangrijkste leerpunten en succesfactoren opgesteld worden.

1.3 Probleemstelling

Hoe kan het waterschap zijn eigen **rol** bij projecten met burgerparticipatie op het gebied van KAS **verbeteren**, zodat er sprake is van meer betrokkenheid en tevredenheid van bewoners en het eindresultaat van een **hogere kwaliteit** wordt?

1.4 Kernbegrippen

Burgerparticipatie	Burgerparticipatie is een proces waarbij betrokken bewoners en de overheid, met eventueel externe deskundigen, samen vorm en inhoud geven aan vooraf bepaalde plannen die uitgevoerd worden in de leefomgeving van de bewoners.
Hogere kwaliteit	In samenwerking met bewoners de waarde van een project vergroten. Door te zorgen voor een betere en leefbaardere omgeving.
KlimaatActieve Stad (KAS)	KAS is een programma dat een bijdrage wil leveren aan een leefbare stad waarin goed met water en het klimaat wordt omgegaan.
Overheidsparticipatie	Het initiatief ligt bij de bewoners. Bewoners hebben een probleem en willen praktische informatie en/of (financiële) hulp van de overheid. Initiatieven van bewoners worden verder geholpen zonder dat de overheid de leiding overneemt.
Rol waterschap	Het waterschap wil betrokkenheid tonen, contact leggen met bewoners, bewustzijn met betrekking tot klimaatverandering verhogen en zijn taken kunnen uitvoeren.
Verbeteren	De samenwerking en communicatie tussen het waterschap en de bewoners naar een hoger niveau tillen.

2. Theoretisch kader: KlimaatActieve Stad en burgerparticipatie

In dit theoretisch kader zal op een aantal onderwerpen worden ingegaan die van belang zijn voor het onderzoek. Allereerst zal beschreven worden wat de programmadoelen van het waterschap zijn om zo een duidelijk beeld te krijgen wat het waterschap de komende jaren wil bereiken. Vervolgens zal meer informatie geven worden over het programma KAS. Daarna wordt ingegaan op drie voorbeeldprojecten waarbinnen burgerparticipatie en KAS een rol hebben gespeeld. Ten slotte zal meer inzicht gegeven worden in de toetsingscriteria waar rekening mee gehouden moet worden bij burgerparticipatie in projecten en welke vormen van participatie er zijn.

2.1 Programmadoelen waterschap 2017-2020

Om tot de programmadoelen te komen zullen eerst de belangrijkste speerpunten voor 2017 van het waterschap beschreven worden. Deze punten zijn namelijk bepalend voor de manier waarop verdere inhoud wordt gegeven aan de programmadoelen. Het waterschap heeft drie speerpunten opgesteld:

- 1. Watersysteem:** Zorgen voor een veilige leefomgeving met voldoende en schoon water. Ook in 2017 zal door worden gegaan met het onderhouden van eigendommen, zoals het baggeren van verschillende wateren en het renoveren van kunstwerken (Vechtstromen, 2014). Met partners zal onder andere het gesprek worden aangegaan over het programma KAS. Hoe kan overlast en schade als gevolg van langdurige neerslag of juist kortstondige (hoos)buien voorkomen, verminderd en aangepakt worden.
- 2. Waterketen:** Samen met de partners blijven werken aan het op duurzame wijze zuiveren van de waterketens. In 2017 zal het fosfaatprobleem in de oppervlaktewateren aangepakt worden. Het fosfaatgehalte in deze wateren is in vele gevallen te hoog en kan verminderd worden.
- 3. Besturen en organiseren:** Als gevolg van klimaatverandering en duurzame ontwikkeling zal intensiever partnerschap en participatie nodig zijn. Verder is de herkenbaarheid van het waterschap laag. Om deze redenen zal het programma besturen en organiseren in 2017 inzetten op: partnerschap, communicerend en lerend vermogen, efficiënt organiseren en duurzame inzetbaarheid van medewerkers (Vechtstromen, 2016).

Vanuit de drie speerpunten van het waterschap zijn vijf programmadoelen opgesteld. Per doel zullen in 2017 verschillende maatregelen en initiatieven in gang worden gezet. In de tabel hieronder zijn de vijf doelen te zien. De tweede kolom geeft per programmadoel enkele van de maatregelen weer.

Programmadoelen	Maatregelen
1. Verbeteren van de samenwerking richting partners en belanghebbende	• Het verbeteren van de fysieke zichtbaarheid in de samenleving van het waterschap bij wateroverlast. • Het experimenteren met nieuwe ideeën voor voorspelbaar onderhoud van assets met kennisinstellingen en ondernemers.
2. Verbeteren van de herkenbaarheid en dienstverlening naar de omgeving	• Door meer te luisteren en minder informatie te geven, meer beeld en minder tekst te gebruiken, komt er hopelijk een betere aansluiting op de werelden van de verschillende bewoners.
3. Effectief en efficiënt inrichten van bedrijfsprocessen	• Vervolg geven aan verbeterprojecten die een bijdrage leveren aan slimmer omgaan met aanschaf, onderhoud en vervanging van assets.
4. Versterken van het innovatief en lerend vermogen	• Bewustwording op het gebied van duurzaamheid. • Medewerkers bewust maken van hun kwaliteiten en talenten.
5. Faciliteren van duurzame inzetbaarheid van medewerkers	• Medewerkers zullen betrokken worden bij hun eigen inzetbaarheid op korte en lange termijn.

Tabel 1: Maatregelen per programmadoel van het waterschap (Vechtstromen, 2016)

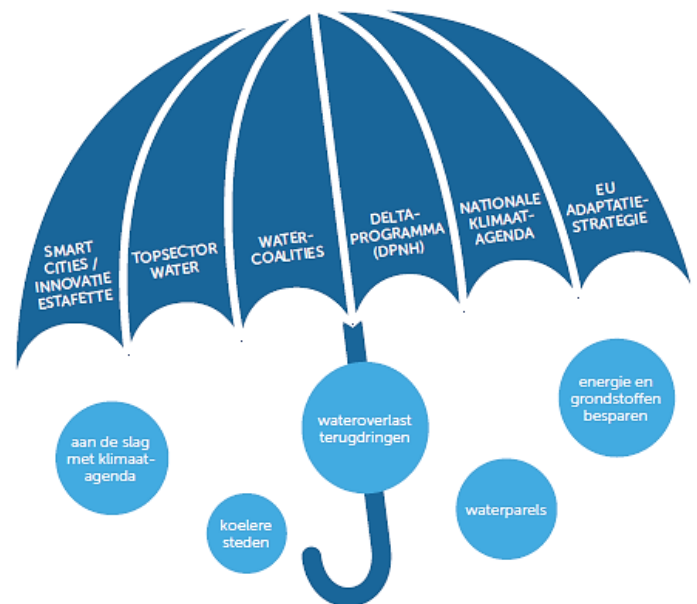
2.2 KlimaatActieve Stad

Het waterschap heeft naast de in de vorige paragraaf benoemde doelen nog een ander doel. Samen met het rijk, provincies, gemeenten en andere inrichters van Nederland heeft het waterschap de ambitie vastgesteld om in 2050 te zorgen dat het bebouwde gebied klimaatbestendig en waterrobuust wordt ingericht. Hierdoor kan een leefbare en veilige woon- en werkomgeving worden gecreëerd. Dit doel kan bereikt worden door actief bezig te gaan met het programma KAS (Vechtstromen, 2014).

KAS is een programma dat zich bezighoudt met het leefbaar maken van steden door goed om te gaan met water en het klimaat. Het toekomstbeeld is dat straten en kelders minder vaak onderlopen, dat inwoners weten hoe zij wateroverlast kunnen tegengaan en bestrijden, hittestress geen rol meer speelt, dat beter geanticipeerd wordt op langere periodes van droogte en de groene en blauwe netwerken in de stad gezond worden gehouden. Dit kan gedaan worden door te letten op de effecten van klimaatverandering, maar ook door bij te dragen aan grondstoffen- en energiebesparing in de waterketen (KAS whitepaper, 2016).

Binnen KAS wordt dus klimaatmitigatie en – adaptatie in de stad bekeken, waarbij water het bindende element is. Binnen het waterschap worden de klimaatdoelen van KAS gekoppeld aan een watervraagstuk. Hierbij kan gedacht worden aan maatregelen die klimaatverandering tegengaan of juist opvangen door bijvoorbeeld ruimte te creëren voor water, waterdoorlatende materialen te gebruiken en waterrobuust te bouwen. Verder kan gedacht worden aan een aanpak die klimaatverandering voorkomt door bijvoorbeeld aan de slag te gaan met CO₂-reductie, energiebesparing en circulaire economie. Het waterschap kan water dus als middel gebruiken om tot een KlimaatActieve Stad te komen (Vechtstromen, 2014).

In de inleiding van dit rapport zijn de zeven punten die het programma KAS kenmerkt al opgesomd. Afbeelding 1 geeft de beleidstukken weer die belangrijk zijn binnen KAS en dus als paraplu boven de KAS-thema's staan.

Afbeelding 1: Beleidstukken en thema's KAS (KAS whitepaper, 2016)

Nu duidelijk is wat KAS precies inhoudt, is het ook goed om te weten wat de rol van het waterschap is binnen dit programma. Het waterschap is bezig om met (nieuwe) ideeën invulling te geven aan de KlimaatActieve Stad. Hierbinnen kan het waterschap verschillende rollen vervullen:

- *Partner en verbinder*: verbinding zoeken met stedelijke netwerken.
- *Kenniscentrum*: het inbrengen van kennis en expertise binnen KAS-initiatieven.
- *Initiator*: het voortouw nemen bij nieuwe initiatieven van andere partijen of bewoners.
- *Wateroverheid*: het oppakken van KAS-initiatieven binnen de huidige waterwetgeving en deze aanpassen wanneer de wetgeving knelt met de ideeën.
- *Financier*: het vrijmaken van geld om in samenwerking met gemeenten KAS-initiatieven tot stand te brengen. Om zo werk te maken van de stedelijke wateropgaven.
- *Inspirator*: inzetten op educatie en voorlichting op het gebied van KAS om nieuwe initiatieven tot stand te laten komen (KAS whitepaper, 2016).

2.3 Voorbeeldprojecten

Deze paragraaf gaat in op een drietal reeds uitgevoerde projecten. Per project zal een korte inhoudelijke omschrijving gegeven worden. In tabel 2 zijn de drie projecten weergegeven. De tweede en derde kolom van de tabel geven aan of het thema KAS, burgerparticipatie of beide van toepassing is/zijn binnen het project. De Leefstraat uit Gent is geen project van het waterschap.

Naam project	KAS	Burgerparticipatie
De Leefstraat Gent		X
Oost-Boswinkel Enschede	X	X
Waterboulevard Almelo	X	

Tabel 2: Thema's binnen de projecten

De Leefstraat Gent

De Leefstraat in Gent is een project dat niet valt onder het programma KAS. Het is een mooi voorbeeld over hoe goed omgegaan kan worden met burgerparticipatie. De Leefstraat is het eerste experiment van het Lab van Troje. Dit lab is een creatief laboratorium waarin bewoners, bedrijven, overheden en organisaties samenkomen om tot oplossingen te komen voor duurzame, leefbare en klimaatneutrale wijken in Gent. Het idee van De Leefstraat is dat een straat tijdelijk autovrij of

Afbeelding 2: Voorbeeld van een Leefstraat in Gent (Sharma, 2015)

autoluw gemaakt wordt. Door de auto's uit het straatbeeld te laten verdwijnen, ontstaat meer ruimte voor groen, samenleven en ontmoetingen. De bewoners van de straat mogen met ideeën komen voor de nieuwe invulling van de straat. Grasmatten worden uitgerold, speelplekken gecreëerd, tafels en stoelen krijgen een plek, er komt meer ruimte voor groen en ruimte voor ontmoetingen onderling. De ideeën ontstaan tijdens infoavonden en huisbezoeken die door het Lab van Troje en een aantal enthousiaste bewoners worden georganiseerd. De belangen van bewoners worden in kaart gebracht en oplossingen voor problemen worden uitgezocht. De bewoners doorlopen dus een heel voorbereidingsproces voordat De Leefstraat uiteindelijk wordt gecreëerd (Lab van Troje, 2015).

In de uitvoeringsfase van De Leefstraat moeten bewoners helemaal zelf aan de slag. Het Lab van Troje biedt in samenwerking met Stad Gent materiaal aan en een juridisch kader om vrijuit te kunnen experimenteren in de openbare ruimte. Doordat bewoners (bijna) alles zelf moeten bedenken en uitvoeren, ontstaat tijdens het project een onderlinge dynamiek, dialoog en sociale cohesie. Dit maakt De Leefstraat een heel uniek experiment (Lab van Troje, 2015).

Na de tweede editie van De Leefstraat is een enquête gehouden om te zien of de bevindingen, die het Lab van Troje heeft ondervonden, ook bij de bewoners gevoeld werd. Een deel van de resultaten is te zien in tabel 3. Het positieve effect van De Leefstraat op de sociale cohesie en een gevoel van betrokkenheid worden bevestigd door de enquête. Een ander positief punt is dat het gebruik van de auto tijdens het project steeds meer afnam, doordat auto's niet meer waren toegestaan in de wijk. Niet alleen de sociale cohesie is versterkt door het project, maar ook duurzame mobiliteit en een nieuwe kijk op straatinrichting (Lab van Troje, 2015).

83%	voelt zich betrokken bij het project
79%	vindt dat De Leefstraat definitief mag worden aangelegd
78%	heeft meer onderling contact
64%	heeft nieuwe bewoners leren kennen
28%	ondervond moeilijkheden tot contact

Tabel 3: Resultaten enquête onder bewoners van De Leefstraat (Lab van Troje, 2015)

Oost-Boswinkel Enschede

Op dit moment is de wijk Oost-Boswinkel nog een verouderde en verloederde wijk met duplexwoningen en veel hoogspanningsmasten. De wijk zal veranderd worden in een fijne plek om te wonen, door meer ruimte te geven aan recreatie, water en natuur. Nieuwe woningen zullen gebouwd worden met goede isolatie, duurzame materialen, passieve zonne-energie, waterbesparende technieken en scheiding van waterstromen. De bebouwing wordt door de bouw van de nieuwe woningen richting het noorden geschoven en de hoogspanningsmasten blijven in het

Afbeelding 3: Toekomstbeeld Oost-Boswinkel met onderaan de nieuwe groenstrook (Gemeente Enschede, 2017)

zuiden staan. Hierdoor zal een groenstrook ontstaan. In samenwerking met bewoners, gemeente Enschede, het waterschap en corporaties is een stedenbouwkundig plan gemaakt voor deze groenstrook. Door middel van een ontwerpestival is een schetsontwerp tot stand gekomen. In dit ontwerp zijn ideeën naar voren gekomen zoals: een speeleiland, een zonnepanelenveld met slingerende beek, wandelpaden, fietspaden en fruitbomen. Door deze ideeën wordt de wijk weer leefbaar en ontstaat een ontmoetingsplek voor de bewoners. De ideeën zorgen ervoor dat bewoners, gemeente, corporaties, water en het klimaat allemaal baat hebben bij het project en het bijdraagt aan KAS (Vechtstromen, 2016).

Waterboulevard Almelo

Het project waterboulevard in Almelo zorgt voor een nieuwe verbinding tussen de stadsvijver in de binnenstad en het Overijsselse kanaal. De geul die voor de boulevard is gegraven loopt door tot aan het stadhuis (het hart van de stad). De waterboulevard is de eerste stap in de richting van een compleet vernieuwde binnenstad. Binnen deze vernieuwing spelen werkgelegenheid, ruimtelijke kwaliteit, waterbeleving en –berging en recreatie een belangrijke rol. Het project geeft ook ruimte aan KlimaatActieve ontwikkelingen en valt daardoor onder de noemer KAS. Na een positief haalbaarheidsonderzoek kan gestart worden met warmte- en koudeopslag in de bodem van de binnenstad en het winnen van warmte uit het effluent van de rioolwaterzuiveringsinstallatie. Het stadhuis kan ook profiteren van het water voor de deur. Het water kan in de zomermaanden voor verkoeling dienen in het stadhuis. Door het stimuleren van stedelijke vernieuwing, een leefbare woonomgeving, recreatie, duurzame energie, waterberging en ruimte voor water kan een KlimaatActieve Stad gecreëerd worden (Vechtstromen, 2016).

Afbeelding 4: De doorgetrokken watergeul tot aan het stadhuis creëert de nieuwe waterboulevard (RTV Oost, 2015)

2.4 Meetbaar maken van burgerparticipatie

In de vorige twee paragrafen is duidelijk geworden wat KAS inhoudt en welke projecten op het gebied van burgerparticipatie en KAS al hebben plaatsgevonden. Nu is het belangrijk om in kaart te brengen hoe burgerparticipatie in deze projecten gemeten kan worden. Tijdens projecten waarin burgerparticipatie een rol speelt, zijn er een aantal toetsingscriteria waar rekening mee gehouden moet worden. In deze paragraaf zal hier verder op worden ingegaan.

Bij het meetbaar maken van burgerparticipatie is het allereerst belangrijk dat duidelijkheid ontstaat over wat met burgerparticipatie bedoeld wordt. Dit schept duidelijkheid voor de rest van het onderzoek.

“Burgerparticipatie is een samenwerking tussen bewoners en de overheid. Van bewoners wordt verwacht dat zij actief meedenken over beslissingen die in hun wijk of stad genomen worden. Bij burgerparticipatie ligt het initiatief bij de overheid. De overheid heeft een probleem en wil ideeën en/of praktische medewerking van de bewoners.” (Ensie, 2016) (RWB, 2014)

Burgerparticipatie vraagt dus om een actieve rol van de bewoners. Bij burgerparticipatie komt het initiatief vanuit de overheid zelf. Het waterschap zet bijvoorbeeld een campagne op voor de afkoppeling van regenwater of het groener maken van tuinen. Het belang ligt hier bij het waterschap, maar de bewoner moet actie ondernemen omdat het om particulier grondbezit gaat. Bewoners kunnen dus zelf bepalen of zij aan dit initiatief mee willen doen of niet. Het waterschap faciliteert en stimuleert.

De vorm van participatie kan ook andersom zijn. Het kan voorkomen dat de bewoner met een initiatief komt en dat de overheid hierbinnen participeert. Deze vorm van participatie wordt overheidsparticipatie genoemd. Dit onderzoek is gericht op burgerparticipatie, maar omdat het waterschap steeds meer bezig is met overheidsparticipatie zal het onderzoek hier ook voor een klein gedeelte op ingaan.

“Bij overheidsparticipatie ligt het initiatief bij de bewoners. Bewoners hebben een probleem en willen praktische informatie en/of (financiële) hulp van de overheid. Initiatieven van bewoners worden verder geholpen zonder dat de overheid de leiding overneemt. De overheid participeert, doet mee en ondersteunt het initiatief waar nodig.” (RWB, 2014)

Voor de overheid kan deze vorm van participatie soms nog wennen zijn. Het vergt een houding waarin niet of nauwelijks gestuurd wordt (Gemeente Hellendoorn, 2017). De overheid kan daardoor een hinderfactor zijn bij het tot stand laten komen van lokale initiatieven. Lokale initiatieven moeten zich vaak eerst bewijzen aan de overheid om deze uiteindelijk mee te kunnen krijgen. Het tot stand laten komen van een lokaal initiatief door middel van overheidsparticipatie kan dus soms nog lastig zijn (Doedens, 2017). Gemeente Enschede is hier al een stap verder in. Zij heeft een initiatievenkompas opgesteld voor bewoners waarin stap voor stap wordt uitgelegd hoe een bewoner een initiatief met behulp van de gemeente Enschede tot stand kan laten komen. Een handig hulpmiddel voor de bewoners, maar ook voor de gemeente zelf om duidelijkheid te creëren (Gemeente Enschede, 2017).

De bereidheid om te participeren is uiteraard niet in elke wijk of stad hetzelfde. Er zijn een aantal toetsingscriteria die de bereidheid van participatie versterken of juist verminderen. Het gevolg hiervan is dat er meerdere soorten vormen van samenwerking ontstaan, waarbij de rol van de bewoner en de overheid telkens verschilt. Dit zorgt ervoor dat elk project, waar sprake is van participatie, uniek is. Het is belangrijk om in kaart te brengen welke vorm van participatie plaatsvindt in een project, zodat per project duidelijk is hoe gehandeld moet worden. Om dit te kunnen bepalen

zijn toetsingscriteria in kaart gebracht die de samenwerkingsvorm tussen de bewoners en de overheid bepaalt. In de tabel 4 zijn de toetsingscriteria te zien. De tabel is tot stand gekomen door gesprekken tussen begeleiders, eigen inzichten en een rapport van de gemeente Eemsmond (Gemeente Eemsmond, 2005). Allereest worden de algemene toetsingscriteria beschreven die van toepassing zijn op de overheid en de bewoner. Daarna volgen de toetsingscriteria waar rekening mee gehouden moet worden bij het participeren van bewoners in wijken. Deze toetsingscriteria zijn niet van toepassing op de desbetreffende overheidsinstantie.

Algemene toetsingscriteria	
Individueel belang	Collectief belang
Bewoner als initiatiefnemer	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte	Openbare ruimte
Gedeeld probleem	Individueel probleem
Toetsingscriteria bewoners in wijken	
Hoge sociale cohesie	Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid	Laagopgeleid
Koopwoning	Huurwoning
Positieve houding naar overheid	Negatieve houding naar overheid
Bereid om te investeren	Niet bereid om te investeren

Tabel 4: Toetsingscriteria binnen participatieprojecten

Zoals te zien in de tabel moet er met veel punten rekening gehouden worden bij het participeren van bewoners of overheden in projecten. De toetsingscriteria zorgen ervoor dat er verschillende vormen van samenwerking zullen ontstaan. Zo zullen bewoners in een wijk met een hoge sociale cohesie en een positieve houding naar de overheid veel sneller bereid zijn om mee te werken aan een project van de overheid dan wanneer het tegenovergestelde in de wijk het geval is. Laagopgeleide bewoners met een lage onderlinge sociale cohesie zullen het minder uitmaken hoe hun wijk eruit ziet en minder bereid zijn om hun wijk aan te pakken. Overheidsparticipatie, waarbij het initiatief bij de bewoner ligt, zal sneller plaatsvinden wanneer mensen bereid zijn om te investeren en er veel kennis en vaardigheden aanwezig zijn in de wijk en bewoners dus gemakkelijk zelf aan de slag kunnen (Hijnekamp, Doelman-van Geest, & Konings, 2015) (Movisie, 2009) (Postma, 2013).

De voorbeelden geven weer hoe belangrijk de toetsingscriteria zijn voor het vaststellen van het soort samenwerking. Tijdens het onderzoek zullen veel projecten geanalyseerd worden om te zien hoe participatie in deze projecten is vormgegeven. De toetsingscriteria zullen tijdens deze analyses een belangrijke rol gaan spelen.

2.5 Van het theoretisch kader naar het onderzoek

De onderwerpen uit de vorige paragrafen vormen de basisinformatie voor de hierna volgende hoofdstukken van het onderzoek. De programmadoelen van het waterschap uit paragraaf één geven een duidelijk beeld wat het waterschap de komende jaren wil bereiken. Het onderzoeksrapport dat uiteindelijk opgeleverd gaat worden, zal ook bijdragen aan het behalen van deze doelen.

Het programma KAS loopt als rode draad door het hele onderzoek. KAS komt in alle onderzoeksvragen terug die in het volgende hoofdstuk beschreven worden. De beschrijving uit paragraaf twee is daarom belangrijk voor de rest van het onderzoek, omdat deze duidelijk maakt waar KAS voor staat.

De voorbeeldprojecten uit de derde paragraaf geven inzicht in wat het waterschap al heeft bereikt op het gebied van burgerparticipatie en KAS. De Leefstraat uit Gent laat zien dat ook buiten het waterschap projecten plaatsvinden op het gebied van burgerparticipatie. De drie voorbeeldprojecten zijn een opstapje voor andere (KAS)-projecten die onderzocht gaan worden tijdens het onderzoek.

In paragraaf vier is duidelijk geworden welke vormen van participatie bestaan en met welke toetsingscriteria rekening gehouden moet worden binnen participatieprojecten. Bij het onderzoeken van (KAS)-projecten zullen deze toetsingscriteria een belangrijke rol gaan spelen. De toetsingscriteria bepalen namelijk op welke manier met participatie omgegaan moet worden tijdens projecten. Elk onderwerp uit het theoretisch kader zal dus invloed hebben op de komende hoofdstukken van het onderzoek.

3. Opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk zijn in de eerste paragraaf de onderzoeksvragen die beantwoord zijn tijdens dit onderzoek te lezen. De tweede paragraaf bevat de onderzoeksmethoden waarin per onderzoeksvraag een beschrijving gegeven zal worden hoe de desbetreffende vraag beantwoord is.

3.1 Onderzoeksvragen

Om de eerder genoemde probleemstelling: *‘Hoe kan het waterschap zijn eigen rol bij projecten met burgerparticipatie op het gebied van KAS verbeteren, zodat er sprake is van meer betrokkenheid en tevredenheid van bewoners en het eindresultaat van een hogere kwaliteit wordt?’* te kunnen beantwoorden zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld.

1. Welke soorten van burgerparticipatie zijn gebruikt bij KAS-projecten die reeds zijn uitgevoerd in de regio Twente en zijn hierin verschillen te zien?
 - 1.1 Welke KAS-projecten zijn reeds uitgevoerd in de regio Twente?
 - 1.2 Binnen welk van deze projecten heeft burgerparticipatie een rol gespeeld?
 - 1.3 Welke vorm van burgerparticipatie zijn binnen deze projecten gebruikt?
 - 1.4 Welke verschillen zijn er te zien in de vorm van burgerparticipatie door te kijken naar de toetsingscriteria uit tabel 4?
2. Welke vormen van burgerparticipatie zijn gebruikt bij andere projecten in Nederland en zijn hierin verschillen te zien?
 - 2.1 Welke andere projecten in Nederland zijn er waarbinnen burgerparticipatie een belangrijke rol heeft gespeeld?
 - 2.2 Wat zijn de thema's/onderwerpen binnen deze projecten?
 - 2.3 Welke vorm van burgerparticipatie zijn binnen deze projecten gebruikt?
 - 2.4 Welke verschillen zijn er te zien in de vorm van burgerparticipatie door te kijken naar de toetsingscriteria uit tabel 4?
3. Welke tool(s) zijn er op dit moment beschikbaar voor het meten en toepassen van burgerparticipatie in projecten?
 - 3.1 Welke tool(s) gebruikt het waterschap zelf al bij projecten met burgerparticipatie?
 - 3.2 Welke tool(s) kan het waterschap in de toekomst gebruiken bij projecten met burgerparticipatie?
4. Waardoor gaan (KAS)-projecten met burgerparticipatie (minder) goed?
 - 4.1 Welke ervaringen zijn opgedaan bij bewoners, het waterschap en andere organisaties na de projecten met burgerparticipatie?
 - 4.2 Waarom en hoe zijn bewoners bij de projecten betrokken?
 - 4.3 Wat waren de belangrijkste problemen en successen op het gebied van burgerparticipatie bij deze projecten?
 - 4.4 Heeft burgerparticipatie gezorgd voor een beter eindresultaat?
5. Welke ervaringen uit de interviews kan het waterschap meenemen naar volgende projecten?
 - 5.1 Welke leerpunten kunnen gehaald worden uit het evalueren van de interviews?
 - 5.2 Welke succesfactoren kunnen gehaald worden uit het evalueren van de interviews?

3.2 Onderzoeksmethoden

Het onderzoek voor het waterschap is kwalitatief. Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, inhoudsanalyses en interviews. Er is vooral informatie verzameld door middel van het analyseren van rapporten en het bestuderen en analyseren van (KAS)-projecten. Dit onderzoek heeft niet alleen plaatsgevonden binnen het waterschap, maar ook bij andere organisaties die te maken hebben gehad met burgerparticipatie in een project. Interviews hebben daarom niet alleen binnen het waterschap plaatsgevonden, maar ook bij andere organisaties. Hiermee is een breed en duidelijk beeld geschetst van de verschillende soorten en manieren van aanpak bij burgerparticipatie.

Inventarisatie

Onderzoeksvraag 1: *‘Welke vormen van burgerparticipatie zijn gebruikt bij KAS-projecten die reeds zijn uitgevoerd in de regio Twente en zijn hierin verschillen te zien?’*

De eerste stap van het onderzoek was de inventariserende fase. Het vooronderzoek van hoofdstuk 2 is hier al een onderdeel van. Dit vooronderzoek is een leidraad voor de richting van de rest van het onderzoek. Na het vooronderzoek is gekeken naar de KAS-projecten die al uitgevoerd zijn in de regio Twente of nog bezig zijn. Dit is gedaan door de KAS-kaart, waar alle projecten op te vinden zijn, te bestuderen. Waar nodig zijn medewerkers van het waterschap gevraagd voor extra informatie over deze projecten. Het doel van deze studie was om in kaart te brengen binnen welke projecten burgerparticipatie een onderdeel was.

In totaal bevat de KAS-kaart 99 projecten. Deze zijn allemaal kort bestudeerd om erachter te komen binnen welke projecten burgerparticipatie een rol heeft gespeeld. Van de 99 projecten was bij achttien projecten burgerparticipatie een onderdeel. Hiervan zijn de tien meest relevante projecten met burgerparticipatie verder onderzocht. De keuze voor deze tien projecten is gemaakt door te kijken naar regionale spreiding en de hoeveelheid informatie die per project beschikbaar was. Hierna zijn de projecten geanalyseerd aan de hand van de toetsingscriteria uit [paragraaf 2.4](#). Hierbij is onder andere gekeken welke vorm van burgerparticipatie gebruikt is in de projecten en of hierbij een verschil te zien is tussen verschillende soorten wijken, doelgroepen, belangen, privé of openbare ruimte, sociale cohesie in de wijk en initiatiefnemers. Na het uitzoeken van deze informatie zijn vier projecten uitgekozen om verder te onderzoeken. Bij de zes projecten die zijn afgevalen was er weinig of geen inbreng van het waterschap. Hierna heeft per project een verdiepend interview plaatsgevonden. De hiervoor genoemde informatie is terug te vinden in [hoofdstuk 5](#) van dit rapport.

Onderzoeksvraag 2: *‘Welke vormen van burgerparticipatie zijn gebruikt bij andere projecten in Nederland en zijn hierin verschillen te zien?’*

Na de KAS-projecten uit de regio Twente in kaart te hebben gebracht, is ook in de rest van Nederland gekeken naar projecten waar gebruik is gemaakt van burgerparticipatie. Deze projecten gaan niet perse over het thema KAS en kunnen dus ook een ander thema belichten. Dit is gedaan om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de verschillende manieren om burgerparticipatie toe te passen. Het doel was om, net als bij de KAS-projecten, vier projecten buiten het waterschap verder te analyseren. Criteria voor deze projecten waren dat het verbeteren van de leefomgeving een rol moet spelen, verschillende soorten wijken/wijksamenstellingen aan bod kwamen en vanzelfsprekend moest participatie een rol spelen binnen de projecten.

Onderzocht is of burgerparticipatie in deze projecten op een andere manier is aangepakt dan bij de KAS-projecten, of dat dit op dezelfde manier is uitgevoerd. Hierna zijn de projecten geanalyseerd aan de hand van de toetsingscriteria uit [paragraaf 2.4](#). Het was belangrijk om erachter te komen welke vormen van burgerparticipatie zijn gebruikt en of ook hier, net als bij de KAS-projecten, een verschil

te zien is tussen verschillende soorten wijken, doelgroepen, belangen, privé of openbare ruimte, sociale cohesie in de wijk en initiatiefnemers. Na het uitzoeken van deze informatie, heeft per project een verdiepend interview plaatsgevonden. De hiervoor genoemde informatie is terug te vinden in hoofdstuk 6 van dit rapport.

Onderzoeksvraag 3: *‘Welke tools zijn er op dit moment beschikbaar voor het meten en toepassen van burgerparticipatie in projecten?’*

Tijdens de inventariserende fase is als laatste gekeken naar onderzoeksvraag drie. Binnen deze vraag is onderzocht of er op dit moment bruikbare tools bestaan voor het meten en toepassen van burgerparticipatie in projecten. Of dat het waterschap hier zelf al een bruikbare tool voor had. Tijdens het bestuderen van (KAS)-projecten zijn tools naar voren komen die zijn gebruikt tijdens deze projecten. Er zijn tools buiten de projecten om gevonden en tools binnen het waterschap zelf. De meest relevante tools voor het waterschap zijn uitgekozen en verder beschreven in hoofdstuk 4.

Probleemanalyse

Onderzoeksvraag 4: *‘Waardoor gaan (KAS)-projecten met burgerparticipatie (minder) goed?’*

Gedurende de inventariserende fase is met behulp van literatuuronderzoek en inhoudsanalyses een beeld gevormd van de verschillende projecten die hebben plaatsgevonden op het gebied van burgerparticipatie en de tools die op dit moment beschikbaar zijn. Hierbij zijn verschillende vragen naar voren gekomen over de ervaringen tijdens deze projecten van bewoners, het waterschap en andere organisaties, wat nou de succesfactoren en leerpunten waren binnen deze projecten en welke informatie rondom burgerparticipatie nog mist (de concrete vragen zijn terug te vinden in de vragenlijst in bijlage 8). Daarom hebben na de analyse van de projecten verschillende interviews plaatsgevonden met een projectleiders van het waterschap die betrokken waren bij de KAS-projecten met burgerparticipatie.

Zoals eerder benoemd zijn er vier interviews gehouden. Tijdens het maken van de vragenlijst is vastgesteld welke medewerkers van het waterschap het meest van een project afwisten en dus het best geïnterviewd konden worden. Dit is in overleg gegaan met de opdrachtgevers. Ook hebben buiten het waterschap vier interviews plaatsgevonden met organisaties waar projecten uitgevoerd zijn met burgerparticipatie. Door middel van telefonisch- en mailcontact is bepaald welke personen hiervoor het best geïnterviewd konden worden. De interviews hebben ervoor gezorgd dat de vragen die tijdens de inventariserende fase naar boven zijn gekomen beantwoord. Deze informatie is terug te vinden in hoofdstuk 7 van dit rapport.

Onderzoeksvraag 5: *‘Welke ervaringen uit de interviews kan het waterschap meenemen naar volgende projecten?’*

Tijdens het onderzoek naar de projecten en het analyseren van de interviews zijn de succesfactoren en leerpunten van de onderzochte projecten naar voren gekomen. De vier belangrijkste succesfactoren en leerpunten zijn in kaart gebracht en worden weergegeven in hoofdstuk 8 van dit rapport. De succesfactoren en leerpunten zijn naar eigen inzicht en op eigen initiatief gevormd, op basis van de analyses van de projecten en interviews. Na het vormen van de aanbevelingen, zijn de leerpunten en succesfactoren in overleg met de opdrachtgevers besproken en daar waar nodig aangevuld, om zo de aanbevelingen meer gewicht te geven en scherper te maken. Per succesfactor en leerpunt is onderzocht waar het mis of juist goed gaat bij de projecten van het waterschap. Binnen de vier leerpunten kan het waterschap nog een verbeterslag maken. De verbeterpunten die toegepast kunnen worden, zijn per leerpunt onderzocht. Deze lessen kunnen als leidraad dienen voor komende projecten die werken met burgerparticipatie. De succesfactoren gaan al goed binnen projecten met burgerparticipatie van het waterschap. Door deze factoren in het achterhoofd te houden, kunnen toekomstige projecten verbeterd worden.

Oplossing

Na het beantwoorden van de onderzoeksvragen is een voorstel voor verandering en verbetering gepresenteerd. Er is gekeken welke stappen nog gezet kunnen worden om in de toekomst burgerparticipatie in projecten beter te laten verlopen. Dit kan projectleiders helpen in het opzetten en oprichten van een project waarin ruimte wordt gemaakt voor de inbreng van bewoners. Verder kan hiermee eenduidigheid in de aanpak van projecten met burgerparticipatie gecreëerd worden. De interviews en de leerpunten en succesfactoren uit hoofdstuk 8 waren belangrijk voor het vormen van aanbevelingen. Aan de hand van deze informatie en inzichten zijn de zes aanbevelingen tot stand gekomen. De aanbevelingen zijn voorgelegd aan de opdrachtgevers en waar nodig aangepast, om zo de aanbevelingen scherper te maken en meer diepgang te geven. Door het uiteindelijke advies over welke veranderingen en verbeteringen op kunnen treden in KAS-projecten met burgerparticipatie kan het waterschap hier in toekomstige projecten rekening mee houden en zal het gemakkelijker worden om bewoners in de projecten te laten participeren.

4. Het analyseren van de projecten

In dit hoofdstuk zullen in de eerste paragraaf de toetsingscriteria uit de tabel 4 in [paragraaf 2.4](#) verder toegelicht worden. In de tweede paragraaf zal dieper ingegaan worden op hoe bepaald kan worden wat de rol van de overheid en de bewoner is in het project. Allereerst wordt de tool omschreven die aangeeft hoe de rol van de bewoner bepaald kan worden, vervolgens hoe de rol van de overheid bepaald kan worden. In paragraaf twee zal tot slot meer verteld worden over de participatiewijzer die de juiste participatiemethode(n) voor een project kan bepalen. Om zo **onderzoeksvraag drie** van dit onderzoek te beantwoorden.

4.1 Uitleg toetsingscriteria

In paragraaf 2.4 van het vooronderzoek kwamen de toetsingscriteria al kort aan bod. In deze paragraaf zal per criterium een uitleg te zien zijn wat deze precies inhoudt. De toetsingscriteria zullen in hoofdstuk 5 en 6 gebruikt worden om de (KAS)-projecten met burgerparticipatie te analyseren.

De (KAS)-projecten zullen geanalyseerd worden aan de hand van een 5-puntschaal. In tabel 5 is een voorbeeld te zien van het toetsingscriteria 'individueel belang – collectief belang' op de 5-puntschaal. Wanneer een project een individueel belang heeft zal deze het cijfer 1 krijgen, omdat dit helemaal juist is. Is bij een project het tegenovergestelde het geval, dan zal deze het cijfer 5 krijgen. Het cijfer 3 geeft het gemiddelde aan. Dit is het geval wanneer beide soorten belangen een rol spelen in een project. Cijfers 2 en 4 (deels juist) kunnen gebruikt worden wanneer een toetsingscriterium tussen de cijfers 1 en 3 of de cijfers 3 en 5 inzit. De cijfers 2 en 4 zijn niet voor elk criterium relevant, omdat er geen middenweg mogelijk is. Dit staat aangegeven in de volledige 5-puntschaal in [bijlage 1](#). In hoofdstuk 5 en 6 zal elk (KAS)-project met burgerparticipatie aan de hand van de 5-puntschaal met alle toetsingscriteria ingevuld worden.

De cijfers zijn aan de hand van eigen inschattingen gemaakt door de verschillende projecten met elkaar te vergelijken. Bijvoorbeeld wanneer project 'A' hoger scoort op het gebied van sociale cohesie dan project 'B', zal project 'A' ingeschaald worden op cijfer 1 en project 'B' ingeschaald worden op cijfer 2.

<i>Individueel belang</i>	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	<i>Collectief belang</i>
	1	2	3	4	5	

Tabel 5: voorbeeld van een toetsingscriterium op de 5-puntschaal

Nu volgen de tien toetsingscriteria. Per criterium wordt een uitleg gegeven.

Individueel belang – Collectief belang

Bij een collectief belang streven bewoners en het desbetreffende overheidsorgaan dezelfde doelen na en werken hierbij ook samen. Als het waterschap bijvoorbeeld de tuinen wil afkoppelen van het hemelwater door meer groen in de tuinen, een regenton, waterdoorlatende verharding of drainage aan te leggen om zo wateroverlast te voorkomen, hebben beide partijen hier belang bij. Hier zal samenwerking tussen beide partijen belangrijk zijn. Een individueel belang heeft invloed op één partij. Het waterschap kan bijvoorbeeld zorgen voor herinrichting van de openbare ruimte voor waterberging. Hier zal de bewoner geen direct belang bij hebben, tenzij wateroverlast daardoor voorkomen wordt en de bewoners hier voorheen hinder aan ondervonden (Arnoldy, 2014).

Bewoner als initiatiefnemer – Overheid als initiatiefnemer

Wanneer de overheid het initiatief neemt heet dit burgerparticipatie. De overheid heeft een probleem en wil ideeën of medewerking van de bewoners. Van bewoners wordt verwacht dat zij actief meedenken over de beslissingen die genomen moeten worden (Ensie, 2016). Wanneer de bewoner het initiatief neemt, is dit andersom. De bewoner heeft een idee en vraagt de overheid om hulp. Dit wordt ook wel overheidsparticipatie genoemd. Initiatieven van bewoners worden verder geholpen door de overheid. De overheid ondersteunt het initiatief waar nodig, maar neemt de leiding niet over. Dit onderzoek is gericht op burgerparticipatie, maar omdat het waterschap steeds meer bezig is met overheidsparticipatie zal het onderzoek hier ook voor een klein gedeelte op ingaan (RWB, 2014) (Ministerie van BZK, 2015).

Privéruimte – Openbare ruimte

Binnen dit criterium is het belangrijk om onderscheid te maken tussen wie de eigenaar van de grond is. Gaat het om privégrondbezit of om de grond van het desbetreffende overheidsorgaan. De openbare ruimte is voor iedereen toegankelijk. De privéruimte betreft de woning van de bewoner met eventuele grond eromheen die daarbij hoort (Brok, 2010).

Gedeeld probleem – Individueel probleem

Bij een gedeeld probleem ervaren de overheid en de bewoners allebei een knelpunt of overlast in de openbare ruimte. Bij een individueel probleem ondervindt maar één partij hinder.

Hoge sociale cohesie – Lage sociale cohesie

Sociale cohesie is een term die aanduidt wat de samenhang binnen een samenleving is. Met sociale cohesie kan aangegeven worden op welke manier bewoners in een wijk, dorp of stad met elkaar omgaan (Weijers, 2016). Bij een hoge sociale cohesie voelen bewoners zich veilig in de wijk en verantwoordelijk voor de leefomgeving. Het onderlinge contact tussen bewoners is goed en er heerst weinig criminaliteit. Bewoners voelen zich verbonden met elkaar en de leefomgeving en helpen elkaar waar nodig. Bij een lage sociale cohesie is dit juist andersom. Bewoners geven minder om hun wijk en zullen niet snel geneigd zijn iets te veranderen. Verder hebben bewoners nauwelijks onderling contact en voelt niet iedereen zich veilig in de wijk. De leefbaarheid in deze wijken ligt laag en zullen problemen sneller opspelen (Beeck, 2017) (Klaver, 2015).

Gemengde wijk samenstelling – Minder gemengde wijk samenstelling

Voor dit criterium worden de ‘kerncijfers wijken en buurten 2016’ van het CBS gebruikt. Gekeken zal worden naar het percentage Westerse en Niet-Westerse allochtonen in een wijk. Dit wordt gedaan omdat literatuur bevestigt dat het laten participeren van bewoners met een Niet-Westerse achtergrond lastig is. Een onderzoek van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2011) laat zien dat Niet-Westerse bewoners, in verhouding tot Westerse bewoners, twintig procent minder participeren in de maatschappij. Op basis van de percentages van het CBS kan bepaald worden op welk punt in de 5-puntschaal de wijk uit het geanalyseerde project terecht komt. De percentages zijn per project terug te vinden in [*bijlage 5*](#) en [*bijlage 7*](#) (CBS, 2016) (UFC, 2014).

Hoogopgeleid – Laagopgeleid

Voor dit criterium worden ook de ‘kerncijfers wijken en buurten 2016’ van het CBS gebruikt. Om te bepalen of in een wijk veel hoog- of laagopgeleide mensen wonen, zullen de hoogtes van de inkomens in de wijk bekeken worden. Er zal gekeken worden wat het aandeel van personen is die behoren tot de landelijke 40 procent met het laagste inkomen en naar het aandeel van personen die behoren tot de landelijke 20 procent met het hoogste inkomen. Deze gemiddelden zullen vergeleken worden met de cijfers van de desbetreffende wijk/project die geanalyseerd wordt.

Op basis van de gemiddelden kan bepaald worden op welk punt in de 5-puntschaal de wijk uit het geanalyseerde project terecht komt. Het gemiddelde en de andere cijfers zijn per project terug te vinden in *bijlage 5* en *bijlage 7* (CBS, 2016).

Koopwoning – Huurwoning

Dit is het laatste criterium waarbij de ‘kerncijfers wijken en buurten 2016’ van het CBS gebruikt zullen worden. In de cijfers van het CBS zal gekeken worden hoeveel koop- en huurwoningen in een wijk aanwezig zijn. Dit wordt gedaan omdat uit een onderzoek van het ministerie van Economische Zaken (2009) blijkt dat sociale huurwoningen in bepaalde wijken een negatief effect hebben op de leefbaarheid van de buurt. Bewoners voelen zich meer betrokken bij hun woning en buurt als de woning ook echt eigendom van hen is. Verder zijn ze sneller geneigd om onderhoud te plegen aan hun omgeving of woning. Dit komt ook doordat bewoners van huurwoningen niet verantwoordelijk zijn voor het onderhoud van de woning. Dit is een taak van de woningcorporatie. Bewoners van sociale huurwoningen zullen daarom lastiger over te halen zijn om mee te helpen aan een participatieproject. Van de cijfers van het CBS zullen ook eerst de gemiddelden genomen worden van alle wijken in Nederland om aan de hand van die cijfers te bepalen op welk punt in de 5-puntschaal de wijk uit het desbetreffende project geplaatst wordt. Het gemiddelde en de andere cijfers zijn per project terug te vinden in *bijlage 5* en *bijlage 7* (CBS, 2016).

Positieve houding naar de overheid – Negatieve houding naar de overheid

Voor het slagen van een participatieproject is het vertrouwen van de bewoner in de overheid een belangrijk onderdeel. Het gebrek aan vertrouwen kan tijdens het hele project een obstakel vormen. Een gebrek aan vertrouwen zorgt er namelijk voor tegenwerking en het opstapelen van nieuwe problemen. Bij een positieve houding naar de overheid zal de onderlinge samenwerking tussen de bewoner en de overheid gemakkelijker gaan. Het contact zal soepeler verlopen, waardoor het opstarten van een gezamenlijk project een minder moeilijke stap is dan wanneer bewoners een negatieve houding hebben richting de overheid (Gemeente Ede, 2016).

Bereid om te investeren – Niet bereid om te investeren

Bij dit criterium gaat het niet alleen om het investeren door middel van geld, maar gaat het ook om de moeite die bewoners willen nemen om eigen tijd en arbeid in een project te steken. Wanneer bewoners bereid zijn om te investeren hebben zij geen moeite om geld, arbeid en tijd in een project te stoppen. Wanneer zij niet bereid zijn, zal het tegenovergestelde het geval zijn. Het gaat bij dit criterium om de investering die een bewoner in het desbetreffende project doet. Hierbij is wel een samenhang aanwezig tussen het criterium ‘koop- en huurwoning’, omdat bewezen is dat bewoners van een huurwoning minder bereid zijn om te investeren in hun leefomgeving.

4.2 Tools voor het bepalen van de rol van overheid en bewoners

Bij het analyseren van de (KAS)-projecten is het naast de toetsingscriteria belangrijk om in kaart te brengen wat de rol van de bewoner en de overheid is binnen een project. Op deze manier kan gekeken worden waarom beide partijen op een bepaalde manier gehandeld hebben. In deze paragraaf zullen de verschillende rollen van bewoners en de overheid genoemd worden.

4.2.1 Rol bewoners

Over de rol van bewoners tijdens participatieprojecten is al veel geschreven in de literatuur. Eén van de meest gebruikte manieren wordt hier verder toegelicht. Deze manier gaat uit van vijf rollen die een bewoner aan kan nemen om meer te participeren in een project (ProDemos, 2017) (Provincie Overijssel, 2016) (Mulder, 2010). De vijf rollen zijn:

1. Geïnformeerd worden;
2. Geraadpleegd worden;
3. Adviseren;
4. Samenwerken/coproductie;
5. Meebeslissen/zelf organiseren

Hieronder wordt per vorm een toelichting gegeven.

Geïnformeerd

De bewoners worden door de overheid om hun mening of visie gevraagd. Hierbij kan gedacht worden aan enquêtes of opiniewijzers. Dit is de laagste vorm van participatie. Het vergt weinig inspanning voor de participanten en er is geen ruimte voor eigen inbreng (ProDemos, 2017).

Geraadpleegd

Bij deze vorm heeft de bewoner meer inbreng dan bij de informerende rol. De overheid ziet de bewoners als gesprekspartner. Ook hier worden de bewoners om hun mening gevraagd. Het verschil is dat ervaringen en nieuwe ideeën naar voren mogen komen en dat hier ook naar wordt geluisterd. De bewoner wordt dus niet meer alleen gebruikt voor het vergaren van informatie (Mulder, 2010).

Adviseren

Bewoners krijgen informatie over een bepaald (beleids)onderwerp en geven hier hun advies over aan de overheid. Dit kan gebeuren in bijvoorbeeld adviesraden, burgerpanels of conferenties. Deze vorm van participatie vergt meer inspanning. Bewoners moeten verantwoordelijkheid nemen en hun advies kunnen toelichten (ProDemos, 2017).

Samenwerken/coproductie

De overheid en bewoner ondervinden samen een probleem en gaan gezamenlijk op zoek naar een oplossing. Deze vorm heeft een grote tijdsinspanning. Bewoners nemen deel aan de beleidsvorming, bijeenkomsten, ontwerpessies of werkgroepen waarbij hun mening en ideeën erg belangrijk zijn voor het uiteindelijke resultaat (Mulder, 2010).

Meebeslissen/zelf organiseren

De overheid laat alle beslissingen aan de bewoner over. Het gaat hierbij om overheidsparticipatie waarbij de overheid alleen een adviserende rol heeft. De bewoner neemt zelf het initiatief en kan waar nodig om hulp vragen bij de overheid (Mulder, 2010).

In *bijlage 2* zijn de vijf rollen weergegeven in een overzichtelijk stroomschema van de provincie Overijssel (2016). Het stroomschema is een tool die de keuze voor de soort rol van de bewoner gemakkelijker maakt. Het schema bestaat uit een aantal gesloten vragen. Wanneer deze beantwoord worden, zal er de juiste rol van de bewoners binnen een project uitkomen. Dit schema zal ook gebruikt worden bij het analyseren van de (KAS)-projecten in de volgende hoofdstukken.

4.2.2 Rol overheid

Voor het bepalen van de rol van de overheid wordt een schema van het waterschap gebruikt. Dit schema is terug te vinden in *bijlage 3*. Deze zal ook gebruikt worden voor het analyseren van de (KAS)-projecten in de volgende hoofdstukken. Het schema bestaat uit acht rollen die de overheid kan aannemen (Vechtstromen, 2008). De acht rollen zijn:

Niet interactief

1. Gesloten autonoom autoritaire stijl;
2. Gesloten autoritaire stijl;
3. Open autoritaire stijl;
4. Gesloten participatieve/consultatieve stijl;

Interactief

5. Open participatie stijl;
6. Delegerende stijl;
7. Samenwerkende stijl;
8. Faciliterende stijl.

Hierbij zijn de eerste vier stijlen niet-interactief en de laatste vier stijlen interactief. De rollen geïnformeerd en geraadpleegd worden van de bewoners, zoals benoemd in de vorige paragraaf, vallen hierbij onder de niet-interactieve stijlen. De burgerrollen adviseren, samenwerken en meebeslissen vallen onder de interactieve stijlen. Hieronder wordt per stijl een toelichting gegeven.

Gesloten autonoom autoritaire stijl

Er is geen onderling contact tussen de overheid en de bewoner. De overheid bepaalt zelf het project en geeft geen verder informatie aan de bewoner.

Gesloten autoritaire stijl

De overheid verschaft alleen de wettelijk verplichte informatie aan de bewoner. Het project wordt nog steeds door de overheid zelf bepaald.

Open autoritaire stijl

Ook hier bepaalt de overheid zelf hoe het project eruit gaat zien. Voor het slagen van het project worden doelgroepen waar nodig overtuigd en wordt informatie aan de bewoners verschaft.

Gesloten participatieve/consultatieve stijl

Vanaf deze stijl wordt de bewoner om zijn/haar mening of visie gevraagd. De bewoner mag zich uitspreken over een vraag van een project van de overheid. De bewoner heeft dus geen eigen inbreng en verschaft alleen informatie aan de overheid.

Open participatieve stijl

De overheid vraagt openlijk om een advies aan de bewoners. Hierbij krijgt de bewoner wel de ruimte voor eigen inbreng. De bewoner mag aangeven of deze problemen ondervindt en of deze hier een oplossing voor heeft. Dit hoeft geen onderdeel te zijn van een project.

Delegerende stijl

De overheid geeft de bewoner veel invloed binnen een project. De bewoner heeft binnen bepaalde voorwaarden de bevoegdheid om beslissingen te nemen en/of ideeën uit te voeren.

Samenwerkende stijl

De overheid en bewoners ondervinden samen een probleem en gaan gezamenlijk op zoek naar een oplossing. Er wordt op gelijkwaardig niveau met elkaar samengewerkt.

Faciliterende stijl

De bewoner neemt initiatief om een bepaald probleem op te lossen en komt zelf met ideeën om dit uit te voeren. De overheid ondersteunt en geeft waar nodig geld, materieel en informatie. Het gaat hierbij om overheidsparticipatie.
(Vechtstromen, 2008)

4.2.3 Participatiewijzer

De participatiewijzer is een tool die opgezet is door ProDemos. De wijzer helpt bij het vinden van de juiste participatiemethode(n) vooraf aan een project. Op deze manier kan op de juiste manier vorm worden gegeven aan burgerparticipatie. Naast de tool met alle methoden geeft ProDemos ook een afwegingskader overheids- en burgerparticipatie. Deze tools helpen bij het bepalen of één van de beide vormen van participatie geschikt is tijdens een project. Door een aantal gesloten vragen te beantwoorden komt uiteindelijk een advies tot stand of participatie geschikt is (ProDemos, 2017).

Wanneer binnen een project bepaald is om met burgerparticipatie te werken, kan de participatiewijzer uitkomst bieden. Het invullen kost nog geen minuut en is dus erg gemakkelijk. Wel moet rekening gehouden worden met het voorwerk dat nodig is om te bepalen wat ingevuld gaat worden (dit kost natuurlijk meer tijd dan een minuut). In afbeelding 5 is te zien dat er drie vragen beantwoord dienen te worden voor het tot stand laten komen van het advies.

Uw zoekcriteria

1. Mate van invloed ?

- ☐ Raadplegen
- ☐ Adviseren
- ☐ Coproduceren
- ☐ Meebeslissen

2. Beleidsfase ?

- ☐ Agendavorming
- ☐ Beleidsvorming
- ☐ Besluitvorming
- ☐ Uitvoering
- ☐ Evaluatie

3. Doel ?

- ☐ Draagvlak voor beleid vergroten
- ☐ Verhogen kwaliteit van beleid
- ☐ Zelfwerkzaamheid van burgers bevorderen
- ☐ Sociale cohesie versterken
- ☐ Ideeën of informatie genereren

Afbeelding 5: vragen uit de participatiewijzer (ProDemos, 2017)

Stel een bewoner heeft een coproducerende rol tijdens de beleidsvorming en het doel hiervan is om ideeën of informatie te genereren. Dan komen hier vier mogelijkheden uit die gebruikt kunnen worden:

- Lerende gemeenschap;
- Motiemarkt;
- Oasis game;
- Digitaal of thuis mee ontwerpen.

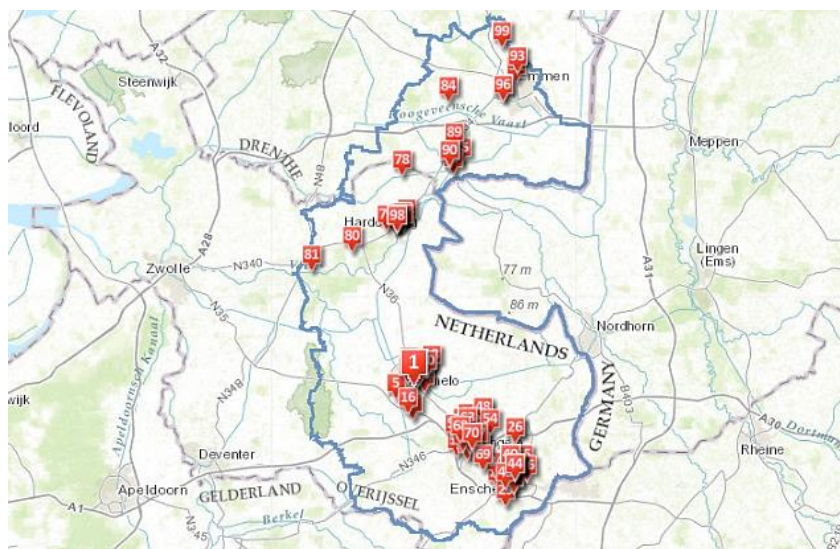
Per methode wordt een omschrijving gegeven waarin wordt uitgelegd hoe de methoden werkt, wat het gewenste resultaat is en waar het in de praktijk al gebruikt is. Per methode kan gekeken worden hoe andere instanties deze methode hebben ervaren. Op deze manier kan de keuze gemaakt worden of vooraf aan een project gebruikt gemaakt gaat worden van een methode en welke methode het meest geschikt is. De methode die gekozen kan worden staat dus niet vast. De keuze ligt uiteindelijk bij de instantie zelf om te bepalen welke methode het meest geschikt is (ProDemos, 2017).

5. KAS-projecten met burgerparticipatie

In dit hoofdstuk zal op een viertal projecten met burgerparticipatie van het waterschap worden ingegaan. Aan de hand van de toetsingscriteria uit het vorige hoofdstuk zullen deze projecten geanalyseerd worden. Verder zal weergegeven worden wat de rol van de bewoners en de overheid was binnen elk project. Hiermee zal **onderzoeksvraag één** van dit onderzoek beantwoord worden.

5.1 Onderzoeksmethode KAS-projecten

Alle KAS-projecten van het waterschap zijn weergegeven op de KAS-kaart. Deze is te zien in afbeelding 6. Om erachter te komen bij welke projecten burgerparticipatie een rol heeft gespeeld, zijn al deze projecten doorgenomen. In totaal bevat de KAS-kaart 99 reeds uitgevoerde projecten of projecten die nog in de uitvoeringsfase zitten. Van de 99 projecten is bij 16 projecten gebruik gemaakt van burgerparticipatie. Deze projecten zijn terug te vinden in [bijlage 4](#).

Afbeelding 6: KAS-kaart (Vechtstromen, 2017)

Van de zestien projecten zijn tien projecten verder geanalyseerd door middel van de toetsingscriteria. De keuze voor deze tien projecten is gemaakt door eerst te kijken naar regionale spreiding, zodat het hele beheergebied van het waterschap onderzocht wordt. Als tweede is gekeken naar de hoeveelheid informatie die per project beschikbaar was. Aan de hand van deze criteria zijn zes projecten afgevallen en tien projecten verder geanalyseerd. De analyses zijn terug te vinden in [bijlage 5](#). Om de projecten zo goed mogelijk te kunnen onderzoeken zijn na de analyse de projecten teruggebracht van tien naar vier projecten. Dit is gedaan omdat na deze analyse per project interviews zijn afgenomen en hier anders te weinig tijd voor was. Bij de zes projecten die zijn afgevallen was er weinig of geen inbreng van het waterschap en daarom is de keuze op de volgende vier projecten gevallen:

- Vechtpark, Hardenberg
- Vechtoevers, Ommen
- KlimaatActieve dorpsgemeenschap, Bornerbroek
- Beekherstel Berflobeek, Hengelo

In de volgende paragrafen zullen de projecten verder toegelicht worden. Deze toelichting bestaat uit literatuuronderzoek en geeft citaten uit de afgenomen interviews weer. De uitwerkingen van deze interviews zijn terug te vinden in [bijlage 9](#) tot [bijlage 16](#). Verder worden per project aan het begin van de paragraaf in **een kleine afbeelding** de belangrijkste toetsingscriteria weergegeven. De overige toetsingscriteria zijn terug te vinden in [bijlage 5](#).

5.2 Vechtpark in Hardenberg

De Vecht stroomt dwars door Hardenberg en scheidt de stad in tweeën. Het doel van het project Vechtpark was om meer eenheid te creëren tussen deze twee losstaande gebieden, zodat water, natuur en stad bij elkaar kwamen. De ingrepen die plaats hebben gevonden zorgen ervoor dat de Vecht weer voldoende ruimte heeft gekregen en er een ruimtelijke verbinding is ontstaan tussen de stad, de Vecht en het omliggende gebied. Het project is gerealiseerd door het waterschap en gemeente Hardenberg met de inwoners (Provincie Overijssel, 2012). In 2010 is begonnen met het maken van de plannen en het project is nu bijna afgerond.

Overheid: samenwerkende stijl
Burger: samenwerken
Openbare ruimte
Bereid om te investeren
Collectief belang

Start van het project

Allereerst zijn het waterschap en de gemeente begonnen met het schrijven van een structuurvisie. Hierin zijn de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid uitgewerkt. Het gaf een kader voor de ontwikkelingen die in het Vechtpark al gerealiseerd zijn en nog gerealiseerd worden. Hierbij werd alvast een onderverdeling gemaakt in vijf deelprojecten. Elk deelproject vond plaats in een ander gebied, maar hadden wel overlappingen en verbinding met elkaar. De deelprojecten zijn hierna vastgelegd in een bestemmingsplan en verder ontwikkeld. Vanaf dit punt zijn bewoners en bedrijven ook betrokken bij het proces (Vechtstromen, 2016).

Rol overheid en bewoner

De betrokkenheid van de bewoners was groot na het opstellen van de structuurvisie. De doelen met betrekking tot recreatie, natuur en water (veiligheid) lagen al vast, maar de invulling hiervan nog niet. De overheden waren benieuwd naar de ideeën en wensen van bewoners om deze ook een plek te kunnen geven in het verhaal. In verschillende ontwerpssessies zijn met bewoners de doelen en investeringen uit de structuurvisie verwerkt tot een serieuze planvorming. Verrassende ideeën zijn naar voren gekomen die door de overheden zelf niet ontstaan zouden zijn, zoals een kanogoot, extra waterberging en minimale infrastructuur (Provincie Overijssel, 2012) (Hardenberg, 2013). De overheden hebben hierbij een samenwerkende stijl aangenomen samen met de bewoners.

Het vervolg

Voor het omzetten van de ideeën van omwonende naar een concreet plan en ontwerp, is een landschapsarchitect ingezet. *“Hierna hebben wij het ontwerp gepresenteerd en uitgelegd waarom we bepaalde dingen wel en bepaalde dingen niet hebben gedaan. Je moet namelijk wel duidelijk zijn tegen de bewoners waarom sommige ideeën niet gaan werken, anders komt dit heel negatief over.”* aldus Iwan Brinkhuis van het waterschap. Een paar weken later heeft het grote publiek de plannen kunnen aanschouwen. Volgens projectmanager te Rietstap zijn tijdens die avond nog verschillende opmerkingen over details naar voren gekomen waar in de planvorming ook rekening mee is gehouden. De inwoners hadden veel inbreng en er is goed naar hen geluisterd (te Rietstap, 2014).

Ervaringen

Het project is bijna afgerond en daardoor zijn ook een aantal ervaringen naar voren gekomen: *“Sommige bewoners waren in het begin wat negatief, maar naarmate de deelprojecten vorderden veranderde dit. Door te luisteren en de problemen op te lossen worden bewoners vanzelf positief.”* (Brinkhuis, 2017). De ervaringen van de gemeente en het waterschap om bewoners te betrekken bij het project waren ook erg positief. Toch kan het ook niet altijd een succesverhaal zijn: *“We hebben participatie aan de noordkant van Hardenberg ook geprobeerd (...) Daar waren mensen die een duidelijke stempel op de groep drukten. Die helemaal niets wilden. Uiteindelijk hebben we het plan weer aangepast en moet nog blijken of ze het daar wel mee eens zijn.”* (Brinkhuis, 2017). Als laatste zijn er nog drie tips naar voren gekomen voor volgende projecten met burgerparticipatie opgesteld door Provincie Overijssel (2012) die een deel van het project heeft gefinancierd:

1. Bedenk niet zelf de oplossing maar geef bewoners ruimte.
2. Zorg voor een niet al te lange doorlooptijd van het participatieproces om bewoners zo actief mogelijk te houden.
3. Betrek bewoners bij de hoofdzaken en laat de details aan experts over.

5.3 Vechtoevers in Ommen

Het project Vechtoevers moet ervoor gaan zorgen dat er meer ruimte voor water komt. Dankzij het project worden de Vecht en het stadscentrum van Ommen bij elkaar getrokken. Het project is op dit moment in volle gang en moet in 2020 helemaal gerealiseerd zijn (Vechtstromen, 2016).

Overheid: open participatieve stijl

Burger: adviseren

Openbare ruimte

Collectief belang

Individueel probleem

Start van het project

Het project is opgedeeld in twee deelprojecten. De noordkant van de Vecht en de zuidkant. De bewoners van Ommen zijn op verschillende manier betrokken bij het project. Allereerst is in gesprek gegaan met bewoners die middenin het gebied wonen waaraan gewerkt ging worden, omdat zij eigenaar zijn van de grond. Door middel van één-op-één-gesprekken zijn de plannen van het gebied aan hun voorgelegd. Hierna zijn de andere bewoners uit Ommen bij het project betrokken door middel van bewonersavonden. Een deel van de ontwerpen stond al vast, maar er zat ook nog ruimte in het ontwerp om mee te denken. Tijdens het interview met Renilde Huizenga kwam de manier van ontwerpen naar voren: *“We zijn begonnen met een schetsontwerp, daarna een voorontwerp en uiteindelijk een definitief ontwerp.”* (Huizenga, 2017).

Rol overheid en bewoner

Het definitieve schetsontwerp is met de bewoners besproken en hierbij zijn de laatste invullingen nog toegepast. De bewoners hebben een adviserende rol gehad en de overheid heeft een open participatieve stijl toegepast (Gemeente Ommen, 2011).

Het vervolg

Het probleem is ontstaan uit een individueel probleem van de gemeente Ommen en het waterschap. De Vecht had te weinig ruimte en er moest 15 centimeter waterstandverlaging optreden om de extreme regenval aan te kunnen. Binnen het project lag de focus niet alleen op het verbreden van de Vecht en het verlagen van het winterbed, maar ook op de omliggende omgeving. Hierdoor hebben de bewoners en de gebruikers van de Vechtoevers ook een stem gekregen en is dus een collectief belang ontstaan. Er staan een groot aantal wensen en eisen van inwoners op het programma die zijn uitgevoerd of nog uitgevoerd worden, zoals: recreatievaart en aanlegplaatsen, relatie tussen Ommen en Vecht versterken en wandelpaden langs de Vecht. De andere ideeën van de bewoners zijn terug te vinden in bijlage 6 (Gemeente Ommen, 2011).

Ervaringen

Er werd opgemerkt dat mensen het soms nog lastig vinden om zich in te beelden wat de plannen betekenen voor hun leefomgeving. Maar wanneer de plannen gerealiseerd worden, klinken er veel positieve geluiden. Een belangrijk onderdeel om mensen betrokken te houden bij het project was de eigen website die het project heeft: *“Mensen konden zich aanmelden op de site en zelf aangeven waar ze informatie over wilden ontvangen. Mensen lezen nu meer en langer, ze hebben steeds meer interesse.”* (Huizenga, 2017). De bewoners van het Vechtdal zijn erg betrokken bij het gebied, dit was ook goed te merken tijdens het project. Eén onderdeel van het project was lastiger te begrijpen voor de bewoners: *“De onderzoeksfase is voor de omgeving vaak onduidelijk. Je kondigt namelijk aan dat je iets gaat doen, dan is het een lange tijd stil en dan pas begint het ontwerpen en het bouwproces. Dit is soms lastig uit te leggen aan de bewoners.”* (Huizenga, 2017).

5.4 KlimaatActieve dorpsgemeenschap in Bornerbroek

Bornerbroek is een klein dorp gelegen onder Almelo. Binnen de dorpskern van Bornerbroek werd regelmatig wateroverlast ervaren door de bewoners. Door de hevige en langdurige regenval stroomde het riool vaak over en kon het oppervlaktewater het hemelwater onvoldoende afvoeren. In 2015 kwamen het waterschap en de gemeente Almelo tot de conclusie dat iets veranderd moest worden in de wijk en werd de afspraak gemaakt om de problemen gezamenlijk op te lossen. Niet alleen met elkaar, maar ook met bewoners volgens het principe van co-creatie (Vechtstromen, 2015).

Overheid: samenwerkende stijl
Burger: samenwerken
Openbare en privé ruimte
Minder gemengde wijk samenstelling
Hoge sociale cohesie
Gezamenlijk probleem

Start van het project

Enkele malen per jaar stonden de straten van Bornerbroek blank. Dit had niet alleen effect op de leefbaarheid van de wijk, maar ook op alle woningen. Water drong door tot in de tuinen en tot aan de drempels van de woningen en verder. De gemeente Almelo en het waterschap zijn met bewoners en verenigingen in gesprek gegaan over waar het nou precies misging en welke oplossingen er waren. De medewerking van bewoners was groot. Iedereen in de wijk wilden van de waterproblemen af en had daar wel iets over te zeggen (Vechtstromen, 2016). Zo werd ook aangegeven door de projectleider namens de gemeente Almelo: *“Bewoners hebben vertrouwen in elkaar, geven elkaar de juiste informatie en voelen zich verantwoordelijk voor hun eigen leefomgeving. Verder is er een grote organisatiekracht in het dorp. Een kernteam van bewoners zorgt voor het onderhouden van persoonlijke contacten en het uitwisselen van informatie.”* (Seine, 2015).

Rol overheid en bewoner

Uit het gezamenlijke gesprek kwam als resultaat een projectplan waar elke partij tevreden mee was. Het plan gaf een beschrijving van elke maatregel die nodig was om de leefbaarheid en duurzaamheid van het dorp te vergroten (Vechtstromen, 2016). Gerdrik Bruins van het waterschap: *“De vraag aan de bewoners was om hun eigen regenpijpen en verharding aan te pakken in de tuin. Het gaat om particulier grondbezit, dus daar moet je bewoners wel bij betrekken. Hiervoor was co-creatie een goed instrument.”* (Bruins, 2017). Overheid en bewoners hebben dus op basis van gelijkwaardigheid en gedeelde verantwoordelijkheid met elkaar samengewerkt om tot een goed plan te komen. Hierbij hadden de bewoners dus een coproducerende/samenwerkende rol en heeft de overheid de samenwerkende stijl aangenomen.

Het vervolg

Hierna werden duidelijke afspraken gemaakt. De gemeente ging aan de slag met het verbeteren van het rioleringsstelsel. Het waterschap richtte zich op het aanleggen van sloten en beken en het opnieuw inrichten van bestaande wateren (Vechtstromen, 2015). Naast het waterprobleem ging de gemeente ook aan de slag met het realiseren van een dorpsplein en het verbeteren van de veiligheid in het dorp. De bewoners hebben in eigen tuin bijgedragen aan het waterprobleem. Zo werd dus in de openbare- en privé ruimte gewerkt aan het oplossen van de wateroverlast (Vechtstromen, 2016).

Ervaringen

Een bewoner heeft het proces positief ervaren, maar merkte wel wat aandachtspunten op: *“We moesten eerst wennen om echt mee te denken en te doen in het proces. Dit was nieuw voor alle bewoners. Ook hadden we moeite met de vaktaal die gebruikt werd. De informatie was vaak te technisch en moeilijk te begrijpen. Hierdoor ontstonden soms misverstanden.”* (Koopman, 2015). Het project is goed verlopen voor alle partijen en de genoemde aandachtspunten kunnen in volgende projecten met burgerparticipatie als leerpunten gebruikt worden.

5.5 Beekherstel Berflobeek in Hengelo

Door Hengelo lopen verschillende beken, zoals de Elsbeek, Berflobeek en de Drienerbeek. Er is dus veel water in de stad aanwezig. Vroeger had de almaar groeiende industrie rondom Hengelo een grote invloed op wat met deze beken gebeurde. Vaak werden beken volledig weggehaald of verdwenen deze uit het zicht. De projecten hebben ervoor gezorgd dat de beken weer in hun waarde zijn hersteld, net als de oevers en de omliggende gebieden. Hierdoor zijn op veel plaatsen de beken weer teruggekeerd in het huidige stadsbeeld. Een mooi voorbeeld van een project is het herstel van de Berflobeek (Vechtstromen, 2016).

Overheid: open participatieve stijl
Burger: adviseren
Hoge sociale cohesie
Veel huurwoningen
Collectief belang
Gemengde wijksamenstelling

Start van het project

De Berflobeek was eerst een rommelige sloot stromend door een betonnen rechte geul. De beek lag verscholen achter de zuiveringsinstallatie. Bewoner Henk van de Wetering van de wijk Berflo Es, waar de Berflobeek doorheen stroomt, verwoordde dit goed: *“Deze beek, die zo’n belangrijke rol heeft gespeeld bij de ontwikkeling van Hengelo, was misbruikt, weggestopt en vervuild. Men had de beek de rug toegekeerd.”* (van de Wetering, 2011). Hierdoor werd gestart met een transitie voor meer ruimte voor de beek, een natuurvriendelijkere omgeving en herinrichting van de waterberging (Gemeente Hengelo, 2012).

Rol overheid en bewoner

Door de transitie begon ook de samenwerking tussen de gemeente Hardenberg, het waterschap en de bewoners uit de wijk Berflo Es. Gezamenlijk met bewoners is gekeken hoe de beek educatiever en natuurvriendelijker ingericht kon worden. De wijk is gemengd; er wonen veel 65-plussers, maar ook veel jonge huishoudens met kinderen. Educatie was daarom een belangrijk onderdeel. De beek ligt ingeklemd tussen de woningen van de wijk, dus ook voor de volwassenen was het extra belangrijk om een prettige leefomgeving te creëren (Gemeente Hengelo, 2010). De overheden hebben hierbij een open participatieve stijl aangenomen en de bewoners een adviserende rol.

Het vervolg

Door het project is de beek weer bij de wijk getrokken. In het water zijn stapstenen gerealiseerd voor de kinderen om op te spelen. De beek heeft weer zijn natuurlijke slingerende vorm aangenomen en is op een aantal plekken verbreed. Naast de beek is een beekparkje aangelegd en een autoluwgebied. Tot slot zijn de daken van de woningen afgekoppeld van het hemelwater (van de Wetering, 2011) (Valkman, 2006). Jeroen Riekert van het waterschap zegt het volgende over het participatieproces: *“Participatie is een belangrijke graadmeter voor het succes van een project. Het gaat niet alleen om het plan en de realisatie, maar ook hoe het daarna onderdeel is van de wijk. Door participatie zie je dat mensen zelf hun omgeving proberen schoon en netjes te houden (...) Bewoners zie de omgeving dan ook als iets van hunzelf en niet alleen als openbare ruimte.”* (Riekert, 2017).

Ervaringen

Een actieve bewoner Henk van de Wetering verwoordt de impact van de nieuwe beek goed: *“De kinderen vinden het hier prachtig. Vooral voor hen vond ik het belangrijk dat de beek in ere werd hersteld. De volwassenen in de buurt koesteren de beek. Ze spreken elkaar aan als het gebied rommelig wordt of als er hondenpoep ligt.”* (van de Wetering, 2011). De leefomgeving is er dus op vooruit gegaan en is wijk ontstaan met een hoge sociale cohesie. Natuurlijk liggen ook gevaren op de loer in deze vormen van samenwerking: *“Sommige mensen vinden het vervelend om veranderingen te ondergaan. Verder worden mensen naarmate de plannen vorderen soms wat kritischer dan aan het begin van een project.”* (Riekert, 2017). De ervaringen van Jeroen Riekert zijn desalniettemin positief: *“Tot nu toe is het mij eigenlijk altijd wel gelukt om mensen mee te krijgen. De kunst is vooral om zelf positief te blijven en dit uit te stralen.”* (Riekert, 2017).

6. Andere projecten in Nederland met burgerparticipatie

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op projecten uit Nederland waarbinnen burgerparticipatie een belangrijke rol heeft gespeeld. Hiermee zal **onderzoeksvraag twee** van dit onderzoek beantwoord worden. Het doel was om, net als bij de KAS-projecten, vier projecten buiten het waterschap verder te analyseren. Op deze manier kan inzicht verkregen worden in de manier waarop organisaties buiten het waterschap omgaan met burgerparticipatie. Criteria voor deze projecten waren dat het verbeteren van de leefomgeving een rol moet spelen, verschillende soorten wijken/wijksamenstellingen aan bod kwamen en vanzelfsprekend moest participatie een rol spelen binnen de projecten.

De projecten gaan dus niet perse over het thema KAS en kunnen ook een ander thema's belichten. Dit is gedaan om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de verschillende manieren om burgerparticipatie aan te pakken. Per project zal een omschrijving gegeven worden. Deze omschrijving bestaat uit literatuuronderzoek en geeft citaten uit de afgenomen interviews weer. De uitwerkingen van deze interviews zijn terug te vinden in *bijlage 9* tot *bijlage 16*. De projecten zijn aan de hand van de toetsingscriteria uit hoofdstuk vier geanalyseerd. Per project wordt aan het begin van de paragraaf in **een kleine afbeelding** de belangrijkste toetsingscriteria weergegeven. De overige toetsingscriteria zijn terug te vinden in *bijlage 7*.

6.1 Bierstraatbuurt in Deventer

De buurt rondom de Bierstraat in Deventer stond voor dit project al lange tijd onder druk. Toen in 2015 Woonbedrijf Ieder1 bekend maakte dat er groot onderhoud zou plaatsvinden aan haar bezit, vond de gemeente Deventer het tijd om ook naar de leefbaarheid in de wijk te gaan kijken. Eén van de doelen was om de anonimiteit in de wijk terug te dringen en de vele 'achter de deur' problematieken op te lossen (Roze & Neulen, 2017).

Overheid: samenwerkende stijl
Burger: samenwerken
Gemengde wijksamenstelling
Veel laagopgeleiden
Lage sociale cohesie
Openbare ruimte

Start van het project

Om de leefbaarheid in de buurt te verhogen, is gekeken hoe de openbare ruimte opgeknapt zou kunnen worden. Vooraf aan het project was alles in de openbare ruimte nog technisch in orde, maar toch miste de juiste uitstraling in de buurt. Op een aantal plekken lag afval, er groeide veel onkruid in de boomperkjes en de buurt was over het algemeen heel grijs. Doordat via de projectleider sociaal al contact was met de bewoners, was vooraf duidelijk dat bij de bewoners oud zeer zat. In 2002, bij het opknappen van de stoepen, zijn de oude tegels weer teruggelegd, terwijl in andere buurten de tegels vernieuwd werden. Hierdoor ontstond het idee om de stoeptegels te gaan vervangen en de groenstroken en boomperkjes weer mooi te maken. Op die manier kon door onderlinge samenwerking ook de sociale cohesie in de buurt te verhoogd worden (Gemeente Deventer, 2017).

Rol overheid en bewoners

Een belangrijk deel van het succes van het project was het oprichten van de ambassadeursgroep. Voor de groep werden negen bewoners uitgenodigd die bekend stonden als positief en betrokken met de buurt. Hiervan wilden uiteindelijk zes mensen meewerken in de ambassadeursgroep. De rol van de groep was dat zij meedachten in het proces en een aanjagende rol speelden tijdens de uitvoering (Gemeente Deventer, 2017). Om andere bewoners bij het project te betrekken werden straatgesprekken gevoerd. Marijn Roze van gemeente Deventer tijdens het interview: *"De straatgesprekken waren best pittig, want de mensen in de wijk zijn kritisch en negatief, zeker als je als gemeente komt."* (Roze, 2017).

Sommige wilden absoluut niet voor de gemeente werken en anderen zagen het verwijderen van 40.000 stoeptegels niet zitten. Ook ontbrak onderling vertrouwen tussen de bewoners. *“Door de ambassadeurs zijn ook deze mensen mee gaan doen aan het project (...) De ambassadeurs voelden zich echt eigenaar van het project en op het moment dat het negatief werd stonden zij op en zeiden zij tegen hun burgen dat de handen uit de mouwen steken een betere optie was dan alle negativiteit.”* (Roze, 2017). Uiteindelijk hebben de overheid en de bewoners beide een samenwerkende rol aangenomen.

Het vervolg

Voor het aanpakken van de buurt werden 20 zaterdagen van 3 uur met 20 bewoners ingepland. Tijdens de eerste zaterdag waren al gelijk 20 bewoners aanwezig, dus de start begon beter dan verwacht. Tijdens de andere zaterdag wisselden bewoners steeds met elkaar af en ontstond een hechte groep van werkers. Tijdens gesprekken tussen de ambassadeurs, de gemeente en aannemers ontstond ook het idee om de boomperkjes op te vullen met (gratis) bloemen als de bewoners deze zelf zouden planten en onderhouden. Als laatste werd het buurtplein in de buurt aangepakt. Door de gemeente werden eerst plantenbakken en zitjes gerealiseerd. Vervolgens kwamen bewoners met veel ideeën en voerden deze ook uit, zoals een tegelbank, het maken van houten bankjes, schilderen van zwerfkeien en het maken van plantenbakken van autobanden (Roze & Neulen, 2017).

Ervaringen

Na de evaluatie van het project hebben alle deelnemers en ambassadeurs aangegeven vooral mee te hebben gedaan voor het sociale contact. *“Ze waren achteraf erg enthousiast. Ze vonden het interessant om andere mensen te leren kennen, want vooraf was het contact heel summier. De gezelligheid en het koffie drinken met elkaar na het werk werd eigenlijk heel vaak benoemd als succesfactor. In het begin waren bewoners nog erg negatief, maar toen ze samen aan de slag gingen merkte je dat die negativiteit heel snel veranderde.”* (Roze, 2017). De ervaringen van de gemeente waren ook erg positief. Veel bewoners kenden elkaar niet en door het project is daar nu grote verandering ingekomen. Mensen maken nu een praatje met elkaar of vragen elkaar om hulp. Verder is bijna iedereen het erover eens dat de buurt veel mooier en netter is geworden en voelt de buurt nu ook echt als iets van henzelf (Roze & Neulen, 2017).

Na het project is er een evaluatierapport opgeleverd waarin de tien factoren worden weergegeven die het project tot een succes hebben gemaakt:

1. Gelijkwaardige samenwerking;
2. Benut bestaande netwerken;
3. Een contactpersoon voor de buurt;
4. Duidelijkheid voor, tijdens en na het project;
5. Gemotiveerde ambassadeursgroep;
6. Bewoners doen dingen samen;
7. Denk aan bewoners die niet mee kunnen/willen helpen;
8. Faciliteren;
9. Bewustzijn binnen de organisatie;
10. Vier samen je succes en durf trots te zijn (Roze & Neulen, 2017).

6.2 Uiterwaardengebied in Zwolle

In het noorden van Zwolle ligt de wijk Holtenbroek. Deze wijk grenst aan het Zwarte Water met een uiterwaardengebied eromheen; een mooi natuurgebied middenin de stad. Toch concludeerde de coördinator van de wijkboerderij de Klooienberg aan de rand van de wijk dat erg weinig gebruik werd gemaakt van dit gebied. De wijkboerderij, onderdeel van Travers Welzijn, kwam daarom op het idee om samen met de gemeente Zwolle bewoners te motiveren om ideeën aan te leveren over wat zij graag in het gebied terug zouden willen zien (Zinsmeyer, 2017) (NMO, 2016).

Overheid: samenwerkende stijl
Burger: samenwerken/zelf organiseren
Gemengde wijksamenstelling
Veel laagopgeleiden
Collectief belang
Openbare ruimte

Start van het project

Allereerst was het belangrijk om bewoners enthousiast te maken over het project. Bij de gemeente en Travers Welzijn waren veel sleutelfiguren en bewonersgroepen in de wijk al bekend en deze mensen konden dus gemakkelijk uitgenodigd en overgehaald worden om deel te nemen aan een bewonersavond over de nieuwe invulling van het gebied. Aan de sleutelfiguren is gevraagd om hun achterban mee te laten denken en te motiveren om ook mee te doen aan het project. Op deze manier ontstond een groep mensen die graag mee wilden denken over het project (NMO, 2016).

Rol overheid en bewoner

Momenteel vindt eens per maand een bewonersavond plaats. Hier komt nu een vaste groep van ongeveer vijftien mensen op af. *“We hebben van te voren met het waterschap Drents Overijsselse Delta, Rijkswaterstaat en de gemeente bij elkaar gezeten wat de voorwaarden zijn en welke dingen dus niet mochten, om zo teleurstellingen te voorkomen.”* (Zinsmeyer, 2017). Hierna begon het brainstormen samen met de bewoners. Daarbij hadden zowel de overheidsorganisaties als de bewoners een samenwerkende rol en waren dus gelijkwaardig aan elkaar. Uit de brainstorm zijn goede plannen ontstaan en daarna is een sessie georganiseerd waarin is gekeken wat echt gerealiseerd kon worden en waar bewoners zich voor in wilden zetten. Daaruit zijn uiteindelijk werkgroepjes ontstaan die elk met hun eigen ding bezig zijn. Uiteindelijk is het de bedoeling dat de werkgroepjes zich inzetten voor de uitvoering en het vinden van de financiële middelen. Dan zullen de bewoners nog meer zelf moeten doen en dus meer een zelf organiserende rol hebben (NMO, 2016) (Zinsmeyer, 2017).

Het vervolg

De groep bewoners die is ontstaan is erg enthousiast en willen zich graag inzetten voor het project. Toch blijft het soms nog lastig om bewoners buiten deze groep te betrekken bij het project. Veel bewoners willen wel meehelpen, maar pas als het plan er ligt. Lot Zinsmeyer van Travers Welzijn verwacht dat dit in een later stadium van het project gaat veranderen: *“We proberen de hele wijk te betrekken (...) Om actief andere bewoners uit de wijk te betrekken, verwacht ik dat er eerst meer zichtbaar moet worden. Sommige projecten zijn op dit moment nog niet gerealiseerd. Ik verwacht dat als dat het geval is, het gemakkelijker is om mensen actief te betrekken.”* (Zinsmeyer, 2017).

Ervaringen

Het project is net gestart en dus nog in volle gang bezig. Toch zijn nu al wel zaken waar tegenaan wordt gelopen. *“Het gaat vooral om processen die langer duren, zoals bij de gemeente. Bewoners verwachten dat hun project snel kan worden gerealiseerd (...) In de groep is duidelijk te merken dat de één hier gemakkelijker mee om kan gaan dan de ander.”* Het belangrijkste succes van het project tot nu toe is de betrokkenheid van de bewoners. *“Dit project had natuurlijk zonder bewoners gerealiseerd kunnen worden, maar door de inzet van Travers Welzijn en de gemeente zijn de bewoners betrokken bij het project en hebben zij nu een grote invloed op hun eigen leefomgeving.”* (Zinsmeyer, 2017).

6.3 Soesterhof in Amersfoort

Soesterhof is een project welke volledig op eigen initiatief van bewoners tot stand is gekomen. Soesterhof zal een nieuwe buurt worden van ongeveer veertig woningen in de al bestaande wijk Het Soesterkwartier in Amersfoort. Niet alleen het zelf vormgegeven van de huizen en buurt staat centraal, maar ook het duurzaamheidsaspect. De woningen zullen energieneutraal worden en er zal gebouwd worden met duurzame materialen. Dit allemaal in samenwerking met elkaar, de toekomstige bewoners (Soesterhof, 2017).

Overheid: faciliterende stijl

Burger: zelf organiseren

Hoge sociale cohesie

Burger als initiatiefnemer

Bereid om te investeren

Start van het project

Vanuit de vereniging Duurzaam Soesterkwartier, die zich bezighoudt met duurzaamheidsprojecten in de wijk, is het project Soesterhof ontstaan. Het idee was om een voorbeeldproject te realiseren die laat zien dat bewoners samen iets moois kunnen creëren. Nadat dit idee was ontstaan binnen de vereniging, zijn oproepen in flyers en huis-aan-huisbladen geplaatst. Door deze oproep zijn bij de eerste bijeenkomst in 2012 twintig mensen komen opdagen. Nu, een paar jaar later, worden mensen betrokken door het houden van informatiebijeenkomsten (Kosterman, 2017).

Rol overheid en bewoner

Als bewonersinitiatief is het allereerst belangrijk om aan financiële middelen te komen om de eerste investeringen te kunnen doen. Gemeente Amersfoort had geen geld voor dit project, maar provincie Utrecht had een potje voor dit soort initiatieven en kon Soesterhof dus op weg helpen. Later in het proces werd de samenwerking tussen de gemeente steeds belangrijker en kwamen ook de belangrijkste struikelblokken naar boven. Toekomstig bewoner Martin Kosterman zegt hier het volgende over: *“Je bent heel erg afhankelijk van hoe snel het proces in de gemeente gaat. Zo moet het bestemmingsplan bijvoorbeeld aangepast worden en dit moet nog steeds gebeuren. Daar loop je als ambitieuze burger wel tegenaan. Ook zijn we nu bezig met het onderzoeken van vervuiling in de bodem en de aanwezigheid van explosieven. Dan merk je weer heel erg dat de gemeente niet gewend is aan de samenwerking met burgers. Bij professionals onder elkaar zijn de afspraken hiervoor snel gemaakt, maar bij ons gaat dit veel minder snel.”* (Kosterman, 2017). De gemeente Amersfoort heeft een faciliterende rol aangekomen en de bewoners zijn zelf organiserend over het project.

Het vervolg

Omdat het om een burgerinitiatief gaat, is het belangrijk dat iedereen zijn steentje bijdraagt aan het project. Vanaf het begin van het lidmaatschap wordt er gevraagd om een financiële bijdrage. De financiële bijdrage is ‘maar’ 25 euro. Het gaat vooral om wat je als toekomstig bewoner inhoudelijk inbrengt. Twee keer per maand komt de groep bij elkaar. De ene bijeenkomst is een workshop over bijvoorbeeld duurzaamheid of de tuin en de ander is een algemene ledenvergadering. Daarnaast zit elk lid in een werkgroep. Elke werkgroep denkt over iets anders na en bepaalt hoe vaak zij bij elkaar komen. Als toekomstig bewoner is het investeren van tijd in het project dus heel belangrijk (Soesterhof, 2017).

Ervaringen

Veel problemen zijn er tijdens het project nog niet geweest. *“Het blijft een uitdaging om het met elkaar eens te worden.”* (Kosterman, 2017). Hier ligt dan ook gelijk een belangrijk succesfactor. Tijdens het project is ervoor gekozen om op een sociocratische manier besluiten te nemen. *“Door niet democratisch te besluiten wordt voorkomen dat de ene helft van de groep heel erg baalt en de andere helft heel blij is met het besluit (...) Verder is de betrokkenheid heel groot als je samen aan een burgerinitiatief werkt, je kent je burens al en bent eigenlijk vooraf al vrienden. Je kan je eigen toekomstige huis ontwerpen en je buurt (...) Als burger heb je de touwtjes in handen en heb je veel ruimte in het ontwerp.”* (Kosterman, 2017).

6.4 Wateroverlast in Nijmegen-Oost

In 2009 is gestart met het project in de buurten van Nijmegen-Oost. Dat jaar vond een hevige regenbui plaats waarbij vele woningen en bedrijven grote schade hebben opgelopen. De oorzaak is het Hengstdal waar de woningen liggen. Dit was ooit een groene plek, maar nu een ligt er een weg met aan beide zeiden woonbuurten. Het grondwater zit op deze plek diep, maar door de laag löss die bovenop de grond ligt kan het water niet snel in de ondergrond treden. Hierdoor ontstaan er hele rivieren en plassen in de buurten (NKWK, 2017).

Overheid: samenwerkende stijl
Burger: samenwerken/zelf organiseren
Hoge sociale cohesie
Prive- en openbare ruimte
Collectief belang
Bereid om te investeren

Start van het project

In 2009 heeft gemeente Nijmegen vele onderzoeken gedaan naar de oorzaken van de wateroverlast. Hierbij was al nauw contact met de bewoners. Zij waren alleen nog niet betrokken bij het project. Toen in 2011 voor de tweede keer een hevige regenbui plaatsvond, hebben de bewoners de koppen bij elkaar gestoken. Door onder andere een handtekeningenactie waar veel bewoners aan hebben meegewerkt, hebben ook zij een belangrijke rol in het proces gekregen. Elke straat had vanaf die tijd een ambassadeur die aanspreekpunt was voor de burens en ook zorgde dat de bewoners actief mee gingen doen met het project (Verhoeven, 2017).

Het vervolg

Allereerst is een enquête afgenomen waarin bewoners konden aangeven of er overlast was geweest, hoe erg dat dan precies was en waar de problemen dan lagen. Daarna hebben verschillende bewonersavonden plaatsgevonden. In het begin waren de bewoners nog erg negatief en boos door de wateroverlast. Dit veranderde al bij de tweede bewonersavond. De gemeente heeft toen duidelijk gemaakt aan de bewoners dat zij zelf aan de slag moesten, omdat een deel van het probleem ook op private grond lag. De bewoners zijn verantwoordelijk voor hun woning en tuin en de gemeente voor de openbare ruimte. Dit was voor de bewoners een domper, maar uiteindelijk is dit geaccepteerd en is iedereen hard aan de slag gegaan met afkoppelen en het aanleggen van terugstuwbeveiliging (NKWK, 2017).

Rol overheid en bewoner

De gemeente heeft tijdens het project een samenwerkende rol aangenomen, net als de bewoners. Door de grote eigen inbreng en het zelf aanpakken van woning en tuin hebben de bewoners ook deels een zelforganiserende rol gehad.

Ervaringen

Tijdens het project zijn weinig problemen ontstaan. Alleen in het begin was het soms lastig om bewoners uit de negatieve spiraal te halen. Verder zijn er altijd mensen die niet mee willen doen. Daar zegt Ton Verhoeven van gemeente Nijmegen het volgende over: *“Die mensen moet je echt persoonlijk gaan interviewen en vragen wat de waterschade dan precies is. Zij vinden de waterschade dan wel meevallen en zien het nut er dus niet van. Maar als burgers eenmaal zijn begonnen aan het project dan blijven ze ook wel actief meedoen.”* (Verhoeven, 2017). Het project heeft voornamelijk veel successen behaald. *“Dit project was eigenlijk bijna geen bewonersparticipatie meer, maar een project van bewoners met hulp van de gemeente. Dit kwam mede door de ambassadeurs die al hun burens zijn afgestaan om te vragen om mee te doen (...) Een ander succes is dat wij als gemeente altijd kiezen voor de hoogste treden van de participatieladder, dus besluitrecht. Op die manier geef je de bewoners het gevoel dat ze echt betrokken zijn bij een project (...) Verder is het belangrijk dat je zorgt voor afleiding. Er komen altijd negatieve mensen op bewonersavonden af die even willen klagen. Bij één tafel zetten we dan een wijkbeheerder neer waar deze mensen even hun verhaal kunnen doen.”* (Verhoeven, 2017). Als laatste is transparantie richting de bewoners belangrijk. Op die manier krijgen zij het gevoel dat ze serieus genomen worden.

7. Uitkomsten interviews

In hoofdstuk 5 en 6 zijn al een aantal citaten van de interviews naar voren gekomen. In dit hoofdstuk zal nog dieper op de interviews worden ingegaan. In de eerste paragraaf zal eerst meer verteld worden over hoe de interviews geanalyseerd zullen worden. De tweede paragraaf zal ingaan op de belangrijkste resultaten uit alle interviews die zijn afgenomen. De laatste paragraaf zal kijken naar de verschillen en overeenkomsten tussen bepaalde wijken en de vormen van participatie. Uiteindelijk zal **onderzoeksvraag vier** van dit onderzoek beantwoord worden.

7.1 Onderzoeksmethode interviews

Aan de hand van onderzoeksvraag 4 in hoofdstuk 3 zijn de interviewvragen opgesteld. De interviews moesten antwoord geven op de subvragen die binnen deze vraag gesteld waren. De vragenlijst is terug te vinden in *bijlage 8*. De uitwerkingen van de geïnterviewden zijn terug te vinden in *bijlage 9* tot *bijlage 16*. Alle uitwerkingen zijn geaccordeerd door de desbetreffende persoon.

Tijdens het maken van de vragenlijst is vastgesteld welke medewerkers van het waterschap geïnterviewd zouden worden. Allereerst zijn projecten uitgekozen voor verdere verdieping, zoals in hoofdstuk 5 is beschreven. Hierna is in overleg met de opdrachtgevers bepaald welke medewerkers van het waterschap het meest geschikt waren voor een interview. Hieronder wordt per project opgesomd welke medewerker geïnterviewd is.

- Iwan Brinkhuis (Vechtpark, Hardenberg)
- Renilde Huizenga (Vechtoevers, Ommen)
- Gerdrik Bruins (KlimaatActieve dorpsgemeenschap, Bornerbroek)
- Jeroen Riekert (Beekherstel Berflobeek, Hengelo)

Hierna zijn door middel van literatuurstudie vier projecten bij organisaties buiten het waterschap uitgekozen voor een interview. Hierbij is gekeken naar regionale spreiding, verschillende vormen van burgerparticipatie en verschillende soorten wijken. Uiteindelijk zijn de vier projecten uit hoofdstuk 6 gekozen voor verdere verdieping. Door middel van mailcontact is bepaald welke personen het best geïnterviewd konden worden. Hieronder wordt per project opgesomd wie geïnterviewd is.

- Marijn Roze (Bierstraat, Deventer)
- Lot Zinsmeyer (Uiterwaardengebied, Zwolle)
- Martin Kosterman (Soesterhof, Amersfoort)
- Ton Verhoeven (Wateroverlast, Nijmegen-Oost)

In de interviews zijn de volgende onderwerpen aan bod gekomen:

- Motief betrekken bewoners
- Manier van betrekken
- Punt in het proces
- Actieve bijdrage
- Problemen
- Succesfactoren
- Ervaringen
- Eindresultaat
- Relevantie in projecten

Per onderwerp zullen in de volgende paragraaf de belangrijkste quotes uit de interviews besproken worden.

7.2 Analyse interviews

Zoals in de vorige paragraaf beschreven is, zijn er tijdens de interviews negen onderwerpen behandeld. Hieronder zullen de resultaten per onderwerp beschreven worden.

Motief betrekken bewoners

Het merendeel van de geïnterviewden is het eens dat het betrekken van bewoners belangrijk is, omdat het om hun leefomgeving gaat.

“Uiteindelijk is het waterschap een tijdelijke voorbijganger. (...) Hierbij zien bewoners dat hun leefomgeving waar zij gebruik van maken verandert in positieve zin. De burgers zijn dus eigenlijk onze belangrijkste partner in die zin dat het om hun leefomgeving gaat.” (Riekert, 2017)

Verder is een belangrijk argument de privé-ruimte van de bewoners die aangepakt moest worden om een deel van de problemen op te lossen.

“De vraag aan bewoners was om hun eigen regenpijpen en verharding aan te pakken in de tuin. Het gaat om particulier grondbezit, dus daar moet je de bewoners wel bij betrekken.” (Bruins, 2017).

Manier van betrekken bewoners

Over de manier van betrekken zijn de geïnterviewden verdeeld. De ene helft heeft dit gedaan door bewoners uit te nodigen op een informatie- of bewonersavond. De andere helft heeft ervoor gekozen om eerst een groep met ambassadeurs/sleutelfiguren in de wijk samen te stellen.

“Als je het voor elkaar kan krijgen om een groep ambassadeurs te creëren voor je project heeft dat heel veel meerwaarde.” (Bruins, 2017)

“Ik heb allereerst acht mensen uitgenodigd die positief waren, iets hadden met de buurt en die ik al een beetje kende. (...) Met hen heb ik nagedacht hoe andere mensen in de buurt het best betrokken konden worden en zo zijn we op het idee gekomen om straatgesprekken te voeren.” (Roze, 2017)

Het creëren van een ambassadeursgroep heeft veel voordelen. Doordat de wijk deze personen al kent, zijn de bewoners veel sneller geneigd om met deze personen in gesprek te gaan. Op die manier wordt het betrekken van andere buurtgenoten veel gemakkelijker.

“De ambassadeurs hebben ervoor gezorgd dat de rest van de wijk ook is meegekomen.” (Roze, 2017)

Verder gaan de ambassadeurs zich eigenaar voelen van het project en stralen dit ook uit. Deze inzet en positiviteit heeft ook effect op de rest van de buurt.

Na het opzetten van een ambassadeursgroep wordt in de meeste gevallen daarna wel een bewonersavond georganiseerd. De andere helft van de geïnterviewden begon dus gelijk met het houden van een bewonersavond. Mensen worden gericht uitgenodigd door een brief in de bus, een advertentie in de krant of door huis-aan-huisgesprekken.

“Huis-aan-huisgesprekken werken altijd het beste om mensen over te halen. Het is een hele intensieve manier van participatie, maar het is wel de beste manier.” (Verhoeven, 2017)

De bewonersavonden staan vooral in het teken van het inbrengen van ideeën van bewoners en het schetsen van deze ideeën op papier.

Punt in het proces

Hierbij gaat het erom of de bewoners vanaf de start van het project betrokken worden of dat dit pas op een later moment gebeurt. Bij de grote meerderheid van de geïnterviewden zijn de bewoners vanaf het begin van het proces betrokken bij het project. Bij een enkeling vond dit pas plaats na het opstellen van de structuurvisie. Hierbij ging het om een heel groot gebied en was het dus belangrijk om vooraf al duidelijk te hebben waar gebouwd kon worden en waar de natuur behouden bleef of versterkt werd.

“In de structuurvisie hebben we de randvoorwaarden van het gebied uitgeschreven. Hierna hebben bewoners de visie kunnen inzien en ideeën kunnen inbrengen en zijn we echt met elkaar gaan tekenen.” (Brinkhuis, 2017)

Over het algemeen worden bewoners dus vanaf het begin van het proces betrokken.

“Door bewoners gelijk te betrekken bij het project en ze het recht geeft om mee te besluiten, geef je bewoners het gevoel dat ze echt betrokken zijn bij het project.” (Verhoeven, 2017)

Actieve bijdrage bewoners

Hierbij gaat het om hoe de overheden/organisaties ervoor gezorgd hebben dat de bewoners actief mee bleven doen aan het project. De verdeeldheid bij dit onderwerp was groot onder de geïnterviewden. Bijna niemand gaf hetzelfde antwoord. Bij sommige projecten ging het vanzelf en was het niet lastig om bewoners gefocust te houden op het project.

“Mensen weten niet altijd wat een verandering in het gebied voor hun betekend, als het dan gerealiseerd wordt zijn er veel positieve geluiden en blijven bewoners gemotiveerd.” (Huizenga, 2017)

“In de buurt heerste al een hele hoge sociale cohesie. Door deze verbondenheid lag de betrokkenheid erg hoog, hierdoor bleven de bewoners gemotiveerd om mee te doen.” (Bruins, 2017)

“Door elke zaterdag op een vast tijdstip te beginnen en elke week een aankondiging te versturen bleven mensen meedoen. (...) Het wederzijdse vertrouwen dat we samen de klus konden klaren als gemeente en bewoner maakte ook dat bewoners door wilden gaan met het project.” (Roze, 2017)

Problemen die ontstaan tijdens het project op het gebied van motivatie zijn vaak ook weer gemakkelijk op te lossen.

“Vooraf is vaak veel enthousiasme wanneer de plannen dan wat duidelijker worden volgt er soms wat kritiek. Dit is op te lossen door één-op-één-gesprekken te voeren” (Riekert, 2017)

Bij een enkeling is het nog lastig om bewoners buiten het actieve groepje om mee te laten doen aan het project.

“Burgers uit de wijk willen het liefste meteen aan de slag en niet bezig zijn met de maandelijkse vergaderingen.” (Zinsmeyer, 2017)

In deze wijk zijn mensen dus meer van de uitvoering dan van het maken van plannen. Bewoners willen graag actief meedoen, maar dan wel op het einde van het proces.

Problemen

Bij de meeste projecten zijn weinig problemen geweest. Wel zijn er zaken waar tegenaan gelopen wordt of leerpunten voor volgende projecten. Ook hier waren, net als bij het vorige onderwerp, de antwoorden erg verschillend.

“Het betrekken van andere bewoners is nog lastig. (...) Om actief andere bewoners uit de wijk de betrekken verwacht ik dat er eerst meer zichtbaar moet worden.” (Zinsmeyer, 2017)

“De onderzoeksfase is voor de omgeving vaak onduidelijk. Je kondigt namelijk aan dat je iets gaat doen, dan is het een lange tijd stil en dan pas begint het ontwerpen en het bouwproces.” (Huizenga, 2017)

“Sommige mensen vinden het vervelend om veranderingen te ondergaan.” (Riekert, 2017)

Dit valt op te lossen door mensen die veel enthousiaster zijn bij de mensen te zetten die tegen de verandering zijn. Naarmate mensen langer met een project bezig zijn, zullen ze eerder geneigd zijn om met de veranderingen aan de slag te gaan (Riekert, 2017).

Een tweede punt waar tegenaan gelopen werd, waren de negatieve mensen die deelnamen aan het project.

“Er waren mensen die een duidelijke stempel op de groep drukten. Die helemaal niets wilden.” (Brinkhuis, 2017)

Bij een ander project is dit opgelost door te zorgen voor afleiding: *“Er komen altijd negatieve mensen op de bewonersavonden af. Bij één tafel wordt een wijkbeheerder neergezet waar deze mensen hun verhaal kunnen doen, zodat deze mensen niet de boventoon hebben.”* (Verhoeven, 2017).

Tot slot is het belangrijk om het volgende in het achterhoofd te houden bij participatieprojecten.

“Ga bij problemen niet in de verdediging, maar ga in overleg met de bewoners.” (Bruins, 2017)

Problemen kunnen ook ontstaan door misvattingen en het is daarom goed om in gesprek over waar het probleem precies ligt, zodat dit voor beide partijen duidelijk is. Verder kan het ook een oplossing zijn voor een verandering in de gedachtegang bij de bewoners die negatief zijn over een project.

Succesfactoren

Tijdens de interviews zijn verschillende succesfactoren naar voren gekomen. De meeste geïnterviewden waren het eens dat het betrekken van bewoners een groot succes was. Zonder de bewoners waren veel ideeën niet bedacht of tot stand gekomen.

“In samenwerking met de kanovereniging hebben we een hele mooie wildwaterkanobaan laten maken die nu heel populair is. Dit was zonder de vereniging nooit gebeurd.” (Brinkhuis, 2017) (Huizenga, 2017)

Een tweede succes die vaak werd benoemd, was de openbare ruimte en dus de leefomgeving die weer eigendom is geworden van de bewoners.

“Na het project zie je vaak dat mensen zelf hun omgeving proberen schoon en netjes te houden en dat ze trots zijn op het gene dat gerealiseerd is.” (Riekert, 2017)

Het gebruik maken van een ambassadeursgroep was een derde belangrijke succesfactor.

“Het succes kwam mede door de ambassadeurs die al hun burens zijn afgegaan om te vragen om mee te doen.” (Verhoeven, 2017)

Verder is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken en open te communiceren.

“Zorg dat na elke bewonersavond goed op papier is gezet wat er die avond is afgesproken, zodat afspraken worden nagekomen. Hierdoor heb je van beide kanten transparantie.” (Verhoeven, 2017)

“De projectleiders langs de Vecht staan heel erg open voor participatie en onderlinge communicatie. Het is belangrijk dat je niet op afstand staat van de omgeving.” (Huizenga, 2017)

Naast de meest genoemde succesfactoren kwamen ook nog andere successen aan bod zoals: zorg voor één duidelijke aanspreekpunt voor de bewoners, vier samen de successen tijdens het project, betrek bewoners aan het begin van het project en zorg dat het laagdrempelig is om mee te doen.

Ervaringen

Allereerst zijn de ervaringen van de bewoners besproken. De ervaringen van de bewoners waren erg verschillend. Sommige bewoners waren in het begin negatief, door de problemen die speelden in de wijken of de plannen van de overheid. Maar dit veranderde in de meeste gevallen door aanpassingen te maken in de plannen of door de positiviteit van de ambassadeursgroep.

“Sommige burgers waren in het begin wat negatief, maar naarmate de deelprojecten vorderden veranderde dit wel. Je zag wel verschillen tussen de deelprojecten.” (Brinkhuis, 2017)

“Als mensen het gevoel hebben dat je ze voorliegt, gaat het fout. Maar doordat wij heel transparant zijn tijdens het project zijn de ervaringen van burgers na het project altijd positief.” (Verhoeven, 2017)

“Inzet van een onafhankelijke procesbegeleider was prettig. Deze zorgde dat zowel de gemeente als de bewoners gehoord werden en zorgde waar nodig voor bemiddeling en het oplossen van conflicten.” (Bruins, 2017)

“Ze waren achteraf erg enthousiast. Ze vonden het interessant om andere mensen te leren kennen, want vooraf was het contact heel summier.” (Roze, 2017)

Hierna is ook aan de geïnterviewden zelf gevraagd wat hun ervaring was met de participatieprojecten. De reacties hierop waren unaniem. Iedereen was erg positief over samenwerking met de bewoners.

“De kunst is vooral om zelf positief te blijven en dit uit te stralen. Hierdoor breng je uiteindelijk mensen samen en willen ze zich inzetten voor de omgeving.” (Riekert, 2017)

Eindresultaat

Bij dit onderwerp ging het om de vraag: *“Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?”* Hierop hebben alle geïnterviewden unaniem ja geantwoord. Waarbij veel ook aangaven dat het zonder de bewoners nooit was gelukt.

“Ja, het eindresultaat was zelfs veel beter dan verwacht. Ik had nooit gedacht dat we met dit openbare ruimte project persoonlijke levens van mensen vooruit konden helpen.” (Roze, 2017)

“Ja, dat denk ik zeker. Je hebt een woonomgeving waarin je heel veel van jezelf terugziet.” (Kosterman, 2017)

“Jazeker. Ik denk dat mensen daardoor respect hebben voor de dingen die gerealiseerd gaan worden, omdat het echt iets van hun is”. (Zinsmeyer, 2017)

Kortom, de geïnterviewden zien vooral voordelen in het betrekken van bewoners. Niet alleen tijdens het project, maar ook daarna. De buurt of wijk wordt veel hechter en mensen geven door de projecten meer om hun leefomgeving en gaan hier ook met respect mee om.

Relevantie in projecten

Het laatste onderwerp in de interviews ging over of het relevant is om burgerparticipatie in elk project toe te passen. Hierbij was de meerderheid van de geïnterviewden het erover eens dat burgerparticipatie niet voor elk project relevant is.

“Nee, dit is niet voor elk project relevant. (...) Soms helpt het ook gewoon als de overheid knopen doorhakt.” (Kosterman, 2017)

“Zeggenschap van burgers is heel mooi, maar ergens is een grens. (...) Je moet als overheid wel staan voor wat je vertegenwoordigd. Dus af en toe moet het algemene belang voor het individuele belang gaan. Er hoeft dus niet altijd aan het belang van de bewoners gedacht te worden.” (Bruins, 2017)

Er zijn ook een tweetal argumenten om bewoners altijd bij projecten te betrekken. Deze geïnterviewden geven wel aan dat het ook kan gaan om participatie op een heel laag niveau. Bewoners kunnen ook alleen geïnformeerd worden. Dit is ook een vorm van participatie.

“Ik denk dat je bewoners altijd moet betrekken, maar je moet je wel afvragen in hoeverre je dat doet.” (Roze, 2017)

“Er is altijd een vorm van bewonersparticipatie, ook al is dat op een heel laag niveau.” (Riekert, 2017)

7.3 Verschillen en overeenkomsten tussen wijken en vorm van participatie

In deze paragraaf wordt verder ingegaan op de twee belangrijkste vormen van participatie die gebruikt zijn tijdens de projecten. Hierbij gaat het om hoogste vorm van burgerparticipatie ‘samenwerken’ en de vorm ‘zelf organiseren’ waarbij de overheid participeert in plaats van de bewoners. Verder zal gekeken worden welke verschillen en overeenkomsten bestaan tussen de verschillende soorten wijken in de projecten.

Samenwerken

De meest gebruikte vorm tijdens de projecten was gelijk de hoogste vorm van participatie. Er zijn een aantal redenen waarom de geïnterviewden hiervoor hebben gekozen. Eén van de geïnterviewde gaf aan dat altijd wordt gekozen voor de hoogste vorm, omdat dit de bewoners het gevoel geeft dat ze echt betrokken zijn bij het project. Het is wel belangrijk dat bij deze vorm duidelijke kaders gesteld worden.

“Het is belangrijk om kaders te stellen bij de hoogste vorm van participatie, zoals tijd, geld en randvoorwaarden.” (Verhoeven, 2017)

Randvoorwaarden dienen vooral gesteld te worden om teleurstellingen bij de bewoners te voorkomen. Omdat zo nauw samengewerkt wordt met de bewoners, is het belangrijk om eerlijk en duidelijk tegen de bewoners te zijn.

“We hebben van te voren met het waterschap, Rijkswaterstaat en de gemeente bij elkaar gezeten wat de voorwaarden zijn in het gebied en welke dingen dus niet mogen zo teleurstellingen te voorkomen.” (Zinsmeyer, 2017)

“Je moet wel duidelijk zijn tegen de bewoners waarom sommige ideeën niet gaan werken, anders komt dit heel negatief over.” (Brinkhuis, 2017)

Een tweede belangrijke reden om bewoners op zo’n hoog niveau mee te laten denken, is dat bewoners veel meer van hun eigen leefomgeving afweten dan de overheidsinstanties. Deze komen vaak alleen met de buurten of wijken in aanraking vanaf kantoor. Bewoners weten precies wat in hun leefomgeving speelt en kunnen dus veel gemakkelijker aangeven waar het goed gaat en wat ze juist graag anders willen zien.

“Het project had ook zonder bewoners gerealiseerd kunnen worden. (...) Maar doordat ze betrokken zijn, hebben zij nu een grote invloed op hun eigen leefomgeving.” (Zinsmeyer, 2017)

De derde reden om voor deze vorm te kiezen is dat tijdens een aantal van de onderzochte projecten ook de privé-ruimte van de bewoners aangepakt moest worden. Hierdoor was de hoogste vorm van participatie nodig, omdat het om privébezit gaat. De overheden konden hier niet mee aan de slag en dus niets veranderen. Bij deze projecten moesten de bewoners echt aan de slag om de problemen in de wijk, mede door aanpassingen op eigen grond, op te kunnen lossen.

“Samen met bewoners zijn de voortuinen afgekoppeld en is verharding teruggedrongen. Hier was participatie van bewoners wel voor nodig, omdat het om privébezit gaat.” (Bruins, 2017)

Als laatste is het belangrijk om vooraf aan de samenwerking in het achterhoofd te houden dat een vooropgezet plan verkeerd kan vallen bij bewoners. Het kan bewoners afschrikken en ervoor zorgen dat met een negatief gevoel aan een project wordt begonnen. Een organisatie is hierdoor meer tijd kwijt, omdat deze beleving weer omgezet moet worden naar iets positiefs.

Bewoners moeten zich gelijk onderdeel kunnen voelen van het project. Op die manier wordt een positieve ervaring en draagvlak gecreëerd voor een project.

“Het is belangrijk dat de betrokken overheden niet vooraf al een plan hebben van wat het gaat worden. Het is belangrijk dat de mensen zelf ook iets kunnen doen.” (Riekert, 2017)

Overheidsparticipatie

Tijdens het onderzoek is een bewoner geïnterviewd die meewerkt aan een bewonersinitiatief, waarbij de overheid dus participeert. Verder heeft een gesprek plaatsgevonden met een medewerker van het waterschap over hoe het waterschap omgaat met initiatieven van buitenaf. Het bewonersinitiatief liep tegen een aantal zaken aan met in dit geval de gemeente als overheidsinstantie.

“Waar we tegenaan liepen was dat wij onze eigen ambities hebben qua snelheid, maar je bent heel erg afhankelijk van hoe snel het proces in de gemeente gaat.” (Kosterman, 2017)

De gemeente heeft dus een hele andere snelheid dan het bewonersinitiatief. Ook valt op de gemeente nog niet gewend is aan de samenwerking met bewoners. Zo zijn afspraken over onderzoeken naar bodemvervuiling en explosieven tussen professionals snel gemaakt, maar gaat dit met het bewonersinitiatief veel langzamer.

“Als burgers zijn we in de ogen van de gemeente toch een andere partner. Wij hebben andere wensen en een andere besluitvorming.” (Kosterman, 2017)

Tijdens het gesprek binnen het waterschap kwamen twee belangrijke redenen naar voren waarom die processen niet altijd even snel gaan.

“Het ligt eraan bij wie in het waterschap het terecht komt. De één pakt initiatieven sneller op dan de ander. Sommige mensen zien de initiatieven niet zitten of zien hier geen toekomst in. Verder vinden bewoners het nog lastig om het waterschap te vinden.” (Rutte, 2017)

Op dit moment lopen we vooral tegen de financiële middelen en regelgeving aan. Ook moet het nog meer bekendheid krijgen. We moeten laten zien dat de ideeën van bewoners tot iets positiefs kunnen leiden.” (Rutte, 2017)

Regelgeving was ook een belangrijk onderwerp binnen het interview met het bewonersinitiatief. Regelgeving is een onderwerp waar overheden en bewoners botsen met elkaar.

“Wij hebben bepaalde wensen en de gemeente gaat gelijk kijken naar de regels, terwijl die gelden voor projectontwikkelaars en wij niet alleen ontwikkelaars, maar ook burgers zijn.” (Kosterman, 2017)

Toch zitten er ook positieve kanten aan het meewerken met een bewonersinitiatief. Zoals het waterschap al eens heeft ervaren.

“De ideeën kunnen ook geldbesparing opleveren. Zo had een bepaald project 30.000 euro kunnen kosten als we geen hulp hadden gehad van de bewoners met graven en andere werkzaamheden. Nu kostte het project maar 4000 euro.” (Rutte, 2017)

Volgens de geïnterviewde zijn vanuit een bewonersinitiatief ook vele voordelen.

“De betrokkenheid is heel groot als je samen aan een burgerinitiatief werkt, je kent je burens al en bent eigenlijk vooraf al vrienden. Je kan je eigen toekomstige huis ontwerpen en je buurt. Bij een project van de gemeente zou dit nooit kunnen. Als burger heb je de touwtjes in handen en heb je veel ruimte in het ontwerp.” (Kosterman, 2017)

Kortom, er zijn heel veel voordelen bij het meewerken aan een bewonersinitiatief. Wel wordt ook aangegeven dat het veel tijd en energie kost en dat hier wel vooraf bij stilgestaan moet worden. Als laatste is vanuit het waterschap nog een tip voor de bewoners:

“Bewoners mogen soms best wat standvastiger zijn. Als je een goed idee hebt mag je best als je de eerste keer nog geen reactie hebt ontvangen een tweede herenning sturen.” (Rutte, 2017)

Soms worden dingen binnen het waterschap per ongeluk vergeten. Bewoners hebben de neiging om daar gelijk heel negatief op te reageren, wat natuurlijk logisch is, terwijl dit helemaal niet nodig is.

Verschil tussen wijken

Door te kijken naar wijksamenstelling, sociale cohesie in de wijk, het aantal hoogopgeleiden en het aantal koop- en huurwoningen, is gekeken of verschillen te zien zijn tussen de wijken. Bij twee van de geïnterviewde personen hebben de projecten plaatsgevonden in wijken waarin veel laagopgeleiden wonen, veel huurwoningen zijn, de samenstelling van de wijk gemengd is, de sociale cohesie vooraf aan het project laag was. Bij drie andere geïnterviewden was dit juist andersom. Bij twee andere interviews was dit lastig te bepalen, omdat de hele stad betrokken was bij het project. Als laatste is bij het burgerinitiatief de samenstelling van de wijk nog niet bekend, maar werd wel opgemerkt dat veel hoogopgeleiden op het initiatief afkwamen.

“Het waren voornamelijk mensen uit het Soesterkwartier en hoogopgeleiden die al bewuster leven die op het project afkwamen.” (Kosterman, 2017)

Een burgerinitiatief vraagt een hoge inzet en veel kennis van de bewoner. Hierbij gaat het ook nog om een initiatief waar over duurzaamheid en bewuster leven wordt nagedacht. Dit trekt dus eerder mensen aan die hier echt voor open staan en hier al deels kennis over hebben.

De onderstaande quotes komen uit projecten waarbij de sociale cohesie vooraf aan het project nog niet heel hoog was, de wijksamenstelling gemengd is, de wijk uit veel huurwoningen bestaat en waar veel laagopgeleiden wonen. Hierbij was het opvallend dat mensen uiteindelijk graag meehelpten met de uitvoering, maar dat vooraf de gesprekken soms moeizaam verlopen of dat het soms lastig was om andere mensen ook bij het project te betrekken.

“Nu is het nog lastig om burgers buiten het groepje met sleutelfiguren/ambassadeurs te betrekken, omdat het echt een wijk is waar mensen zijn van de uitvoering.” (Zinsmeyer, 2017)

“De straatgesprekken waren best pittig, want de mensen in de wijk zijn kritisch en negatief, zeker als je als gemeente komt.” (Roze, 2017)

Een belangrijke rol speelden de ambassadeursgroep om uiteindelijk toch ook de rest van de buurt mee te krijgen. Doordat de bewoners deze mensen al kenden en vertrouwden, was het voor de ambassadeurs veel gemakkelijker dan de gemeente om de negativiteit om te zetten in positiviteit. De ambassadeurs hebben een grote bijdrage geleverd bij het meekrijgen van de rest van de buurt.

“De ambassadeurs voelden zich echt eigenaar van het project en op het moment dat het negatief werd stonden zij op en zeiden tegen hun burens dat de handen uit de mouwen steken een betere optie was dan alle negativiteit.” (Roze, 2017)

Als het idee uiteindelijk meer duidelijk wordt voor de bewoners en het plan op tafel ligt, is te zien dat bewoners graag aan de slag willen. De negativiteit wordt dus ook weer gemakkelijk omgezet in iets positiefs.

“Als plan er eenmaal ligt, willen ze graag een dag komen meehelpen en dat doen ze dan ook echt.” (Zinsmeyer, 2017)

“In het begin waren sommige mensen negatief, maar als ze dan samen aan de slag gaan merk je dat die negativiteit heel snel veranderd.” (Roze, 2017)

Bij de wijken waar de sociale cohesie al hoog lag, er meer koopwoningen zijn, veel hoogopgeleiden wonen en waar de wijksgesamenstelling minder gemengd is, zijn kleine verschillen te merken. Er wordt aangegeven dat de samenwerking tussen bewoners en overheid vaak wat soepeler verloopt.

“Het zijn straten met over het algemeen hoogopgeleiden en er was al een hoge sociale cohesie. Dit werkt wel mee tijdens het project.” (Verhoeven, 2017)

“Het voordeel van Bornerbroek was dat er onderling in de buurt een hele hoge sociale cohesie heerst. Door deze verbondenheid lag de betrokkenheid erg hoog.” (Bruins, 2017)

Bewoners kennen elkaar vooraf aan het project al en hebben meer kennis van de onderwerpen. Dit maakt dat het opstarten van een project gemakkelijker wordt. Toch werd bij deze projecten ook gebruik gemaakt van ambassadeursgroepen om andere bewoners bij het project te betrekken. De reden hiervoor was ook dat bewoners sneller geneigd zijn te luisteren naar hun burens dan naar de overheid.

Bij deze wijken was het dus gemakkelijker om bewoners mee te krijgen, maar klinken ook altijd negatieve geluiden. Dit is iets wat in elk project terugkomt en wat ook altijd terug zal komen.

“Er zijn natuurlijk mensen die wat kritischer zijn en je hebt mensen die overal op tegen zijn. Je kan vaak niet iedereen tevreden stellen.” (Riekert, 2017)

Kritische mensen zullen altijd aanwezig zijn in projecten. De kunst is om hier goed mee om te gaan en vooraf niet aan een project te beginnen met het idee dat iedereen positief zal zijn.

Er zijn dus een aantal kleine verschillen te zien tussen de twee soorten wijken. Maar de resultaten van de projecten in de wijken zijn gelijk en allemaal tot een goed einde gekomen. Dit is in de vorige paragraaf ook al teruggekomen onder het kopje ‘ervaringen’. Iedereen was achteraf erg positief over de onderlinge samenwerking en was het unaniem eens dat met burgerparticipatie het project veel meer meerwaarde heeft gekregen en tot een beter eindresultaat is gebracht.

8. Leerpunten en succesfactoren

In dit hoofdstuk wordt weergegeven wat goed is gegaan binnen KAS-projecten met burgerparticipatie en welke aspecten nog verbeterd kunnen worden om zo **onderzoeksvraag vijf** te beantwoorden. De belangrijkste leerpunten en succesfactoren uit de interviews en de analyse van de projecten zullen in dit hoofdstuk opgesomd worden. Per onderdeel zullen de vier belangrijkste onderwerpen benoemd worden met omschrijving. Zoals genoemd in *hoofdstuk 3*, zijn de leerpunten en succesfactoren voortgekomen uit eigen inzicht gebaseerd op de interviews en de analyse van de projecten. De keuze is gemaakt om de belangrijkste, meest genoemde en vaakst terugkerende successen en leerpunten uit de onderzochte projecten en interviews mee te nemen. Daarnaast zijn de leerpunten en successen voorgelegd aan de opdrachtgevers en zijn deze waar nodig aangepast en aangescherpt.

Leerpunten

De leerpunten dienen als aandachtspunt bij het uitvoeren van toekomstige projecten en zijn voortgekomen uit het analyseren van de projecten en interviews. Binnen de leerpunten kan het waterschap dus nog een ontwikkelstap maken. Wanneer meer aandacht besteed zal worden aan de leerpunten zal dit een positief effect hebben op het eindresultaat van een project. Hieronder worden de vier leerpunten opgesomd.

1. Communicatie

Het is voor veel mensen lastig om het waterschap te vinden. Ook is het niet duidelijk waar het waterschap zich mee bezig houdt, of wat het waterschap voor hen kan betekenen. Dit kwam terug uit de interviews, maar ook uit een onderzoek van het waterschap zelf (Peters, Sival, & Buitinga, 2017). Uit dit onderzoek bleek dat één op de drie bewoners meer betrokken willen worden bij het waterschap. Een tweede leerpunt binnen communicatie is het gebruik van vaktaal. Dit is nog een valkuil tijdens de projecten. Het is belangrijk om vaktaal te vermijden tijdens bewonersavonden, in brieven en in andere vormen van communicatie. Dit kan misverstanden voorkomen.

2. Omgaan met negativiteit

Zoals uit een groot aantal interviews is voortgekomen, is negativiteit van bewoners onderdeel van vrijwel ieder project. Er zijn altijd bepaalde mensen het niet eens met ideeën of besluiten. Een leerpunt is om hier op de juiste manier mee om te gaan, zodat deze mensen niet de boventoon krijgen. Dit kan gedaan worden door één-op-één-gesprekken te voeren met de persoon of groep en proberen een oplossing te zoeken voor het probleem door bijvoorbeeld kleine aanpassingen te maken. Een tweede idee is om één persoon van het waterschap aan te wijzen tijdens een bijeenkomst bij wie deze mensen hun verhaal mogen doen. Dit gebeurt dan los van de rest van de groep en zorgt dat de negativiteit niet het belangrijkste onderwerp van de bijeenkomst is. Focus als bestuurder vooral op de positiviteit en de eventuele ambassadeursgroep tijdens een project.

3. Relevantie in projecten

Het laatste leerpunt is dat niet bij alle projecten participatie relevant is. De behoefte om bewoners bij projecten te betrekken wordt steeds groter. Uit de interviews is naar voren gekomen dat een overheidsinstantie ook zelf beslissingen moet maken. Het is belangrijk dat de overheid, in dit geval het waterschap, knopen doorhakt en beslissingen neemt. Hiermee wordt ook de geloofwaardigheid als instantie behouden en ontstaat duidelijkheid onder de bewoners. Enkel in projecten waar de openbare ruimte in een buurt of wijk of zelfs de privé-ruimte aangepakt gaat worden, is het belangrijk om bewoners te betrekken. Ook al is dit op een laag niveau. In dit soort projecten hebben bewoners het recht om te weten wat in hun leefomgeving gebeurt en kunnen daarover meedenken.

4. Kaders

Uit het analyseren van de interviews is gebleken dat het stellen van kaders tijdens projecten de nodige aandacht behoeft. Door het tijdig stellen van kaders, is vooraf voor de bewoners gelijk duidelijk waar tijdens het maken en bedenken van de plannen rekening mee gehouden moet worden. Het gaat hierbij om randvoorwaarden, zoals tijd en geld. Maak hier duidelijke afspraken over. Door aan te geven wat wel en niet kan binnen een gebied, is het voor beide partijen duidelijk waaraan voldaan moet worden.

Succesfactoren

Succesfactoren zijn punten die bij de onderzochte projecten goed zijn gegaan en als leidraad kunnen dienen voor toekomstige projecten. De succesfactoren gaan dus al goed binnen projecten met burgerparticipatie van het waterschap. Door de factoren in het achterhoofd te houden, kunnen toekomstige projecten verbeterd worden. De hieronder opgesomde successen versterken de betrokkenheid van de bewoners en zorgen voor een beter eindresultaat van een project.

1. Duidelijkheid en transparantie

Bij de projecten die onderzocht zijn, is gebleken dat de bewoners duidelijkheid en transparantie prettig vonden tijdens de samenwerking. Door open en transparant te zijn als waterschap voelen bewoners zich serieus genomen en onderdeel van het project. Een belangrijk succes was om geen informatie achter te houden of bewoners voor te liegen. Een tweede belangrijke succesfactor was het duidelijk aangeven waarom bepaalde keuzes gemaakt zijn en waarom bepaalde zaken misschien onhaalbaar waren en niet uitgevoerd konden worden. Bewoners voelden zich daardoor echt onderdeel van het project en kregen duidelijk te horen waarom bepaalde keuzes gemaakt zijn.

2. Tijdig betrekken

Bij alle projecten van het waterschap zijn de bewoners vanaf het begin betrokken. Een belangrijke succesfactor, omdat bewoners veel sneller geneigd zijn om het project ook als iets van hunzelf te zien en niet het gevoel krijgen dat ze achtergesteld worden. Wanneer gestart wordt met een project met burgerparticipatie, is het dus belangrijk om gelijk na te denken over het betrekken van bewoners.

3. Leefomgeving

Nog een belangrijke succesfactor is dat na de projecten de leefomgeving weer onderdeel wordt van de bewoners. Ze zijn sneller geneigd om zelf onderhoud te plegen of afval op te ruimen en elkaar aan te spreken op negatief gedrag. Maar het belangrijkste is dat de omgeving weer prettig(er) is om in te leven. Niet alleen wordt de leefomgeving weer van de bewoners, ze weten ook veel meer van hun leefomgeving af. Ze zijn een belangrijke informatiebron als het gaat om problemen of positieve ontwikkeling in de buurt of wijk. Dit bleek ook uit de interviews, omdat werd aangegeven dat sommige keuzes, ideeën of informatie niet waren ontstaan zonder de bewoners. Hier is als waterschap in de onderzochte projecten goed gebruik van gemaakt.

4. Ambassadeursgroep

De ambassadeursgroep is in het vorige hoofdstuk al een paar keer genoemd. Het creëren van zo'n groep tijdens het project kan grote voordelen opleveren. Zo zijn andere buurtbewoners sneller bereid om met de groep in gesprek te gaan, omdat zij elkaar al kennen. Verder kan de groep dienen als tussenpersoon tussen de buurtbewoners en het waterschap wanneer bijvoorbeeld problemen of onduidelijkheden ontstaan. Tot slot heeft de positiviteit en de grote inzet van zo'n groep vaak een positief effect op andere bewoners en worden zij ook actiever in het project. Dit was dus een grote succesfactor in de projecten waarbij dit is toegepast.

9. Discussie

Voor dit onderzoek moest binnen zes maanden een adviesrapport opgeleverd worden. Dit onderzoek heeft antwoord gegeven op de vraag hoe waterschap Vechtstromen het toepassen van burgerparticipatie in projecten kan verbeteren en welke zaken al goed gaan. Door inhoudelijk onderzoek en de interviews is een betrouwbaar antwoord gegeven op de onderzoeksvraag.

De informatie in dit onderzoek is gewaarborgd op een aantal manieren. Er is veel gebruik gemaakt van literatuurbronnen. Bronnen van het waterschap zijn gebruikt, ook is veelvuldig naar bronnen buiten het waterschap gekeken. Naast bronnen uit de literatuur is veel informatie afkomstig van professionals uit het werkveld. Door middel van interviews is deze informatie bij de professionals verkregen. Tijdens de interviews is informatie die vooraf aan de interviews al bekend was bevestigd, maar is vooral veel nieuwe informatie opgedaan. De geïnterviewden hebben nieuwe ontwikkelingen, problemen en successen geschetst. De informatie uit deze interviews is betrouwbaar en alle interviews zijn achteraf geaccordeerd. Overige informatie uit literatuurbronnen kunnen ook worden beschouwd als compleet en betrouwbaar.

Tijdens het onderzoek zijn twee onderdelen deels aangepast. Vooraf was het idee om tien interviews af te nemen. Door tijdgebrek en in enkele gevallen reacties die uitbleven, zijn dit uiteindelijk acht interviews geworden. Verder is gaandeweg het onderzoek deelvraag 5 deels aangepast. Het idee was eerst om de voorlopige onderzoeksresultaten te evalueren en toetsen op een al bestaand en uitgevoerd project van het waterschap, om te kijken wat anders aangepakt had kunnen worden op het gebied van burgerparticipatie. Omdat de vraag in deze korte onderzoeksperiode niet volledig beantwoord zou kunnen worden, is deze aangepast in overleg met de begeleiders. Nu is gekeken wat over het algemeen gezien de belangrijkste leerpunten en succesfactoren zijn binnen de geïnterviewde projecten van het waterschap.

Uiteindelijk is ook met aanpassing van bovengenoemd aspect en een vermindering van het aantal interviews een compleet rapport opgeleverd. En heeft dit rapport al met al een duidelijk antwoord gegeven op de onderzoeksvraag.

Om burgerparticipatie in toekomstige projecten te verbeteren, wordt aangeraden om de aanbevelingen, die genoemd worden in hoofdstuk 11, in gedachte te houden bij volgende projecten en te gebruiken binnen het waterschap.

Op de volgende pagina wordt verder ingegaan op de competenties waaraan is gewerkt tijdens het onderzoek.

Competenties

Vooraf aan het onderzoek zijn drie competenties opgesteld waar tijdens de afstudeerperiode aan gewerkt zou worden. Hierbij ging het om de volgende competenties:

1. Duurzame oplossingen generen en afwegen
2. Communiceren en adviseren
3. Duurzaam gebieds- en themagericht denken en handelen

Hieronder zal per competentie een korte omschrijving gegeven worden over wat deze heeft bijgedragen aan het onderzoek.

Duurzame oplossingen genereren en afwegen

Een belangrijk onderdeel van het onderzoek was het vormen van oplossingen voor de problemen die tijdens de onderzochte projecten naar voren zijn gekomen. Tijdens het onderzoek zijn de belangrijkste leerpunten opgesteld en is ook aangegeven hoe dit in toekomstige projecten beter aangepakt kan worden. Het was soms nog wel lastig om de juiste tekst uit de interviews te halen, omdat hier zoveel verschillende informatie uit te halen viel. Door de belangrijkste quotes te analyseren en op te schrijven, is dit uiteindelijk gelukt. Ik heb hier veel van geleerd en deze manier van onderzoeken zou ik in een nieuwe opleiding zeker nog eens kunnen gebruiken. Verder heb ik mezelf uitgedaagd om de beste oplossingen te vinden tijdens het onderzoek. Ik heb met een kritische blik naar de aanbevelingen gekeken en de kennis en ervaringen van mijn begeleiders en mijzelf gebruikt om de aanbevelingen aan te scherpen. Al met al heb ik veel kennis opgedaan binnen deze competentie.

Communiceren en adviseren

Dit is één van de belangrijkste competenties waaraan gewerkt is tijdens het onderzoek. Ik heb grote stappen gezet binnen deze competentie. Doordat tijdens het onderzoek veel interviews, gesprekken, mail- en telefonisch contact is geweest met medewerkers van het waterschap en andere organisaties. Een groot deel van het onderzoek bestond uit communiceren. Eerst had ik nog moeite met het gericht stellen van vragen en het doorvragen tijdens een gesprek. Hier heb ik tijdens de interviews aan gewerkt en daardoor zijn de gesprekken goed verlopen. Ik heb uiteindelijk grote vooruitgang geboekt in mijn vraag- en gesprekstechnieken. Er zijn leuke en interessante gesprekken ontstaan waar veel bruikbare informatie uit gehaald is voor het onderzoek.

Duurzaam gebieds- en themagericht denken en handelen

Bij deze competentie ging het om welke stappen het beste gezet konden worden binnen de projecten van het waterschap waarbinnen burgerparticipatie een rol speelt. Hierbij was de samenhang tussen sociale en ruimtelijke processen belangrijk. Ik heb tijdens voorgaande projecten binnen de studie niet vaak aan een project gewerkt waarbij de combinatie tussen deze processen zo belangrijk was. Vaak stond maar één van deze onderwerpen centraal. Ik heb daardoor binnen deze competentie veel nieuwe inzichten verkregen en geleerd om niet alleen naar het ruimtelijke aspect te kijken, maar ook naar het sociale gedeelte dat daarachter ligt. Door acht projecten zorgvuldig en grondig door te hebben genomen en te hebben geanalyseerd heb ik op ruimtelijk- en sociaalniveau veel nieuwe kennis opgedaan. Het sociale aspect is in de vorige competentie ook al naar voren gekomen. Ik heb met veel mensen contact gehad en op die manier de sociale processen van de onderzochte projecten in kaart gebracht. De manier van onderzoeken, door het in kaart brengen van deze processen, is dus zeker iets dat ik geleerd heb en mee kan nemen naar een volgende opleiding.

10. Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om binnen zes maanden een adviesrapport op te leveren voor waterschap Vechtstromen hoe de kansen, belemmeringen en ervaringen op het gebied van burgerparticipatie in kaart gebracht konden worden. De doelstelling is beantwoord middels de volgende probleemstelling: *‘Hoe kan het waterschap zijn eigen rol bij projecten met burgerparticipatie op het gebied van KAS verbeteren, zodat er sprake is van meer betrokkenheid en tevredenheid van bewoners en het eindresultaat van een hogere kwaliteit wordt?’*.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat burgerparticipatie in de projecten waar het wordt toegepast een positieve werking heeft op het eindresultaat. Hier waren alle geïnterviewden het unaniem over eens. Dit was ook het geval bij de ervaringen met burgerparticipatie. Hier waren zij allen positief over.

De juiste aanpak van burgerparticipatie is de bewoners vanaf het begin van het project te betrekken. Zo hebben zij het gevoel dat ze onderdeel zijn van het proces en kan negativiteit vanaf het begin van het project voorkomen worden. Een ander punt is een goede onderlinge samenwerking tussen bewoners en bestuurders. Transparantie en duidelijkheid waren voor veel geïnterviewden belangrijk tijdens een project. Dit was dan ook één van de succesfactoren uit hoofdstuk 8.

De hiervoor genoemde resultaten zijn allemaal successen binnen de onderzochte projecten. Een tweetal andere successen die duidelijk zijn geworden tijdens het opstellen van de successen uit hoofdstuk 8 zijn: het toepassen van een ambassadeursgroep en de verbetering die optreedt aan de leefomgeving. Een ambassadeursgroep, die bestaat uit de meest gemotiveerde bewoners van een wijk, helpt om de kloof te overbruggen tussen bewoner en bestuurder. Een duidelijk resultaat in alle onderzochte projecten was de verandering aan de leefomgeving van de bewoners. Niet alleen ziet deze er mooier uit, maar voelen de bewoners zich na het project ook meer aangetrokken tot hun omgeving.

Naast de successen is bij alle geïnterviewden gebleken dat er geen of weinig problemen hebben gespeeld, maar wel leerpunten waar in volgende projecten rekening mee gehouden kan worden. Een eerste leerpunt die is voortgekomen uit hoofdstuk 8 is het tijdig en duidelijk opstellen van kaders voor de bewoners. Bewoners vinden het fijn om vooraf aan een project te weten wat ze kunnen verwachten en waar ze tijdens het schetsen van ideeën rekening mee moeten houden. Een tweede belangrijk leerpunt is communicatie. Uit de interviews bleek dat bewoners graag in gesprek willen over hun gebied en dat bestuurders hier het best met een open blik aan kunnen beginnen. Een aantal bewoners heeft aangegeven dat de vaak gebruikte vaktaal lastig was in een project. Een derde punt is het omgaan met negativiteit. Negatieve bewoners moeten tijdens een project niet de boventoon krijgen en hier dient op de juiste manier mee om worden te gaan, om zo de andere bewoners niet het gevoel te geven dat ze achter worden gesteld.

Een laatste leerpunt is dat uit onderzoek van het waterschap bleek dat één op de drie bewoners meer betrokken wil worden bij het waterschap. Het waterschap kan dus zeker nog in meer projecten burgerparticipatie toepassen. Dit laat het vooronderzoek ook zien, omdat maar in 16 van de 99 (16 procent) KAS-projecten van het waterschap burgerparticipatie is toegepast.

11. Aanbevelingen

Het waterschap is al op de goede weg als het gaat om burgerparticipatie in de projecten. Toch zijn nog een aantal aanbevelingen die meegenomen kunnen worden in nieuwe projecten met burgerparticipatie. Hieronder worden de zes aanbevelingen weergegeven. De eerste twee aanbevelingen hebben betrekking op de toekomstige rol van projectleiders van het waterschap in projecten met burgerparticipatie. Aanbevelingen drie en vier zijn van toepassing op alle medewerkers die een bijdrage leveren in toekomstige projecten met burgerparticipatie. De laatste twee aanbevelingen zullen op organisatorisch niveau aangepakt moeten worden.

1. Bepaal vooraf of bewoners betrokken gaan worden bij een project en betrek ze direct

Participatie biedt de meeste kansen als hier vanaf het begin van een proces al mee gestart wordt. Bewoners kunnen dan volledig betrokken worden bij een project. Uit het onderzoek bleek dat wanneer bewoners direct betrokken worden, ze zich onderdeel en eigenaar gaan voelen van een project. Door bewoners pas later bij een project te betrekken, wordt gelijk begonnen met een achterstand, omdat bewoners een minder grote rol spelen in de besluitvorming en het bedenken van ideeën. Dit kan negatief overkomen op de bewoners. Het advies is daarom om vooraf aan een project ervoor te zorgen dat het al duidelijk is of bewoners een rol kunnen spelen in een project. Het is aan de projectleider om uit te zoeken of het betrekken van bewoners de juiste beslissing is of niet. Hierbij kan het stroomschema uit [bijlage 2](#) helpen. De participatiewijzer uit [paragraaf 4.2](#) kan zorgen, wanneer is gekozen voor burgerparticipatie, om binnen een minuut de juiste methode vast te stellen voor een project.

2. Betrek bewoners vaker bij projecten die hen ook aangaan

Participatie kan in de toekomst een belangrijkere rol krijgen. Denk vooraf, zoals bij de vorige aanbeveling ook werd benoemd, aan een project goed na of bewoners een meerwaarde kunnen leveren voor een project. Uit het onderzoek bleek dat één op de drie bewoners graag vaker betrokken willen worden. Ze zijn gemotiveerd om mee te doen en het bleek ook nog dat door de bewoners het eindresultaat van alle onderzochte projecten was verbeterd. Het waterschap kan dus zeker steviger inzetten op het betrekken van bewoners. Het advies is daarom om bewoners vaker te betrekken bij projecten die zich afspelen in hun leefomgeving. Ook hier ligt de taak bij de projectleider om dit op te pakken. Het eindresultaat wordt beter wanneer bewoners betrokken worden en ze voelen zich weer/meer betrokken bij hun leefomgeving.

3. Geef vooraf nog geen invulling aan het project

Uit het onderzoek bleek dat bestuurders vaak geneigd zijn om al met een plan aan een project te beginnen. Hieruit bleek ook dat bestuurders vaak op een hele andere manier naar een gebied kijken dan bewoners. Het advies is daarom dat wanneer samengewerkt wordt met bewoners het belangrijk is om met een open blik aan een project te beginnen. Dit geldt voor alle medewerkers van het waterschap die betrokken zijn bij een project. Het is belangrijk om elkaar hier tijdens een project ook op te wijzen, zodat iedereen scherp blijft. Er wordt een grote verantwoordelijkheid bij de bewoners gelegd door dit te doen, maar hierdoor kunnen wel hele nieuwe ideeën ontstaan. Door een grote vrijheid aan de bewoners te geven, kan ervoor gezorgd worden dat het uiteindelijk niet een project wordt met alleen ideeën van het waterschap, maar ook met een grote inbreng van de bewoners.

4. Wees transparant, communiceer duidelijk en vermijd vaktaal

Uit het onderzoek bleek dat goede communicatie essentieel is om een project te laten slagen. Het is dan ook aan te bevelen om hier tijdens een project bij stil te staan. Om een goede communicatie te waarborgen in een project wordt aanbevolen om transparant te zijn richting de bewoners, duidelijk te communiceren en vaktaal te vermijden. Het is belangrijk dat de eerste twee genoemde punten ook door de bewoners zelf gedaan wordt. Communicatie komt niet alleen vanuit het waterschap, maar ook vanuit de bewoner zelf. Hierbij is het belangrijk dat elke medewerker van het waterschap die betrokken is bij zo'n project dezelfde communicatievormen gebruikt en dat iedereen op één lijn zit wat betreft het project. Zorg dat vanuit de bewoners gedacht wordt. Wat zouden zij graag willen horen en op welke manier. Dit zorgt ervoor dat het tijdens een project voor beide partijen helder is wat van elkaar verwacht wordt en kunnen onderlinge onduidelijkheden voorkomen worden.

5. Eén of een aantal aanspreekpunten binnen het waterschap

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het soms nog lastig is om participatie een plek te geven in de projecten. De ene medewerker ziet meer potentie in het betrekken van bewoners dan de ander. Sommige medewerkers zijn sneller geneigd om dit op te pakken. Geadviseerd wordt daarom om één of een aantal aanspreekpunten binnen het waterschap aan te wijzen. Op die manier is het voor iedereen duidelijk waar in de organisatie deze projecten een plek kunnen krijgen en waar mensen terecht kunnen voor adviezen op dit gebied. Een aanspreekpunt bevordert de betrokkenheid vanuit het waterschap en biedt kansen om de betrokkenheid van de bewoners te vergroten. Het biedt mogelijkheid tot structuur, overzicht en laagdrempeligheid voor de bewoners wanneer zij contact proberen te zoeken met het waterschap. Het advies is om dit op organisatorisch niveau aan te pakken.

6. Geef bewonersinitiatieven meer ruimte in de organisatie

Op dit moment krijgen initiatieven van bewoners nog weinig of geen ruimte in de organisatie. Het waterschap moet hier nog grote stappen in maken, maar is al op de goede weg. Uit het onderzoek bleek dat bewoners tegen trage processen aanlopen en dat de financiële middelen niet aanwezig zijn voor dit soort projecten. Er wordt daarom aanbevolen om in de toekomst duidelijkere afspraken te maken hoe bewonersinitiatieven aangepakt kunnen worden en te achterhalen hoe de financiële middelen op orde gemaakt kunnen worden. Ook bij deze laatste aanbevelingen is het advies om hier op organisatorisch niveau naar te kijken. Een vervolgonderzoek over dit onderwerp zal een goede volgende stap zijn.

Bronnenlijst

- Anoniem. (2013, december 4). 'Bomen over Boswinkel'. Enschede.
- Arnoldy, R. (2014, januari 16). *Het collectief: gezamenlijk werken aan succes*. Opgehaald van mkb servicedesk.nl: <http://www.mkb servicedesk.nl/8795/het-collectief-gezamenlijk-werken-aan.htm>
- Baldewsingh, R. (2016). *Hoofdlijnenbrief Burgerparticipatie 2016-2020 – pijlers en aanpak*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Beeckk. (2017, maart 13). *Sociale betrokkenheid*. Opgehaald van wijkinontwikkeling.nl: http://www.wijkinontwikkeling.nl/?page_id=66
- Boss, E.-M., Blauw, W., & Alblas, M. (2011). *Vrijwillige inzet 2.0*. Utrecht: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Brinkhuis, I. (2017, april 18). Interview met Iwan Brinkhuis. (N. Schot, Interviewer)
- Brok, J. (2010). *De onzichtbare openbare ruimte; exploratief onderzoek naar de ontwikkeling van het beleidsdomein openbare ruimte*. Markdal.
- Bruins, G. (2017, april 13). Interview met Gerdrik Bruins. (N. Schot, Interviewer)
- CBS. (2016). *Toelichting Kerncijfers wijken en buurten 2016*. Den Haag: CBS.
- De Woonplaats. (2013, december 4). 'Bomen over Boswinkel'. Enschede.
- De Woonplaats. (2017, maart 23). *Licht weer aan in Oost-Boswinkel*. Opgehaald van de-woonplaats.nl: <https://www.de-woonplaats.nl/over-ons/actueel/170131-licht-aan-in-boswinkel/>
- De Woonplaats. (2017, maart 28). *Oost-Boswinkel*. Opgehaald van de-woonplaats.nl: <https://www.de-woonplaats.nl/onze-projecten/oost-boswinkel/>
- Doedens, D. (2017, februari 17). Congres Overijssel maakt ruimte. Hengelo.
- Ensie. (2016, juli 11). *Burgerparticipatie*. Opgehaald van ensie.nl: <https://www.ensie.nl/redactie-ensie/burgerparticipatie>
- Geene, F. (2016). *De meest gemaakte fouten bij burgerparticipatie*. Opgehaald van nudoorpakken.nl: <http://nudoorpakken.nl/burgerparticipatie/de-meest-gemaakte-fouten-bij-burgerparticipatie/>
- Gemeente Deventer. (2017). *Brochure: Bewoners, aannemer en gemeente klaren samen de klus*. Deventer: Gemeente Deventer.
- Gemeente Ede. (2016). *Van verloederende buurt naar bruisende gemeenschap!* Ede: Gemeente Ede.
- Gemeente Eemsmond. (2005). *Burgerparticipatie beleidsnotitie*. Eemsmond: Gemeente Eemsmond.
- Gemeente Enschede. (2017, januari 23). *Boswinkel Oost*. Opgehaald van ruimtelijkeplannen.enschede.nl: https://www.ruimtelijkeplannen.enschede.nl/NL.IMRO.0153.BP00083-0002/t_NL.IMRO.0153.BP00083-0002.html

- Gemeente Enschede. (2017, maart 7). *Initiatievenkompas*. Opgehaald van ruimtelijkinitiatief.nl: <http://ruimtelijkinitiatief.ontwikkel.cc/#/intake>
- Gemeente Hellendoorn. (2017, februari 16). *Burgers aan het stuur*. Opgehaald van hellendoorn.nl: <https://www.hellendoorn.nl/politiek-gemeente/beleidsbibliotheek/burgers-aan-het-stuur/>
- Gemeente Hengelo. (2010). *Hengel'eau*. Hengelo: Gemeente Hengelo en Waterschap Vechtstromen.
- Gemeente Hengelo. (2012). *Hengel'eau*. Hengelo: Gemeente Hengelo en Waterschap Vechtstromen.
- Gemeente Ommen. (2011). *Ruimtelijke verkenning Vechtoevers te Ommen*. Ommen: Gemeente Ommen.
- Hardenberg, G. (2013). *Infobulletin Vechtpark nummer 3*. Hardenberg: Gemeente Hardenberg.
- Hijnekamp, M., Doelman-van Geest, H., & Konings, H. (2015). *Sociale cohesie in Westland*. Den Haag: Tympaan.
- Huizenga, R. (2017, mei 15). Interview met Renilde Huizenga. (N. Schot, Interviewer)
- KAS whitepaper. (2016). *KAS de Klimaatactieve Stad*. Amersfoort: STOWA.
- Klaver, J. (2015). *Sociale cohesie, de drijvende kracht achter leefbaarheid?* Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Koopman, H. (2015). *Co-creatie in Bornerbroek*. Opgehaald van vechtstromen.nl: <https://www.vechtstromen.nl/projecten/projecten/klimaatactieve-stad/kas-nieuws/@35538/co-creatie/>
- Kosterman, M. (2017, april 14). Interview met Martin Kosterman. (N. Schot, Interviewer)
- Lab van Troje. (2015). *De Leefstraat, experimenteren met de stad van straks*. Gent: Lab van Troje.
- Loyens, K., & van de Walle, S. (2006). *Methoden en technieken van burgerparticipatie: strategieën voor betrokkenheid van burgers bij het federaal plan duurzame ontwikkeling*. Leuven: K. U. Leuven.
- Lucas, E. (2015, september 10). *Als de bewoner een ontwerper wordt*. Opgehaald van gebiedsontwikkeling.nu: <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/als-de-bewoner-een-ontwerper-wordt/>
- Marlet, G., Poort, J., & van Woerkens, C. (2009). *De baat op straat*. Utrecht: ministerie van Economische Zaken.
- Ministerie van BZK. (2015). *Belemmerende regels voor opstart activiteiten maatschappelijk initiatief*. Den Haag: Ministerie van BZK.
- Morra, R., & Dammers, N. (2016). *Betrokken burgers creëren bij uw projecten met digitaal burgerparticipatieplatform City4U*. Rijswijk: City4U.
- Movisie. (2009). *Sociale samenhang: buurtgebonden bewonersbetrokkenheid & overbruggende contacten*. Utrecht: Movisie.
- Mulder, M. (2010). *Spoorboekje burgerparticipatie*. Borne: Gemeente Borne.

- NKWK. (2017, maart 9). *Projectentournee NKWK Klimaatbestendige Stad – Projectbezoek Nijmegen 9 maart 2017*. Opgehaald van waterenklimaat.nl: <http://waterenklimaat.nl/2017/03/9-maart-verslag-projectbezoek-nijmegen/>
- NMO. (2016). *Samen maken we de stad groener*. Zwolle: Natuur en Milieu Overijssel.
- Oude Breuil, J. (2015, september 2015). *Als de bewoner een ontwerper wordt*. Opgehaald van gebiedsontwikkeling.nu: <https://www.gebiedsontwikkeling.nu/artikelen/als-de-bewoner-een-ontwerper-wordt/>
- Overes, C. (2013, december 4). 'Bomen over Boswinkel'. Enschede.
- Peters, O., Sival, R., & Buitinga, S. (2017). *De inwonerssegmenten nader bekeken*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Platform31. (2017, januari 19). *De ontwikkeling van burgerparticipatie tot overheidsparticipatie*. Opgehaald van kennisbank.platform31.nl: <http://kennisbank.platform31.nl/pages/28643/De-ontwikkeling-van-burgerparticipatie-tot-overheidsparticipatie.html>
- Postma, D. (2013). *Actief burgerschap en burgerparticipatie*. Opgehaald van bodyofknowledgesociaalwerk.nl: <http://www.bodyofknowledgesociaalwerk.nl/pagina/actief-burgerschap-en-burgerparticipatie>
- ProDemos. (2017, maart 23). *De participatiewijzer*. Opgehaald van participatiewijzer.nl: <http://www.participatiewijzer.nl/De-Participatiewijzer>
- ProDemos. (2017). *Toelichting bij 'Afwegingskader burgerparticipatie bij beleid'*. Den Haag: ProDemos.
- ProDemos. (2017, maart 23). *Wijzer door participatie!* Opgehaald van participatiewijzer.nl: <http://www.participatiewijzer.nl/>
- Provincie Overijssel. (2012, februari 27). *Het Vechtpark in Hardenberg*. Opgehaald van overijssel.nl: <http://www.overijssel.nl/thema's/ruimtelijke/ruimtelijke/voorbeeldenbank/voorbeelden/vechtpark-hardenberg/>
- Provincie Overijssel. (2016). *Samen maken we de stad groener*. Zwolle: Provincie Overijssel.
- Riekert, J. (2017, april 11). Interview met Jeroen Riekert. (N. Schot, Interviewer)
- Roze, M. (2017, april 12). Interview met Marijn Roze. (N. Schot, Interviewer)
- Roze, M., & Neulen, S. (2017). *Vernieuwing openbare ruimte als middel om het samenleven te versterken*. Deventer: Gemeente Deventer.
- RTV Oost. (2015, mei 27). *Waterboulevard Almelo officieel geopend*. Opgehaald van rtvoost.nl: <http://www.rtvooost.nl/nieuws/default.aspx?nid=218766#>
- Rutte, P. (2017, mei 2). Gesprek met Patricia Rutte. (N. Schot, Interviewer)
- RWB. (2014). *Toolkit overheidsparticipatie regio West-Brabant*. Breda: RWB.
- Seine, W. (2015, december). *Co-creatie in Bornerbroek*. Opgehaald van vechtstromen.nl: <https://www.vechtstromen.nl/projecten/projecten/klimaatactieve-stad/kas-nieuws/@35538/co-creatie/>

- Sharma, K. (2015, augustus 25). *City's New No-Car Zones Lead to Rad Urban Planning Improv.* Opgehaald van curbed.com: <http://www.curbed.com/2015/8/25/9927140/urban-planning-ghent-belgium>
- Soesterhof. (2017). *Het project*. Opgehaald van soesterhof.nl: <https://www.soesterhof.nl/het-project>
- Sterks, W. (2014, oktober 30). *Succesfactoren burgerparticipatie / coproductie*. Opgehaald van sterkssupport.nl: <http://www.sterkssupport.nl/index.php/publicaties/blog/234-succesfactoren-burgerparticipatie-coproductie>
- te Rietstap, A. (2014). *Infobulletin Vechtpark nummer 4*. Hardenberg: Gemeente Hardenberg.
- UFC. (2014). *Betrekken van bewoners met diverse culturele achtergronden bij burgerparticipatie-initiatieven rond zwerfafval*. Nijmegen: Ubachs / Full Contact.
- Valkman, R. (2006). *Waterplan Hengelo*. Deventer: Tauw.
- van Beek, K. (2017, januari 23). *3D maquette - Hart van Zuid*. Opgehaald van isensation.nl: <http://www.isensation.nl/projecten/3d/3d-maquette-hengelo-hart-van-zuid/>
- van de Wetering, H. (2011). *Hengel'eau nummer 9*. Hengelo: Gemeente Hengelo en Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2014). *Bestuursprogramma 2014-2018*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2008). *Keuze voor bestuursstijl (op participatieladder)*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2014). *Vechtstromen voorop voor Klimaatactieve Stad*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2015). *Gezamenlijke aanpak problemen waterhuishouding Bornerbroek*. Opgehaald van vechtstromen.nl: <https://www.vechtstromen.nl/actueel/nieuws-0/@34544/gezamenlijke-aanpak/>
- Vechtstromen. (2015). *Projectplan Afwatering Bornerbroek*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2016). *KAS projecten*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2016). *Programmabegroting 2017-2020*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2016). *Samen bouwen aan een klimaatactieve stad*. Almelo: Waterschap Vechtstromen.
- Vechtstromen. (2016, maart 9). *Vechtpark Hardenberg*. Opgehaald van vechtstromen.nl: <https://www.vechtstromen.nl/projecten/projecten/vechtpark-hardenberg/>
- Vechtstromen. (2016). *Vechtsoevers Ommen*. Opgehaald van vechtstromen.nl: <https://www.vechtstromen.nl/projecten/projecten/vechtsoevers-ommen/>
- Vechtstromen. (2017, januari 23). *Hart van Zuid*. Opgehaald van vechtstromen.nl: <http://www.vechtstromen.nl/projecten/projecten/klimaatactieve-stad/waterprojecten-0/hart-zuid/>
- Vechtstromen. (2017, januari 23). *KAS-Projecten*. Opgehaald van vechtstromen.nl: <http://www.vechtstromen.nl/projecten/projecten/klimaatactieve-stad/overige-projecten/>

- Vechtstromen. (2017, maart 27). *Projecten Klimaat Actieve Stad (KAS)*. Opgehaald van kaarten.vechtstromen.nl: <https://kaarten.vechtstromen.nl/openbaar/StoryMaps/KAS/>
- Verhoeven, T. (2017, Mei 4). Interview met Ton Verhoeven. (N. Schot, Interviewer)
- Veurink, J. (2014). *Infobulletin Vechtpark nummer 4*. Hardenberg: Gemeente Hardenberg.
- Weijers, S. (2016, februari 17). *Sociale cohesie*. Opgehaald van ensie.nl: <https://www.ensie.nl/sander-weijers/sociale-cohesie>
- Zinsmeyer, L. (2017, april 20). Interview met Lot Zinsmeyer. (N. Schot, Interviewer)

Bijlagen

Bijlage 1: 5-puntschaal toetsingscriteria	59
Bijlage 2: Stroomschema voor bepalen van rol burger	60
Bijlage 3: Participatieladder voor bepalen rol overheid.....	61
Bijlage 4: KAS-projecten in Twente met burgerparticipatie	62
Bijlage 5: Toetsing van criteria KAS-projecten.....	63
Bijlage 6: Ideeën van bewoners voor vechtoevers Ommen	67
Bijlage 7: Toetsing van criteria projecten buiten Twente.....	68
Bijlage 8: Vragenlijst voor interviews	70
Bijlage 9: Interview met Jeroen Riekert	71
Bijlage 10: Interview met Marijn Roze.....	73
Bijlage 11: Interview met Gerdrik Bruins	76
Bijlage 12: Interview met Martin Kosterman	78
Bijlage 13: Interview met Iwan Brinkhuis	81
Bijlage 14: Interview met Lot Zinsmeyer.....	84
Bijlage 15: Interview met Ton Verhoeven	87
Bijlage 16: Interview met Renilde Huizenga.....	90

Bijlage 1: 5-puntschaal toetsingscriteria

	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt		Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt		Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt		Openbare ruimte
Gedeeld probleem		nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie						Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling						Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid*						Laagopgeleid
Koopwoning*						Huurwoning
Positieve houding naar overheid						Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren						Niet bereid om te investeren

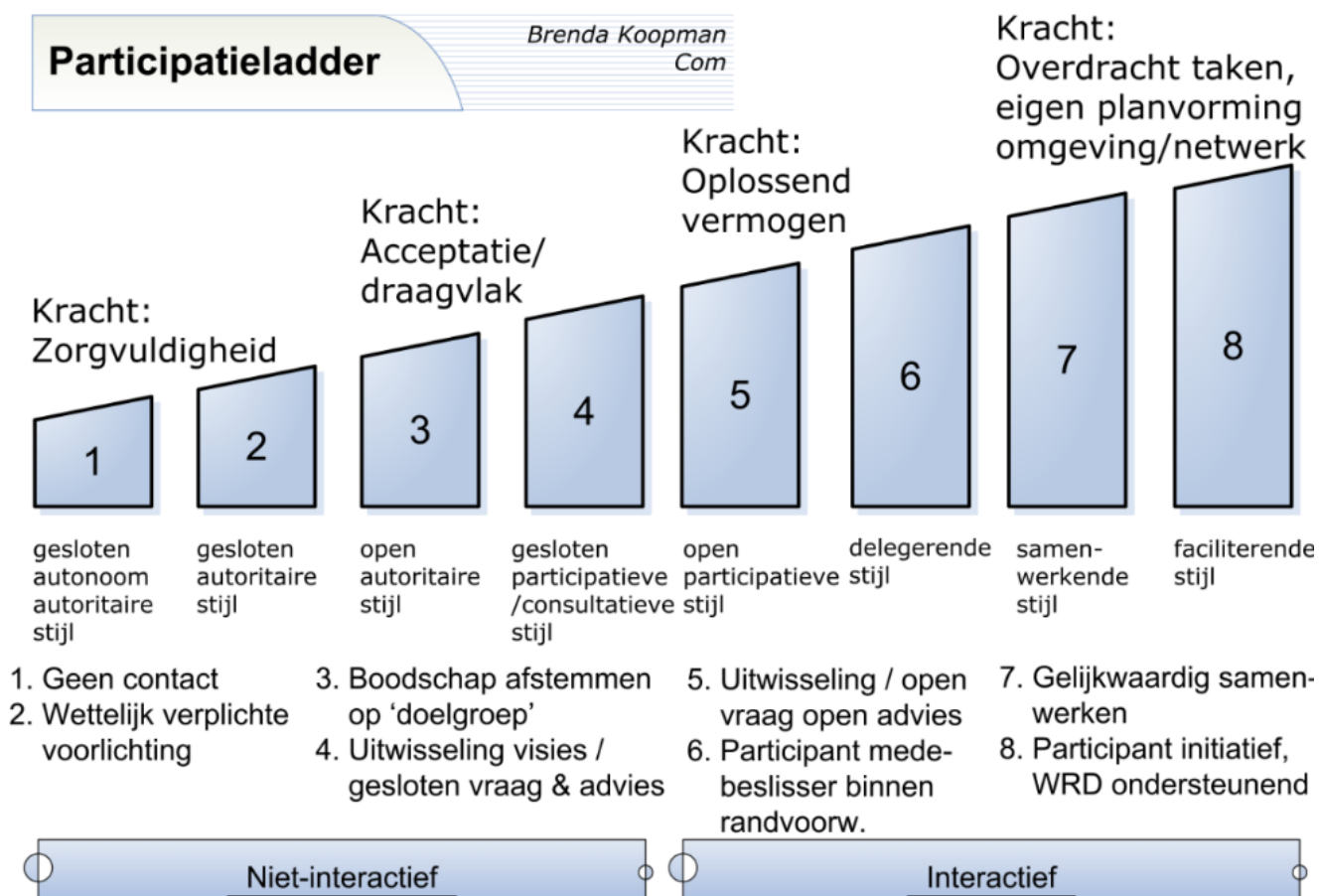
** Opleidingsniveau:* 1= 30% hoog – 30% laag
 2= 25% hoog – 35% laag
 3= 20% hoog – 40% laag
 4= 15% hoog – 45% laag
 5=10% hoog – 50% laag

** Soort woning:* 1= 76% koop – 23% huur
 2= 66% koop – 33% huur
 3= 56% koop – 43% huur
 4= 46% koop – 53% huur
 5= 36% koop – 63% huur

Bijlage 2: Stroomschema voor bepalen van rol burger

Bijlage 3: Participatieladder voor bepalen rol overheid

Bijlage 4: KAS-projecten in Twente met burgerparticipatie

Nummer op KAS-kaart	Naam project	Plaats project
6	Klimaatactieve dorpsgemeenschap	Bornerbroek
22	Stadsbeek	Enschede
31	Herstructurering wijk 't Bijvank	Enschede
36	Herstructurering wijk Velve-Lindenhof	Enschede
39	Aanpak wateroverlast Mozartlaan	Enschede
50	Waterhuishouding herontwikkeling Hart van Zuid	Hengelo
52	Beekherstel Drienerbeek/Berflobeek	Hengelo
57	Tuindorpbad	Hengelo
58	Herinrichting waterlichaam Bornsebeek	Hengelo
76	Vechtpark	Hardenberg
78	Zwembad de Krim	Hardenberg
81	Vechtoevers Ommen	Ommen
92	Centrumvernieuwing Emmen	Emmen
95	Delftlanden	Emmen
Geen	Oost-boswinkel	Enschede
Geen	App tegen wateroverlast	Hengelo

Alleen de dikgedrukte projecten zijn verder onderzocht.

Bijlage 5: Toetsing van criteria KAS-projecten

Klimaatactieve dorpsgemeenschap Bornerbroek: 1805 inwoners						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt	x	nvt		Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling					x	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid			x			Laagopgeleid
Koopwoning	x					Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Stadsbeek Pathmos: 2070 inwoners						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	x					Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid					x	Laagopgeleid
Koopwoning					x	Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Herstructurering Velve-Lindenhof: 2070 inwoners						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem		nvt		nvt	x	Individueel probleem
Hoge sociale cohesie		x				Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	x					Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid					x	Laagopgeleid
Koopwoning				x		Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren			x			Niet bereid om te investeren

Nieuwe wijk Hart van Zuid						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt	x	nvt		Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem		nvt	x	nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Laagopgeleid
Koopwoning	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Beekherstel						
Berflo Es: 6830 inwoners						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling		x				Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid				x		Laagopgeleid
Koopwoning					x	Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Vechtpark Hardenberg						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem		nvt	x	nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Laagopgeleid
Koopwoning	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Vechtoevers Ommen						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem		nvt	x	nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie		x				Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Laagopgeleid
Koopwoning	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren		x				Niet bereid om te investeren

Centrumvernieuwing Emmen						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem		nvt	x	nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie		x				Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Laagopgeleid
Koopwoning	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren			x			Niet bereid om te investeren

Wijkvereniging Delftlanden Delftlanden: 950 inwoners						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject		nvt	x	nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling		x				Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid		x				Laagopgeleid
Koopwoning		x				Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Wijkvernieuwing						
Oost-Boswinkel: 3910 inwoners						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt	x	nvt		Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	x					Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid				x		Laagopgeleid
Koopwoning			x			Huurwoning
Positieve houding naar overheid	x					Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Bijlage 6: Ideeën van bewoners voor vechtoevers Ommen

Ideeën, suggesties en wensen vanuit de bewoners en ondernemers (1 en 8 juli- over email)

- Grote waterplas ter plaatse van Ommermars (zeilplas)
- Wandelroute over huidige Vechtoevers
- Watereducatie 'model Vecht' park
- Brug op HISWA hoogte brengen en vaarroute richting Duitsland faciliteren
- Varsen betrekken en fietsbrug aan de huidige N48 koppelen voor recreatief netwerk. (plangrens oprekken)
- Meanders aansluiten
- Waterkwaliteit in gracht van het Laar verbeteren, door Vechtwater in te pompen
- Ommermars wordt toegangspoort naar Ommen, dit biedt kansen
- Aansluiten Dante op Vechtdal
 - o Slechten van de wal
 - o Pas op dat je de mooie groene wand niet kwijtraakt
 - o Dante weg doortrekken over de Vecht
- Ommermars bereikbaar voor landbouwverkeer houden
- Pas op met te toegankelijk maken van het Ommermars voor "honden", want die verstoren de natuur (tureluurs, grutto's, kievieten)
- 1 km langsgerichte botenaanleg-gelegenheid
- Grazig houden van de aanlegkades
- Behoud privacy voor terrassen, tuinen van eigenaren-ondernemers
- De beide oevers meer verbinden
 - o Functioneel (recreanten-ondernemers-arrangementen)
 - o Ruimtelijk (bruggetje, pontje)
- Recreatief belevings eiland met massa
- Waterwonen-recreëren, bouwen in of op het water
- Iets unieks, als publiekstrekker
- Iets wat het Vechtdal versterkt en de kleinschaligheid bevordert
- Een duurzaam belevenispark
- Amfibische watervoertuigen
- Dagjesboten mensen, met actie nabij het centrum leggen en de jaarplaatsen (rustiger) verder af
- Promenade met oeververbinding
- Brugstraat vraagt om doorgetrokken te worden naar een route langs het water
- Houd Ommen groen. Die stenen kade in Dalfsen is ook niet alles en de haven aldaar is verzand
- Houd rekening met de stroming en het verzanden en afkalven
- Kunst en cultuur uitingen (expositieruimtes)
- Sloepen verhuur
- Pannenkoekschuit, botel of drijvend restaurant

Bijlage 7: Toetsing van criteria projecten buiten Twente

Bierstraat Deventer						
300 bewoners betrokken						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie					x	Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	x					Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid					x	Laagopgeleid
Koopwoning					x	Huurwoning
Positieve houding naar overheid			x			Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren		x				Niet bereid om te investeren

Soesterhof Amersfoort						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang	x	nvt		nvt		Collectief belang
Burger als initiatiefnemer	x	nvt		nvt		Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt	x	nvt		Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject		nvt		nvt	x	Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Laagopgeleid
Koopwoning	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Huurwoning
Positieve houding naar overheid		x				Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Holtenbroek Zwolle						
Aantal inwoners: 9940						
	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer		nvt		nvt	x	Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt		nvt	x	Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem		nvt		nvt	x	Individueel probleem
Hoge sociale cohesie			x			Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling	x					Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid					x	Laagopgeleid
Koopwoning					x	Huurwoning
Positieve houding naar overheid		x				Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren		x				Niet bereid om te investeren

Nijmegen-Oost (Hengstdal)**Aantal inwoners: 7040**

	Helemaal juist	Deels juist	Gemiddeld	Deels juist	Helemaal juist	
	1	2	3	4	5	
Individueel belang		nvt		nvt	x	Collectief belang
Burger als initiatiefnemer	x	nvt		nvt		Overheid als initiatiefnemer
Privéruimte		nvt	x	nvt		Openbare ruimte
Burgers koppelen aan overheidsproject	x	nvt		nvt		Losstaand initiatief
Gedeeld probleem	x	nvt		nvt		Individueel probleem
Hoge sociale cohesie	x					Lage sociale cohesie
Gemengde wijksamenstelling					x	Minder gemengde wijksamenstelling
Hoogopgeleid				x		Laagopgeleid
Koopwoning					x	Huurwoning
Positieve houding naar overheid		x				Negatieve houding naar de overheid
Bereid om te investeren	x					Niet bereid om te investeren

Bijlage 8: Vragenlijst voor interviews

Vragen interview

1. Kunt u eerst wat vertellen over het project?
2. Waarom is de keuze gemaakt om burgers te betrekken bij het project?
3. Hoe zijn de burgers betrokken bij het project?
 - 3.1 Is hier een speciale methode voor gebruikt?
 - 3.2 Waarom is ervoor gekozen om bewoners door middel van deze methode te betrekken?
4. Op welk punt in het proces zijn de burgers betrokken?
5. Waren de burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?
6. Hoe heeft u ervoor gezorgd dat burgers actief mee blijven doen, zodat ze niet voortijdig afhaken?
7. Bewoners en overheden hebben vaak een ander soort taalgebruik. Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?
8. Hoe vond u de samenwerking tussen de bewoners en de organisatie?
9. Welke problemen speelden op tijdens het project?
10. Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?
11. Wat waren de ervaringen van de burgers?
12. Wat waren uw ervaringen?
13. Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?
14. Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Bijlage 9: Interview met Jeroen Riekert

Naam: Jeroen Riekert

Organisatie: Waterschap Vechtstromen

Functie: projectleider

Project: beekherstel Hengelo

Datum: 11 april 2017

Waarom is de keuze gemaakt om burger te betrekken bij het project?

De participatie in projecten vind ik heel erg belangrijk. Het geeft een stuk ruimtelijke inrichting meerwaarde, omdat het heel erg van belang is dat mensen meedenken over hoe die ruimtelijke inrichting bij hun tot stand komt en wat zij belangrijk en prettig vinden. Uiteindelijk is het waterschap een tijdelijke voorbijganger, waarbij we iedereen belastinggeld op een goede manier proberen te gebruiken binnen projecten. Hierbij zien bewoners dat hun leefomgeving waar zij gebruik van maken verandert in positieve zin. De burgers zijn dus eigenlijk onze belangrijkste partner in die zin dat het hun leefomgeving aangaat. Het betrekken van de omgeving is dus heel erg van belang.

Hoe zijn de burger betrokken bij het project?

Er is een participatieladder die aangeeft in welke mate mensen betrokken zijn bij een plan. Dan merk je ook dat in het ene geval mensen het heel erg belangrijk vinden om mee te denken, maar je hebt ook mensen die dit helemaal niet van belang vinden. Die zeggen van ik vind alles goed als het er, maar goed uit komt te zien. Er zijn dus verschillende soorten mensen. Hiermee geef ik ook gelijk aan dat je de meest betrokken mensen wil betrekken bij je project, want deze mensen vinden er iets van. Ik vind het hierbij belangrijk dat het waterschap of de gemeente niet vooraf al een plan heeft van wat het gaat worden. Het is belangrijk dat de mensen zelf ook iets kunnen doen. Je moet de gulde middenweg vinden waarbij mensen mee kunnen denken en kunnen aangeven wat zij van belang vinden in hun omgeving.

Op welk punt in het proces zijn de burger betrokken?

Vanaf het begin van het project.

Waren burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

Je hebt altijd mensen die anders in het leven staan. Er zijn natuurlijk mensen die wat kritischer zijn en je hebt mensen die overal op tegen zijn. Je kan vaak niet iedereen tevreden stellen. Maar vaak is het zo dat als je eigen houding positief is, je deze mensen ook mee kan krijgen.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat burgers actief mee blijven doen?

Vooraf is er vaak veel enthousiasme, wanneer de plannen dan wat duidelijker worden volgt er soms wat kritiek. Dit is op te lossen door 1 op 1 gesprekken te voeren. Uiteindelijk werken ze dan wel mee en ontstaat er een stukje dynamiek tussen de bewoners onderling. Tot nu toe is het mij eigenlijk altijd wel gelukt om mensen mee te krijgen in zo'n verandering. De kunst is vooral om zelf positief te blijven en dit uit te stralen.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?

Het is belangrijk om Jip en Janneke taal te gebruiken en je te verplaatsen in de bewoner. Stel je zou er zelf wonen, wat zou ik dan graag willen dat het waterschap doet of hoe zij met mij omgaan. Als je vanuit die context denkt dan is het niet meer dan logisch dat je al een heleboel dingen in kunt vullen in dit soort processen. Je moet er goed over nadenken hoe je het aanpakt.

Welke problemen speelden op tijdens het project?

Sommige mensen vinden het vervelend om veranderingen te ondergaan. Oudere mensen zijn toch wat moeilijker mee te krijgen in dit soort veranderingsprocessen. Verder worden mensen naarmate de plannen vorderen soms wat kritischer dan aan het begin van een project.

Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?

Participatie is een belangrijke graadmeter voor het succes van een project. Het gaat niet alleen om het plan en de realisatie, maar ook hoe het daarna onderdeel is van die wijk. Het is belangrijk dat je werkt met bepaalde randvoorwaarden. Hiervan is één van de belangrijkste voorwaarden dat water zichtbaar moet worden en blijven. Verder is de beleving van water belangrijk, want dit zorgt voor een betere leefbaarheid van de wijk. Naarmate dit beter vormgegeven is, zijn mensen ook geneigd om uit sociaal oogpunt meer controle uit te oefenen op wat er in die omgeving gebeurt. Wat je dan vaak ziet is dat mensen zelf hun omgeving proberen schoon en netjes te houden en dat ze trots zijn op het gene dat gerealiseerd is. Als de betrokkenheid goed geregeld is, zien de bewoners de omgeving ook als iets van hunzelf en niet alleen als openbare ruimte.

Wat waren de ervaringen van de burgers?

Mensen vinden het soms vervelend om veranderingen te ondergaan. Andere zijn juist heel enthousiast. Mijn tactiek is om die twee soorten mensen aan tafel te krijgen. De enthousiaste mensen hoor je namelijk vaak wat minder. Vaak zijn het de wat jongere mensen die die verandering graag willen. Oudere mensen zijn toch wat moeilijker om in die veranderingsprocessen mee te nemen. Naarmate mensen langer in een projectgroep zitten, merk je dat ze steeds meer geneigd zijn om die veranderingen op te pakken. Als ze een mooi eindresultaat zien, komt er vaak een verandering op gang. Sociaal gezien beginnen mensen dan ook steeds verder naar elkaar toe te trekken. Mensen zien elkaar namelijk in een andere hoedanigheid, omdat ze met elkaar samenwerken.

Wat waren uw ervaringen?

Tot nu toe is het mij eigenlijk altijd wel gelukt om mensen mee te krijgen in zo'n verandering van de leefomgeving. De kunst is vooral om zelf positief te blijven en dit uit te stralen. Hierdoor breng je uiteindelijk mensen samen en willen ze zich inzetten voor de omgeving.

Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?

Ja, zeker. Niet alleen het eindresultaat, maar ook het vervolg daarop. Dus de acceptatie van de verandering door de bewoners.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Ja, als je praat over de herinrichting van de omgeving. Dan kun je het meeste draagvlak creëren door de bewoners erbij te betrekken. Er is altijd een vorm van bewonersparticipatie, ook al is dat op een heel laag niveau. Als je de helft van de bewoners kunt bereiken, dan doe je het al heel erg goed.

Bijlage 10: Interview met Marijn Roze

Naam: Marijn Roze

Functie: projectleider

Organisatie: Gemeente Deventer

Project: Voorstad Oost

Datum: 12 april 2017

Waarom is de keuze gemaakt om burgers te betrekken bij het project?

Bij de Bierstraat hebben we het eigenlijk omgedraaid. Vaak begin je als gemeente met een project omdat je een bepaalde opgave hebt en betrek je daar bewoners bij. De Bierstraat is onderdeel van de wijk Voorstad Oost in Deventer en deze buurt was vrij anoniem. Mensen leefden erg op zichzelf en er waren veel achter de deur problematieken. Toen heeft de woningcorporatie gezegd wij willen de woningen daar gaan vernieuwen en hebben wij als gemeente bedacht om daar ook aan mee te werken om zo het samenleven in de buurt te versterken. We zijn toen gaan kijken of we de openbare ruimte samen met de bewoners op konden knappen. De wijk was in principe technisch in orde, maar de stoeptegels waren wel oud en versleten. Normaal zou je als gemeente de straat niet gaan vervangen, maar om het samenleven te versterken hebben we gekozen om dit wel te doen.

Hoe zijn de burgers betrokken bij het project?

We zijn op het idee gekomen om een deel van de opdracht van de aannemer door de bewoners te laten uitvoeren. Daarmee bespaarde de aannemer geld en konden de bewoners geld verdienen met het vernieuwen van de stoeptegels. Ik heb allereerst acht mensen uitgenodigd die positief waren, iets hadden met de buurt en die ik ook al een beetje kende. Aan hen heb ik verteld wat de plannen waren en of we samen met elkaar het samenleven in de buurt konden versterken. Deze mensen waren eigenlijk gelijk positief. Ik heb met hen vooral nagedacht over hoe de andere mensen in de buurt het best betrokken konden worden. Uiteindelijk zijn we tot de conclusie gekomen om straatgesprekken te voeren. Hierbij werden in elke straat mensen persoonlijk uitgenodigd om te vertellen over het plan en om met bewoners na te denken hoe de buurt mooier gemaakt kon worden.

Op welk punt in het proces zijn de burgers betrokken?

Vanaf het begin van het proces.

Waren de burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

De straatgesprekken waren best pittig, want de mensen in de wijk zijn kritisch en negatief, zeker als je als gemeente komt. Maar door de ambassadeurs (de groep van 8 bewoners) zijn deze mensen uiteindelijk ook mee gaan doen aan het project. De ambassadeurs voelden zich echt eigenaar van het project en op het moment dat het negatief werd stonden zij op en zeiden zij tegen hun burens dat de handen uit de mouwen steken een betere optie was dan alle negativiteit. De ambassadeurs hebben ervoor gezorgd dat de rest van de buurt ook is meegekomen. Sommige mensen blijven/liken wel negatief, maar vinden het vaak gewoon leuk om mee te doen.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat burgers actief mee blijven doen?

Uiteindelijk vonden de mensen de twintig zaterdagen die we hebben gewerkt erg leuk. We hebben veel actie ondernomen met de ambassadeurs om mensen aanwezig te laten zijn op deze dagen. Door elke zaterdag op een vast tijdstip te beginnen en elke week een aankondiging te sturen bleven mensen meedoen. Doordat ze zelf samen aan de slag konden gaan bleef het leuk. Het wederzijdse vertrouwen dat we samen de klus konden klaren als gemeente en bewoner maakte ook dat bewoners door wilden gaan met het project. Ik was altijd aanspreekbaar en ik was in de buurt dat heeft ook wel geholpen.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?

De ambassadeursgroep was een belangrijke tussenpersoon voor het contact tussen gemeente en bewoners.

Welke problemen speelden op tijdens het project?

Er waren eigenlijk weinig problemen. Je hebt natuurlijk altijd met menselijke problemen te maken. Bijvoorbeeld iemand die autistisch is die meehelpt en daardoor anderen juist weer heel erg irriteert omdat met hem lastig te communiceren is. Ik denk dat de manier waarop je met elkaar omgaat het lastigste was tijdens het project.

Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?

Het evaluatierapport van het project geeft tien succesfactoren weer:

1. Gelijkwaardige samenwerking
2. Benut bestaande netwerken
3. Een contactpersoon voor de buurt
4. Duidelijkheid voor, tijdens en na het project
5. Gemotiveerde ambassadeursgroep
6. Bewoners doen dingen samen
7. Denk aan bewoners die niet mee kunnen/willen helpen
8. Faciliteren
9. Bewustzijn binnen de organisatie
10. Vier samen je succes en durf trots te zijn

Wat waren de ervaringen van de burgers?

Ze waren achteraf erg enthousiast. Ze vonden het interessant om andere mensen te leren kennen, want vooraf was het contact heel summier. Veel plezier en humor tijdens het project. De gezelligheid en koffie drinken met elkaar na het werk werd eigenlijk heel vaak benoemd als succesfactor. Sommige mensen zijn begonnen omdat ze er geld mee konden verdienen, maar uiteindelijk was dat achteraf niet het belangrijkste. Als laatste was er veel normbesef, dat er iets moest veranderen aan de buurt om het samenleven leuk te houden. In het begin waren sommige mensen negatief, maar als ze dan samen aan de slag gaan merk je dat die negativiteit heel snel veranderd.

Wat waren uw ervaringen?

Door bewoners werd het heel erg gewaardeerd dat er één aanspreekpunt was en dat ik vaak bereikbaar was. Ik had ook een klein budget waar ik dingen uit kon regelen. Het was dus niet zo dat als ik een overleg met de bewoners had ik eerst moest overleggen bij de gemeente of dit wel kon. Verder is het belangrijk dat als je bij elkaar bent je ook echt gaat samenwerken. Dus niet dat de ene partij iets zegt en de ander luistert, maar dat je ter plekke met elkaar een plan gaat maken.

Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?

Ja, veel beter zelfs. Ik had nooit gedacht dat we met dit openbare ruimte project persoonlijke levens van mensen vooruit konden helpen.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Ik denk dat je bewoners altijd moet betrekken, maar je moet je wel afvragen in hoeverre je dat doet. Bijvoorbeeld een aanpassing aan een grote doorgaande weg is voor een stad heel belangrijk en niet perse voor de wijk, dus dan moet je als gemeente gewoon aan de slag gaan. Natuurlijk kan je omwonende wel informeren. Het verschilt een beetje per project op welk niveau je bewoners laat participeren. Maar ik denk dat je met elk fysiek project moet kijken of je ook meerwaarde kan creëren op andere vlakken. Zeker wanneer je in aandachtswijken aan de slag gaat met de openbare ruimte is het belangrijk om de bewoners daar ook een plek in te geven.

Bijlage 11: Interview met Gerdrik Bruins

Naam: Gerdrik Bruins

Functie: senior adviseur ruimtelijke ordening en gebiedsinrichting

Organisatie: Waterschap Vechtstromen

Project: KlimaatActieve dorpsgemeenschap Bornerbroek

Datum: 13 april 2017

Waarom is de keuze gemaakt om burgers te betrekken bij het project?

Ik heb niet direct bij Bornerbroek geacteerd. Het was een project van de gemeente en het waterschap heeft daar dan vooral het wateroverlast aangepakt. Dit hebben hoofdzakelijk collega's van mij gedaan. Ik heb me bezig gehouden met de communicatie rond het project en dus ook burgerparticipatie. Er is een document gemaakt binnen Twents Waternet waarbij bij een aantal projecten is gekeken hoe daar de communicatie is aangepakt. Het zijn twee documenten waarbij één de aanpak omschrijft en het andere document de leerpunten. Eén van de projecten hiervan was Bornerbroek. De leerpunten en succesfactoren zijn dus in dit document terug te vinden. De burgers zijn betrokken, omdat ook hun privéruimte aangepakt moest worden.

Hoe zijn de burgers betrokken bij het project?

Er was allereerst een probleem in de wijk die ook door de bewoners gevoeld werd. Er was te vaak wateroverlast in de wijk. Toen zijn we op het idee gekomen om niet alleen de wateroverlast aan te pakken, maar ook het groen en de straten. Daarbij was de vraag aan de bewoners om hun eigen regenpijpen en verharding aan te pakken in de tuin. Het gaat om particulier grondbezit, dus daar moet je de bewoners wel bij betrekken. Hiervoor was co-creatie (samenwerken) een goed instrument.

Op welk punt in het proces zijn de burgers betrokken?

Bornerbroek is best ver gegaan in de participatie. Zij hebben tijdens het project veel zeggenschap gehad. Door samen met de gemeente Almelo en het waterschap te bepalen wat er moest gebeuren in de wijk. Als gemeente en waterschap hebben we de burgers moeten betrekken om versteende voortuinen aan te pakken en duurzamere verlichting aan te brengen. De bewoners hebben vanaf het probleem (wateroverlast) meegedacht over hoe dat het beste opgelost kon worden. Er zijn onder andere schetssessies geweest en dat is vanaf dat punt helemaal uitgewerkt.

Waren de burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

Via het buurtcomité, die bestond uit enthousiaste bewoners, zijn andere bewoners ook betrokken bij het project. Zij namen zelf het initiatief om langs de deuren te gaan en te enquêteren. Uiteindelijk zijn zij eigenlijk de ambassadeurs van het project geworden en hebben zij dus ook de rest van de wijk weten te betrekken. Als je het voor elkaar kan krijgen om een groep ambassadeurs te creëren voor je project heeft dat heel veel meerwaarde.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat burgers actief mee blijven doen?

Het voordeel van Bornerbroek was dat er onderling in de buurt een hele hoge sociale cohesie heerst. Door deze verbondenheid lag de betrokkenheid erg hoog, hierdoor bleven de bewoners gemotiveerd om mee te doen.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?

De groep van ambassadeurs heeft hier een grote rol in gespeeld.

Welke problemen speelden op tijdens het project?

Het evaluatierapport van het project 'Praktische leerpunten communicatie afkoppelprojecten Twente' geeft de volgende leerpunten weer:

1. Vermijd vaktermen
2. Bij problemen, ga niet in de verdediging, maar ga in overleg met de bewoners
3. Neem voldoende tijd maar ga niet te langzaam
4. Begin nooit over problemen en ga niet wijzen op fout gedrag

Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?

Het evaluatierapport van het project 'Praktische leerpunten communicatie afkoppelprojecten Twente' geeft de volgende succesfactoren weer:

1. Open communiceren
2. Maak gebruik van bestaande bewonersdelegaties
3. Sta open voor nieuwe inzichten van bewoners
4. Maak vooraf duidelijke afspraken over communicatie
5. Een duidelijk aanspreekpunt voor de bewoners vanuit de gemeente
6. Betrek bewoners tijdig en maak het laagdrempelig om mee te doen

Wat waren de ervaringen van de burgers?

Op het einde van het project is er veel geënquêteerd en is bewoners gevraagd naar ervaringen en adviezen. Het evaluatierapport geeft het volgende weer:

1. Bewoners vormden volwaardige leden van de projectgroep
2. Bepaalde keuzes van de gemeente werden goed toegelicht
3. Inzet van een onafhankelijke procesbegeleider was prettig. Deze zorgde dat zowel de gemeente als de bewoners gehoord werden en zorgde waar nodig voor bemiddeling en het oplossen van conflicten.

Wat waren uw ervaringen?

Het waterschap en de gemeente waren tevreden over de samenwerking met de bewoners.

Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?

Ja, doordat samen met bewoners ook de verharding in de voortuinen is teruggedrongen en de regenpijpen afgekoppeld zijn. Hier was de participatie van bewoners wel voor nodig, omdat het om privébezit gaat.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Nee, dat denk ik niet. Co-creatie en zeggenschap van burgers is heel mooi, maar ergens is een grens. Vaak als je eruit wil komen met bewoners, moet je een deel van je beleid wat genuanceerder interpreteren. Je moet als overheid wel blijven staan voor wat je vertegenwoordigd. Dus af en toe moet het algemene belang voor het individuele belang gaan. Er hoeft dus niet altijd aan het individuele belang/het belang van de burger gedacht te worden. Het is mooi als de burgers meedenken, maar hier moeten wel bepaalde randvoorwaarden aan gesteld worden.

Bijlage 12: Interview met Martin Kosterman

Naam: Martin Kosterman
Functie: toekomstig bewoner
Organisatie: Soesterhof
Project: Soesterhof
Datum: 14 april 2017

Hoe is het idee tot stand gekomen?

Het idee is volledig op initiatief van burgers tot stand gekomen. In het Soesterkwartier is de vereniging Duurzaam Soesterkwartier opgericht die zich bezighoudt met duurzaamheidsprojecten in de wijk. Hierbij kwam ook een initiatief/project naar voren om zelf een duurzame woonwijk te realiseren op de Wagenwerkplaats. Het idee was om een soort voorbeeldproject te creëren die laat zien dat als je iets vanuit de burger doet er iets heel moois kan ontstaan. Sociale betrokkenheid was gelijk een belangrijk thema, maar ook duurzame materialen en energiegebruik. Nadat dit idee ontstaan was, is er een oproep in de huis-aan-huisbladen geplaatst en ook in flyers van de vereniging. In 2012 was toen de eerste bijeenkomst met geïnteresseerden (20 mensen).

Waarom is de keuze gemaakt om met een groep bewoners dit project te beginnen?

Het project gaat over het ontwerpen van een duurzame woonwijk op de Wagenwerkplaats. Het mooie is dat je met zijn allen na kan denken over je toekomstige woning en buurt. Dat doe je samen en niet alleen.

Hoe worden andere burgers betrokken bij dit project?

In het begin zijn mensen op eigen initiatief door de oproep in de krant/flyers geïnteresseerd geraakt in het project. Zij voelden al wel een binding met de vereniging door het duurzaamheidsaspect. Het waren voornamelijk mensen uit het Soesterkwartier en hoogopgeleide die al bewuster leven. Verder trok het sociale aspect veel mensen en het zelf kunnen bedenken en inrichten van je huis/buurt. Nu proberen we mensen te betrekken door het houden van informatiebijeenkomsten.

Was de gemeente gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

De gemeente Amersfoort had geen geld, dus dat was wel jammer. Want je begint met een project en je hebt nog geen geld om iets te kunnen doen. Je wil het liefst de eerste investeringen kunnen doen en een professionele begeleider inschakelen. Gemeente Amersfoort kon ons dus niet helpen, maar de provincie Utrecht gelukkig wel. Wij hebben door hun de eerste drie jaar van het project begeleiding kunnen inhuren en nu hoef je als toekomstig bewoner alleen nog maar lidmaatschap te betalen van 25 euro.

Hoe wordt ervoor gezorgd dat bewoners actief mee blijven doen of gaat dit vanzelf?

We hebben nooit iemand de deur gewezen. Dit ging gewoon vanzelf. Je wordt gevraagd om een bijdrage te leveren door deel te nemen aan het bestuur of de werkgroep. Je moet dus tijd investeren in het project. Dit gaat makkelijker als je duurzaamheid belangrijk vindt, sociaal bent en de mensen je liggen. Hierdoor selecteer je automatisch mensen uit en blijven de mensen die echt geïnteresseerd zijn hangen. Iedereen mag dus meedoen en dan gaat het uiteindelijk vanzelf.

Hoe vindt u de samenwerking tussen Soesterhof en de gemeente?

In het begin hebben we veel met de gemeente om tafel gezeten. Waar we tegenaan liepen was dat wij onze eigen ambities hebben qua snelheid, maar je bent heel erg afhankelijk van hoe snel het proces in de gemeente gaat. Verder moet het bestemmingsplan aangepast worden en dit moet nog steeds gebeuren. Dus de gemeente heeft een hele andere snelheid dan Soesterhof. Daar loop je als ambitieuze burger wel tegenaan. Ook zijn we nu bezig met het onderzoeken van vervuiling in de bodem en de aanwezigheid van explosieven. Dan merk je weer heel erg dat de gemeente niet gewend is aan de samenwerking met burgers. Bij professionals onder elkaar zijn de afspraken hiervoor snel gemaakt, maar bij ons gaat dit veel minder snel. Als burgers zijn we in de ogen van de gemeente toch een andere partner. Wij hebben andere wensen en een andere besluitvorming.

Zijn er bepaalde dingen waar u als bewonersinitiatief tegenaan loopt?

Stedenbouwkundige die werken aan het plan zijn niet gewend om mee te denken met bewoners met bepaalde idealen. Die zien ons ontwerp waarbij een grote gemeenschappelijk binnentuin voor ons heel belangrijk is in plaats van een grote privétuin. Dit is in hun ogen heel vreemd. Binnen de gemeente komen we eigenlijk hetzelfde tegen. Dat wij bepaalde wensen hebben en zij gelijk gaan kijken naar de regels, terwijl die gelden voor projectontwikkelaars en wij niet alleen ontwikkelaars, maar ook burgers zijn. Dat maakt het wel lastiger. Verder was het in het begin lastig om subsidie te krijgen.

Welke problemen bent u tegengekomen tijdens het project?

Het blijft een uitdaging om het met elkaar eens te worden. Soms zit je met elkaar niet op één lijn. Zeker als het gaat om ontwerpen en keuzes maken. In het begin droomden we met zijn allen en heb je hetzelfde idee om duurzaamheid een grote rol te laten spelen. Sommige mensen die nu pas sinds een jaar betrokken zijn bij het project, zijn wat minder geïnteresseerd in het duurzaamheidsaspect, maar meer in het sociale aspect en het zelf ontwerpen van je huis. Dan krijg je dus wel wat meer onderlinge verschillen tussen de wat nieuwere betrokkenen en de oude. Dit is jammer omdat we van begin af aan een missie hebben gesteld op het gebied van duurzaamheid. Niet voor iedereen is het belangrijkste uitgangspunt duurzaamheid, dus hier zitten wel grote verschillen in.

Wat zijn de belangrijkste succesfactoren binnen het project?

Wij hebben er tijdens het project voor gekozen om een andere vorm van besluitvorming te gebruiken. Wij doen dit sociocratisch in plaats van democratisch. Ik denk dat dat bij burgerinitiatieven heel goed werkt. Het idee daarbij is dat iedereen achter het besluit moet kunnen staan en je luistert heel goed naar de bezwaren. Door kleine aanpassingen te doen in het idee door naar de bezwaren te luisteren, gaat uiteindelijk iedereen met een goed gevoel naar huis. Wanneer je het democratisch doet, kan het zo zijn dat iets minder dan de helft heel erg baalt en dat wil je niet in zo'n project. Dit was dus wel een succesfactor. Verder is de betrokkenheid heel groot als je samen aan een burgerinitiatief werkt, je kent je burens al en je bent eigenlijk al vooraf al vrienden. Je kan je eigen toekomstige huis ontwerpen en je buurt. In je eigen woning heb je veel vrijheid over hoe het eruit komt te zien. Bij een project van de gemeente zou dit nooit kunnen. Als burger heb je de touwtjes in handen en heb je veel ruimte in het ontwerp.

Wat is uw ervaring tot nu toe? Zou u nog eens aan zo'n soort project beginnen?

Het is een lang project en daardoor dus erg intensief. Je moet bij dit soort projecten wel vaak denken aan een looptijd van 7 tot 10 jaar voordat de buurt er uiteindelijk is. Het begin van het project was heel leuk omdat je dan echt nog een pionier bent en ben je nog echt met dromen bezig. De tijdinvestering is groot, maar je krijgt er ook veel voor terug als je er echt in geloofd. Ik zou het project zo opnieuw doen, maar niet nog een keer.

Denkt u dat participatie zorgt voor een beter eindresultaat van dit project?

Ja, dat denk ik zeker. Je hebt een woonomgeving waarin je heel veel van jezelf terugziet en een goede binding met de buurt.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Nee, dat denk ik niet. Je kan natuurlijk altijd bewoners mee laten beslissen, maar dit kan lang duren of teveel geld kosten. Soms helpt het ook gewoon als de overheid knopen doorhakt. Het hangt heel erg af van het soort project. Ik denk dat bij alle projecten waar sociale binding belangrijk is burgerparticipatie een rol zou moeten spelen.

Bijlage 13: Interview met Iwan Brinkhuis

Naam: Iwan Brinkhuis

Functie: projectleider

Organisatie: Waterschap Vechtstromen

Project: Vechtpark Hardenberg

Datum: 18 april 2017

Waarom is de keuze gemaakt om burgers te betrekken bij het project?

In 2007 is de gemeente Hardenberg begonnen met het ontwikkelen van een visie voor de beleving van het gebied. De stad en de Vecht waren eigenlijk met rug naar elkaar toe gebouwd. Toen de gemeente bezig was met de nieuwe visie van de rivier hebben ze bedacht dat het waterschap daar ook een rol bij moest gaan spelen. In 2009 zijn we bij elkaar gekomen en in 2010 hebben we de structuurvisie vastgesteld voor het hele gebied. Hierbij hebben we het gebied opgedeeld in vijf deelgebieden en opschreven wat er per deelgebied moest gebeuren. Dit is een uniek project, omdat het over een heel groot gebied gaat (ruim 4 kilometer van de Vecht). Verder was het ook bijzonder dat de Vecht dwars door Hardenberg heen stroomt. Door het grote gebied en de binding van de Vecht met Hardenberg gaan burgers een belangrijke rol spelen, omdat het over hun leefomgeving gaat.

Hoe zijn de burgers betrokken bij het project?

De burgers zijn vanaf de structuurvisie betrokken bij het project. Zij hebben de visie kunnen inzien en ideeën in kunnen brengen. Bij het eerste kleine project waren er niet zoveel raakvlakken met bebouwing. Daar hebben we vooral met de 'groene groepen' samengewerkt. Bij dit project hebben we dus vooral met de natuurmensen en Staatsbosbeheer (de nieuwe beheerder van het gebied) samengewerkt. De participatie was bij dit project iets minder intensief.

Bij het tweede deelproject was dit anders. Dit gebied ligt dicht bij het centrum en trekt dus meer burgers aan. Daar hebben we de participatie daarom ook anders aangepakt. In de structuurvisie hebben we de randvoorwaarden van het gebied uitgeschreven. We hebben allereerst mensen uit de buurt uitgenodigd op een informatieavond. Op deze avond hebben we de doelen en randvoorwaarden toegelicht en de mensen gevraagd om mee te praten. De tweede avond zijn we echt met elkaar gaan tekenen. Hierbij hebben het waterschap en de gemeente niet meegedaan, maar hebben we een adviesbureau ingeschakeld die hielp bij het schetsen van de ideeën. Hierna hebben wij het ontwerp gepresenteerd en uitgelegd waarom we bepaalde dingen wel en bepaalde dingen niet hebben gedaan. Je moet namelijk wel duidelijk zijn tegen de bewoners waarom sommige ideeën niet gaan werken, anders komt dit heel negatief over.

Bij het derde project hebben we ook gericht mensen uitgenodigd en een advertentie in de krant gezet. Daar zijn 30-50 mensen op af gekomen. Dit project was lastiger, omdat er veel meer belangen waren. De ene groep was tegen het evenemententerrein en de ander tegen het kappen van bomen voor het huis. Uiteindelijk hebben we ervoor gezorgd dat de bomen konden blijven en dat er een maximum werd gesteld voor het aantal evenementen.

Op welk punt in het proces zijn de burgers betrokken?

Vanaf de definitieve structuurvisie.

Waren de burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

Bij het eerste project waren de groene groepen gelijk positief, omdat we van een kaal grasveld een heel mooi gebied hebben gemaakt. Het tweede deelproject was anders. De buurt aan de ene kant van de Vecht was wel positief en de buurt aan de andere kant van de Vecht niet. De eerste avond waren zij best negatief, omdat ze dachten dat er een wandelpad aangelegd zou worden recht voor hun huis. Terwijl dit niet het geval was. Hierna kwam de opmerking waarom er aan hun kant van de Vecht niets gedaan werd tijdens het project. Dit was een terechte opmerking en daarom hebben we met deze bewoners nog een mini-ontwerpsessie ingepland. Daardoor ligt er nu langs de rand van de Vecht een natuurlijke watergang en is het kleine dijkje langs de Vecht weggehaald. Op deze manier waren zij ook positief.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat burgers actief mee blijven doen?

Van de mensen die we aangeschreven hebben, zijn de meeste wel komen opdagen. Die vonden het belangrijk om te weten wat er ging gebeuren in hun gebied. Verder konden de bewoners, doordat het project uit vijf deelprojecten bestond, ook zien dat het voorgaande project mooi was geworden. Hierdoor waren ze ook sneller geneigd om mee te doen met het nieuwe deelproject.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?

Door informatieavonden en de ruime inbreng die de bewoners hadden.

Welke problemen speelden op tijdens het project?

Vooraf het kappen van de bomen wat de mensen niet wilde, het aanpakken van het evenemententerrein, omdat de mensen bang waren voor veel overlast en de mensen die eerst heel negatief waren over het tweede deelproject. Deze problemen hebben we gelukkig weten op te lossen. Verder kan het natuurlijk niet altijd een succesverhaal zijn. We hebben participatie aan de noordkant van Hardenberg ook geprobeerd bij een deelproject die we nu aan het uitvoeren zijn. Daar zijn we niet helemaal uitgekomen, omdat niet iedereen blij was met het ontwerp. Er waren mensen die een duidelijke stempel in de groep drukten. Die helemaal niets wilden. Uiteindelijk hebben we het plan weer aangepast en nu moet nog blijken of ze het daar wel mee eens zijn en of ze nog bezwaar willen maken.

Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?

We hebben kunstenaars betrokken bij het project en hen hebben we gevraagd om zelf hun opdracht te omschrijven. Zo zijn er bijvoorbeeld twee kunstenaars die een aantal dagen door het Vechtpark hebben gefietst en gekeken hebben wat ze precies zagen in het gebied. Daardoor zagen ze bijvoorbeeld overal metalen hekken staan bij metaalbedrijven en hebben ze die gebruikt in het project. Zo heeft een kunstenaar ook bedacht om de brug in Hardenberg meer te betrekken bij het gebied. Door trappetjes te creëren naar het winterbed. De kunstenaars hebben ook overleg gehad met de burgers en daardoor konden de burgers ook nog aangeven wat ze graag anders wilden zien. Dit was wel een succes. Verder hebben we de kanovereniging betrokken bij het project. In samenwerking met de vereniging hebben we ervoor gezorgd dat er een hele mooie wildwaterkanobaan is ontstaan die nu heel populair is. Dit was zonder de vereniging nooit gebeurd.

Wat waren de ervaringen van de burgers?

Sommige burgers waren in het begin wat negatief, maar naarmate de deelprojecten vorderden veranderde dit wel. Door te luisteren en de problemen op te lossen worden bewoners vanzelf positief. Je zag wel verschillen tussen de deelprojecten. In het ene project heb je toch meer negatieve geluiden dan in de ander.

Wat waren uw ervaringen?

De ervaringen waren erg positief om de burgers bij het project te betrekken.

Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?

Ja, dat zeker.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Zeker voor gebiedsinrichting. Als je grote gebieden gaat inrichten waar veel mensen wonen is dit zeker belangrijk. Wanneer je ergens een gebied gaat inrichten waar bijna niemand woont, is participatie niet echt relevant. Ik ben ook bezig geweest met een project in Ommen. Hier is uiteindelijk wat minder gebeurd. In het begin is er maar met een aantal mensen gepraat, terwijl dit er eigenlijk veel meer hadden moeten zijn. Als we wat eerder met het gebied in gesprek waren gegaan, hadden we in ieder geval meer draagvlak gehad. Dan hadden de mensen meer het idee gehad dat het ook hun plan was. Dan had het plan er misschien nog steeds wel hetzelfde uitgezien, maar dat voelt dan toch anders voor de bewoners. Dit blijft je namelijk achtervolgen. Doordat bewoners gaan zeggen dit is zijn plan en niet van ons. Zo zie je dus dat participatie in dit soort projecten heel belangrijk is.

Bijlage 14: Interview met Lot Zinsmeyer

Naam: Lot Zinsmeyer

Functie: buurtwerker

Organisatie: Travers Welzijn

Project: Holtenbroek

Datum: 20 april 2017

Waarom is de keuze gemaakt om burgers te betrekken bij het project?

Het project is eigenlijk ontstaan vanuit Wijkboerderij de Klooienberg die onder Travers Welzijn valt. De wijkboerderij ligt aan de rand van de wijk tegen de dijk. De wijkboerderij pacht grond van de gemeente voor de dieren, moestuin en andere doeleinden. De coördinator van de wijkboerderij merkte op dat er weinig gebruik van wordt gemaakt van de uiterwaarden, terwijl het een erg mooie omgeving is die ook nog midden in de stad ligt. De Wijkboerderij heeft toen bedacht om met burgers te gaan kijken wat zij nou graag in dat gebied zouden willen zien. De vraag was hoe het gebied aantrekkelijker gemaakt kon worden, om te ontmoeten, verbinden, ontspannen en recreëren in de natuur aan het Zwarte Water. Tijdens het proces is er ook een werkgroep natuurontwikkeling ontstaan die zich richt op de natuur en dieren die in dit gebied leven.

Hoe zijn de burgers betrokken bij het project?

We zijn gestart door een aantal buurtavonden te organiseren met sleutelfiguren in de wijk. Zoals de wijkvereniging, de moskee en andere organisaties. Die contacten hebben wij al, dus dat ging eigenlijk heel gemakkelijk. Toen zijn we bij elkaar gaan zitten en hebben we het gebied laten zien. We hebben van te voren met het waterschap, Rijkswaterstaat en de gemeente bij elkaar gezeten wat de voorwaarden zijn en welke dingen dus niet mogen om zo teleurstellingen te voorkomen. Toen zijn we samen met de coördinator van de Wijkboerderij en de gemeente met de bewoners gaan zitten en hebben we samen gebrainstormd over het gebied. Hier zijn hele plannen uit voort gekomen. Hierna hebben we nog een sessie georganiseerd waarin we hebben gekeken wat echt kon en waar bewoners zich actief voor willen inzetten. Hieruit zijn uiteindelijk werkgroepjes ontstaan. Met deze groepjes hebben we nu sinds het afgelopen jaar maandelijks bewonersavonden.

Op welk punt in het proces zijn de burgers betrokken?

Vanaf het begin van het proces.

Waren de burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

Na aanleiding van de sleutelfiguurbijeenkomsten zijn een aantal andere burgers heel actief geworden. Dit groepje bestaat nu uit ongeveer tien mensen en deze zijn heel actief betrokken bij het project samen met de sleutelfiguren. Deze mensen zijn ook bijna altijd aanwezig op de bewonersavonden. We krijgen eigenlijk zelden afmeldingen. Op die avonden merk je ook dat de bewoners heel positief zijn over het project en gaan de bewoners met veel energie weer naar huis. De maandelijks bewonersavonden zorgen verder ook voor onderlinge verbinding tussen de verschillende werkgroepjes en dat je grip houdt op het project.

Hoe zorgt u ervoor dat burgers actief mee blijven doen?

Je merkt op dit moment heel erg dat het een beetje in het groepje van tien blijft. Drie bewoners zijn nu bijvoorbeeld bezig met een hondenspeelplaats. Als je kijkt naar de wijk dan lijkt 10 bewoners een klein groepje. Ik verwacht wel dat uiteindelijk veel meer mensen zich aan zullen sluiten bij bepaalde deelprojecten en dus ook bij de hondenspeelplaats. Nu is het nog heel lastig om burgers buiten het groepje te betrekken, omdat het echt een wijk is waar mensen zijn van de uitvoering. Ze willen het liefst meteen aan de slag en niet bezig zijn met maandelijkse vergaderingen. Als het plan er eenmaal ligt, willen ze graag een dag komen meehelpen en dat doen ze dan ook echt. Burgers willen dus wel actief meedoen, maar vaak aan het einde van het proces.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?

Tijdens het begin van het proces hebben we bewoners actief betrokken. Via de sleutelfiguren is de informatie verspreid waar we over willen brainstormen met elkaar. We zijn de bijeenkomsten open ingegaan zodat de ideeën van bewoners echt een kans krijgen. Travers Welzijn is de verbindende schakel tussen Rijkswaterstaat, het waterschap en de gemeente. Betrokken bewoners (actief maar ook op de achtergrond) ontvangen maandelijks de notulen van de bijeenkomsten. Daarnaast staat er maandelijks een update in de wijkkrant en op de Facebook pagina van de Wijkboerderij. Tijdens het proces zijn er schetsen gemaakt van het gebied met de ideeën.

Welke problemen speelden op tijdens het project?

Echte problemen hebben we eigenlijk nog niet gehad. Maar wel dingen waar je tegenaan loopt. Daarbij gaat het vooral om processen die langer duren zoals bij de gemeente. Wij zijn dat wel gewend, maar bij bewoners ligt dit heel anders. Zij verwachten dat hun project snel kan worden gerealiseerd. Het zijn dus vooral de langdurige processen die soms vervelend zijn. Verwachtingen moeten dan worden bijgesteld. Het vraagt soms een lange adem. Maar ook het betrekken van andere bewoners buiten de werkgroepjes om is nog zeker iets waar we aan moeten werken. Dit zal bij de realisering van de diverse deelprojecten makkelijker gaan omdat het dan meer zichtbaar wordt voor bewoners.

Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?

Het belangrijkste succes tot nu toe van het project vindt ik toch wel de betrokkenheid van de bewoners. Dit project had natuurlijk zonder bewoners gerealiseerd kunnen worden, maar door de inzet van Travers Welzijn en de gemeente zijn de bewoners betrokken bij het project en hebben zij nu een grote invloed op hun eigen leefomgeving.

Wat zijn de ervaringen van de burgers?

In het algemeen is er een groep enthousiaste bewoners ontstaan die zich actief inzetten voor deelprojecten. We zien bewoners groeien gedurende de tijd. Een bewoner had moeite om zichzelf te uiten. Inmiddels is ze actief om bewoners bij haar project te betrekken en laat ze van zich horen tijdens de overleggen. Sommige processen/deelprojecten gaan heel snel. Het idee van een fruitboomgaard ging bijvoorbeeld heel snel, doordat de gemeente hier snel op reageerde. Maar bijvoorbeeld met de hondenspeelplaats zijn we nu al een halfjaar bezig en dit gaat zeker nog wel een half jaar duren. De processen zijn dus heel divers. We proberen alle succes binnen de groepen te vieren. Je merkt dat de ene bewoner beter om kan gaan met lange processen dan de andere bewoner. Vanuit Travers Welzijn zijn we betrokken om bewoners te ondersteunen en te faciliteren en we zijn de verbindende schakel tussen andere organisaties.

Wat zijn uw ervaringen?

Als Travers Welzijn proberen we continue bewoners te betrekken bij hun wijk. Er is een enthousiaste groep bewoners ontstaan die zich actief inzetten. We proberen uiteindelijk de hele wijk te betrekken. Dit doen we op dit moment voornamelijk via de bewoners, sleutelfiguren, maar ook via de wijkkrant. Om actief andere bewoners uit de wijk te betrekken verwacht ik dat er eerst meer zichtbaar moet worden. Sommige projecten zijn op dit moment nog niet gerealiseerd. Ik verwacht dat als dat het geval is het makkelijker is om mensen actief te betrekken bij het gebied.

Gaat participatie zorgen voor een beter eindresultaat van het project?

Ja, dat denk ik zeker. Ik denk dat mensen daardoor respect hebben voor de dingen die gerealiseerd gaan worden, omdat het echt iets van hun is.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Ik denk dat dit heel belangrijk is. Omdat als dit niet gebeurt mensen misschien het gevoel hebben dat er iets besloten wordt waar zij zelf helemaal niet achter staan. Het is dus goed om aan de mensen te laten weten waarom een bepaalde keuze wordt gemaakt en of zij hier nog inspraak in hebben.

Bijlage 15: Interview met Ton Verhoeven

Naam: Ton Verhoeven

Functie: senior adviseur water en groen

Organisatie: gemeente Nijmegen

Project: wateroverlast in Nijmegen-Oost

Datum: 4 mei 2017

Waarom is de keuze gemaakt om burgers te betrekken bij het project?

Allereerst zijn wij in Nijmegen erg bezig met participatieprojecten en dan vooral gericht op vergroening openbare ruimte. Elk wateroverlast of afkoppelproject is in principe ook een participatieproject. Dit heeft er mee te maken dat we bij herinrichtingen van de openbare ruimte alles zoveel mogelijk met bewoners willen doen. Bewoners worden bij dit soort projecten dus snel betrokken. Bij de wateroverlast in Nijmegen-Oost zijn de bewoners uiteindelijk zelf naar de gemeente gestapt toen er voor de tweede keer een hevige regenbui plaatsvond. Daarvoor had de gemeente al contact met de bewoners, maar participeerden zij nog niet in het project.

Hoe zijn de burgers betrokken bij het project?

In 2009 zijn we begonnen met het project. Er is toen een hele grote bui geweest met veel schade. De wijk ligt in het Hengstdal waar huizen staan langs dwarsdammen. Aan de voorkant van de huizen loop je gewoon naar binnen, maar als je dan naar achteren loopt kom je uit op het balkon. Het souterrain ligt dus heel laag. Dit loopt dus heel gemakkelijk en snel vol met water. Sinds deze hevige bui zijn we veel in contact met de bewoners. We hebben eerst als gemeente veel onderzoeken gedaan naar de oorzaken. In 2011 vond er toen weer een zware bui plaats en hebben de bewoners zich echt hard gemaakt voor de zaak. Ze hebben een handtekeningenactie gehouden en zo zijn zij echt een belangrijke rol gaan spelen in het project. Elke straat heeft nu een ambassadeur en zijn we veel actiever met hun aan de slag gegaan.

Op welk punt in het proces zijn de burgers betrokken?

Vanaf de tweede hevige bui in 2011.

Waren de burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

Huis-aan-huisgesprekken werken altijd het beste om mensen over te halen. Het is een hele intensieve manier van participatie, maar het is wel de beste manier. Bij de wateroverlast in Nijmegen-Oost hebben we eerst een enquête afgenomen met een hoge respons. Het zijn straten met over het algemeen hoogopgeleiden en er was al een hoge sociale cohesie dit werkte ook al mee. Daarna hebben we bewonersavonden gehouden. In het begin is het dan nog heel erg vragen dat het riool groter gemaakt moet worden. Naarmate er steeds meer avonden waren, werd dit steeds minder. Toen hebben we ook duidelijk gemaakt dat de bewoners zelf ook aan de slag moesten, omdat veel problemen op private grond lagen. Dit was eerst wel even slikken en niet iedereen was hier blij mee. Maar uiteindelijk zijn ze wel aan de slag gegaan mede door de ambassadeurs.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat burgers actief mee blijven doen?

Na een regenbui blijven we mensen enquêteren over hoe het is gegaan. Of er overlast is geweest of dat het juist goed is gegaan. Hier krijgen we eigenlijk altijd veel respons op. Natuurlijk zijn er ook altijd mensen die niet willen meedoen, die hardleers blijven. Die mensen moet je echt persoonlijk gaan interviewen en vragen wat de waterschade dan precies is. Zij vinden de waterschade dan wel meevallen en zien het nut er dus niet van. Maar als burgers eenmaal zijn begonnen aan het project dan blijven ze ook wel actief meedoen.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?

We hebben een hele handleiding gemaakt voor de bewoners over wat er allemaal mogelijk was. Wat de bewoners allemaal in en rondom hun woning konden doen. Maar ook hoe een riolering nou precies werkt. Als je verkeerd afkoppelt gaat het water namelijk naar binnen in plaats van naar buiten.

Welke problemen speelden op tijdens het project?

Mensen waren in het begin heel negatief en natuurlijk ook boos over de wateroverlast. Bij de eerste bewonersavond was dit heel erg merkbaar. Maar tijdens de tweede bewonersavond merkte we al dat bewoners steeds positiever werden. Bij de derde bewonersavond kregen we zelfs een dankwoord van een ambassadeur. Dat de bewoners het heel fijn vonden hoe wij met hun omgingen en de transparantie. Dus dit was wel heel bijzonder. Dit probleem was dus snel omgezet naar iets positiefs. Bij een ander participatie project zijn we tegen een ander belangrijk probleem aangelopen. Hierbij lieten we de eerste bewonersavond een lege kaart aan de bewoners zien. Dit begrepen de mensen totaal niet, omdat wat zij buiten zien ze niet kunnen visualiseren op een kaart. Hier hebben we wel van geleerd. Je moet vooraf een beetje een voorstel doen, maar wel genoeg ruimte laten voor inbreng van de bewoners.

Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?

Dit project was eigenlijk bijna geen bewonersparticipatie meer, maar een project van bewoners met hulp van de gemeente. Dit was dus wel een groot succes. Dit kwam mede door de ambassadeurs die al hun burens zijn afgegaan om te vragen om mee te doen. De beste manier om iets voor elkaar te krijgen is door de bewoners met elkaar te laten spreken. Een ander succes is dat wij als gemeente altijd kiezen voor de hoogste treden van de participatieladder, dus besluitrecht. Op die manier geef je de bewoners het gevoel dat ze echt betrokken zijn bij een project. Hierbij is het wel belangrijk dat je kaders stelt, zoals tijd, geld en randvoorwaarden. Verder is het belangrijk dat je zorgt voor afleiding. Er komen altijd negatieve mensen op bewonersavonden af die even willen klagen. Bij één tafel zetten we dan een wijkbeheerder neer waar deze mensen even hun verhaal kunnen doen. Zodat deze mensen niet de boventoon hebben en de mensen die wat minder mondig zijn ook iets durven te zeggen. Als laatste moet je zorgen dat na elke bewonersavond goed op papier is gezet wat er die avond is afgesproken. Dit opsturen naar de bewoners en vragen of ze nog iets missen. Dan kunnen de bewoners op de volgende avond niet ineens zeggen dat we iets niet hadden afgesproken of juist wel. Hierdoor heb je van beide kanten transparantie.

Wat waren de ervaringen van de burgers?

Als je zo'n open en transparant proces doorloopt, waarbij je als je iets belooft het ook nakomt. Of als je niet zeker bent dat je iets kan nakomen dat je er later op terugkomt. Wanneer je iets hebt beloofd en je kan het toch niet nakomen moet je hier ook heel duidelijk over zijn naar de bewoners. Als mensen het gevoel hebben dat je ze voorliegt, gaat het fout. Maar doordat wij heel transparant zijn tijdens de project zijn de ervaringen van de bewoners na het project altijd erg positief.

Wat waren uw ervaringen?

De ervaringen met burgerparticipatieprojecten zijn erg positief, daarom vinden er ook zoveel van dit soort projecten plaats in Nijmegen.

Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?

Ja, zeker. Omdat het om private grond ging was dit zeker nodig.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Daar twijfel ik een beetje aan. Participatie is natuurlijk heel goed en belangrijk en we zijn er ook veel mee bezig. Zeker als je een hele straat gaat herinrichten. Maar ik denk zeker dat bepaalde projecten ook zonder participatie kunnen.

Bijlage 16: Interview met Renilde Huizenga

Naam: Renilde Huizenga

Functie: projectmanager en strategisch adviseur

Organisatie: Waterschap Vechtstromen

Project: Vechtoevers Ommen

Datum: 15 mei 2017

Waarom is de keuze gemaakt om burgers te betrekken bij het project?

Een belangrijk doel van Vechtoevers Ommen is dat we ruimte voor de Vecht creëren. Verder is waterveiligheid voor ons als waterschap heel essentieel. Economische ontwikkeling, toeristische ontwikkeling en recreatie zijn punten die de gemeente graag aangepakt wil zien. Wat vooral opviel voor het project was de bebouwing die met de rug naar de Vecht was toegekeerd. Daarom was een belangrijk doel van het project ook om weer samen met de Vecht te zijn. Als je midden in een plaats dingen gaat veranderen, dan heb je gewoon met de omgeving te maken en moet je in het traject dus wel de burgers gaan betrekken.

Hoe zijn de burgers betrokken bij het project?

Het project is opgedeeld in twee deelprojecten, de noordkant van de Vecht en de zuidkant. Aan de noordkant is een haventje gemaakt waar mensen hun boten kunnen aanleggen in de zomer. Wanneer in de winter het water hoger is, kan het gebied onderlopen. Aan de zuidkant wordt een nevengeul aangelegd rondom een camping. De grond daar is van een aantal eigenaren, maar het grootste gedeelte van de camping. Dan moet je dus wel in gesprek met de mensen, omdat de grond van hun is. Verder hebben we bij beide projecten bewonersavonden georganiseerd. Waar we een eerste schets hebben neergelegd en mensen hebben kunnen aangeven wat ze willen. We beginnen met een schetsontwerp, dan een voorontwerp en dan een definitief ontwerp. We hebben ook aangegeven waar nog ruimte zat in het ontwerp om nog mee te denken. Er zijn veel verschillende doelgroepen langs de Vecht en dus ook veel verschillende meningen, maar uiteindelijk hebben we één duidelijke lijn gekozen.

Op welk punt in het proces zijn de burgers betrokken?

De grondeigenaren zijn vanaf het begin betrokken door één-op-één-gesprekken en de andere bewoners daarna door middel van bewonersavonden.

Waren de burgers gelijk positief over het project of was het lastig om ze te betrekken?

Over het algemeen zijn de bewoners langs de Vecht erg positief. Er zijn nu al verschillende projecten afgerond, dus ze zien nu ook de resultaten. Het gebied is veel mooier geworden en dat merk je onder de bewoners. Mensen weten niet altijd wat een verandering in het gebied voor hun betekent, dus als het dan gerealiseerd wordt hoor je veel positieve geluiden. Verder is het belangrijk om bewoners tijdig te betrekken. Door bewoners die middenin het gebied zitten en eigenaar zijn gelijk te betrekken door één-op-één-gesprekken en daarnaast bewonersavonden te organiseren.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat burgers actief mee blijven doen?

We merken nu dat we langs de Vecht de gebruikelijke personen tegenkomen. In het Vechtdal zijn mensen erg betrokken. Ze voelen zich ook echt aangetrokken tot het gebied. Er zit erg veel recreatie langs het gebied, dus dat helpt ook mee. Je merkt dat de mensen uit zichzelf op de hoogte willen

blijven. Verder heeft het project een eigen website, zodat we gericht kunnen communiceren. We hebben nu bij Ommen een nieuwe aanpak die content op maat heeft. Daarbij hebben we gekozen om mensen niet in een vakje in te delen, maar dat mensen zich kunnen aanmelden op de site en zelf kunnen aangeven waar ze informatie over willen ontvangen. Op die manier krijgen ze alleen maar relevante informatie. We merken nu ook dat mensen meer en langer lezen, dus mensen hebben steeds meer interesse. Als laatste is het belangrijk dat mensen ook echt het idee hebben dat ze iets in kunnen brengen.

Hoe heeft u ervoor gezorgd dat het voor de bewoners duidelijk was waar het over ging?

De projectleiders langs de Vecht staan heel erg open voor participatie. Mensen voelen geen hoge drempel om op de overheidsinstanties af te stappen. Het is belangrijk dat je niet op afstand staat van de omgeving.

Welke problemen speelden op tijdens het project?

Mensen kunnen soms het gevoel hebben dat het heel lang duurt. We moeten als overheid vaak door een fase waarbij het voor de burgers lijkt dat er niets gebeurt, terwijl er eigenlijk allemaal onderzoeken plaatsvinden. De onderzoeksfase is voor de omgeving vaak onduidelijk. Je kondigt namelijk aan dat je iets gaat doen, dan is het een lange tijd stil en dan pas begint het ontwerpen en het bouwproces. Dat is soms nog lastig uit te leggen.

Welke succesfactoren neemt u mee voor een volgend project?

Sommige ideeën waren zonder de bewoners waarschijnlijk helemaal niet bedacht of tot stand gekomen.

Wat waren de ervaringen van de burgers?

Over het algemeen krijgen wij wel positieve reacties. Mensen zijn erg tevreden over de ontwikkelingen. Verder lopen bewoners soms tegen processen aan die voor hen lang lijken te duren.

Wat waren uw ervaringen?

De ervaringen van het waterschap waren positief. Je hebt natuurlijk wel eens mensen die je er liever niet bijgehad zou hebben. Maar het is ook goed om kritische mensen erbij te hebben. De dilemma's waar wij als waterschap mee om moeten gaan als, natuur, veiligheid, ruimte voor recreatie of het creëren van stroming worden tijdens zo'n bewonersavond duidelijk. Dan krijg je de discussie dat de één voor is en de ander tegen, maar dan gebeurt het voor je neus en anders staat het alleen op papier. We moeten de belangen goed afwegen van deze dilemma's en dat kost soms tijd. Door hier helder over te zijn naar de bewoners is dat ook duidelijk voor hun. Een bewonersavond maakt je bewust van welke keuzes er zijn en waar je mee te maken hebt.

Heeft participatie gezorgd voor een beter eindresultaat van het project?

Ja, dat denk ik wel. Je creëert meer draagvlak en bekendheid van je project. Verder kun er ideeën ontstaan waar je zelf misschien helemaal niet op was gekomen. De mensen wonen in het gebied en kennen deze dus ook goed. Hierdoor kunnen ze met heel andere en zelfs betere ideeën komen.

Denkt u dat burgerparticipatie voor elk project relevant is?

Ik denk dat dit heel erg van het project afhangt. Als je echt met de omgeving te maken hebt, is het erg belangrijk. Bij hele technische projecten heeft het weinig zin om bewoners te betrekken. Wel moet je je werk altijd blijven verantwoorden tegenover de burger, omdat het natuurlijk wel om overheidsgeld gaat.